

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ
2020 ОНЫ ЭЭЛЖИТ ТООЛЛОГО

ӨНДӨР НАСТАН

Улаанбаатар хот
2021 он

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу,
Засгийн газрын III байр
<http://www.nso.mn>
И-мэйл: information@nso.mn

Сэдэвчилсэн судалгаанд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмж нь уг судалгааг бичиж
боловсруулсан судлаачдын дүгнэлт, санал болно.

ISBN: 978-99929-64-74-X

АГУУЛГА

ТАЙЛАН БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД	4
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	5
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	7
УДИРТГАЛ	8
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ.....	9
СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, БҮТЭЦ, АГУУЛГА	
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ	21
ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ	
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ	31
ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ	
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ	477
ӨНДӨР НАСТНЫ НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	
НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ.....	67
ХАВСРАЛТ.....	72

ТАЙЛАН БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД

НЭГ. ХЯНАСАН

Авирмэдийн Амарбал

Эдийн засагч-Хүн ам зүйч, Хүн ам зүйн ухааны доктор
ҮСХ-ны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газрын дарга, Хүн ам, орон
сууцны тооллогын Улсын комиссын нарийн бичгийн дарга

Төмөрбаатарын Болор-Эрдэнэ

Эдийн засагч-Хүн ам зүйч
ҮСХ-ны Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчооны дарга

ХОЁР. БИЧИЖ БОЛОВСРУУЛСАН

Пандийн Бямбацэрэн

Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор
Монголын ахмадын Холбооны дэд ерөнхийлөгч

Юмсүрэнгийн Туул

Эдийн засгийн ухааны доктор
Этүгэн их сургуулийн тэнхимийн эрхлэгч, Монголын ахмадын Холбооны
ахмад эрдэмтэн зөвлөхүүдийн зөвлөлийн гишүүн

Даваахишигтийн Төрбат

Программист, санхүүч туслах судлаач

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ

Төгсбатын Ариунсайхан

Эдийн засагч
ҮСХ-ны Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчооны статистикч

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

ХҮСНЭГТ 2. 1. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ЖИЛИЙН ДУНДАЖ ӨСӨЛТ, 1956-2020 ОН	22
ХҮСНЭГТ 2. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН	23
ХҮСНЭГТ 2. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010, 2020 ОН	24
ХҮСНЭГТ 2. 4. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	25
ХҮСНЭГТ 2. 5. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮН АМ ЗҮЙН ҮНДСЭН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН	26
ХҮСНЭГТ 2. 6. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	28
ХҮСНЭГТ 2. 7. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ, 2000, 2010, 2020 ОН.....	29
ХҮСНЭГТ 2. 8. ӨНДӨР НАСТНЫ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДАЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	29
ХҮСНЭГТ 2. 9. ШИЛЖИН ИРСЭН ӨНДӨР НАСТАН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	30
ХҮСНЭГТ 3. 1. НИЙТ ХҮН АМЫН БОЛОН ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	32
ХҮСНЭГТ 3. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	33
ХҮСНЭГТ 3. 3. ӨНДӨР НАСТАН ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮНИЙ ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН.....	36
ХҮСНЭГТ 3. 4. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАНТАЙ ӨРХИЙН ТОО, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	39
ХҮСНЭГТ 3. 5. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН.....	40
ХҮСНЭГТ 3. 6. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	41
ХҮСНЭГТ 3. 7. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН.....	43
ХҮСНЭГТ 3. 8. ӨНДӨР НАСТАН ГИШҮҮНТЭЙ, БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ХООЛ УНДАА БОЛГОДОГ ТҮЛШНИЙ ТӨРӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2020 ОН	44
ХҮСНЭГТ 3. 9. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТНЫ ӨРХИЙН ТОО, ГЭРИЙН ХАНЫН ТООГООР, 2010, 2020.....	45
ХҮСНЭГТ 3. 10. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ӨРХИЙН АХУЙН НӨХЦЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	45
ХҮСНЭГТ 4. 1. НИЙТ ХҮН АМ, ӨНДӨР НАСТАН ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ҮНДЭС, УГСАА, ХҮЙСЭЭР, 2000, 2010, 2020 ОН.....	48
ХҮСНЭГТ 4. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ҮНДЭС, УГСАА, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН.....	49
ХҮСНЭГТ 4. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ШҮТЛЭГИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН.....	49
ХҮСНЭГТ 4. 4. ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН.....	50
ХҮСНЭГТ 4. 5. ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН.....	51
ХҮСНЭГТ 4. 6. ӨНДӨР НАСТНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	53

ХҮСНЭГТ 4. 7. ӨНДӨР НАСТНЫ АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	54
ХҮСНЭГТ 4. 8. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН.....	55
ХҮСНЭГТ 4. 9. АЖИЛ ЭРХЭЛЖ БУЙ ӨНДӨР НАСТАН, АЖИЛ, МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	56
ХҮСНЭГТ 4. 10. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС), НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	57
ХҮСНЭГТ 4. 11. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	58
ХҮСНЭГТ 4. 12. ТЭТГЭВЭР АВЧ БАЙГАА ӨНДӨР НАСТЙ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	60
ХҮСНЭГТ 4. 13. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	61
ХҮСНЭГТ 4. 14. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	61
ХҮСНЭГТ 4. 15. ОЛДМОЛ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН.....	63
ХҮСНЭГТ 4. 16. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН.....	64

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

ЗУРАГ 2. 1. ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2000, 2010, 2020 ОН.....	23
ЗУРАГ 2. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2000, 2010, 2020 ОН ..	26
ЗУРАГ 2. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН	27
ЗУРАГ 2. 4. НИЙТ ХҮН АМД 0-14, 60, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН	28
ЗУРАГ 3. 1. НИЙТ ӨНДӨР НАСТАНД БЭЛЭВСЭН ӨНДӨР НАСТНЫ ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН	33
ЗУРАГ 3. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХАМААРАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН	35
ЗУРАГ 3. 3. ӨНДӨР НАСТАН ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮНИЙ ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	37
ЗУРАГ 3. 4. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН	38
ЗУРАГ 3. 5. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАНТАЙ ӨРХИЙН ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР, 2020 ОН	42
ЗУРАГ 4. 1. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, ҮНДЭС УГСАА, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН	48
ЗУРАГ 4. 2. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН.....	59
ЗУРАГ 4. 3. ХӨГЖЛИЙН ТӨРӨЛХИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТАН, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН.....	62
ЗУРАГ 4. 4. 60, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ СУУРИН ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН	65
ЗУРАГ 4. 5. ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ӨНДӨР НАСТАН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, ХУВИАР, 2020 ОН	65

УДИРТГАЛ

Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлогод “Ахмад настны суралцах, хөгжил нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэн дэмжиж, шинэ техник, технологи эзэмшин ашиглах, өөрийн мэдлэг, ажлын туршлага, ур чадвараа залуу үедээ өвлүүлэхийг дэмжих, ахмад настанд зориулсан нийгмийн суурь үйлчилгээ, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний төрөл, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, ахмад настан бүрийг тэтгэвэр, орлогын баталгаагаар хангах оновчтой болгох бодлого баримтлана”¹ хэмээн дэвшүүлсэн олон зорилтуудыг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтийг хянах, үнэлгээ хийх улмаар эдгээр цаашид боловсронгуй болгон сайжруулахад “Өндөр настан” сэдэвчилсэн судалгаанд тусгагдсан мэдээлэлүүд нэн чухал ач холбогдолтой байдаг билээ.

Өндөр настны нийгмийн асуудал, ахуй нөхцөл, аж байдлыг сайжруулах, тэдний эрүүл мэнд, халамж, асрамж, сувилгаа, ажил амралтын онцгой нөхцлийг бүрдүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих талаар төр засаг, олон нийт, төрийн бус байгууллагын бодлого боловсруулагчид, эрдэмтэн судлаачдад, өндөр настны тоо, нас, хүйсийн бүтэц, байршил, боловсрол, бичиг үсгийн мэдлэг, хөдөлмөр эрхлэлт, өндөр настны өрх, гэр бүлийн байдал, сууцны нөхцөл, аж байдлын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг хүргэхэд энэхүү сэдэвчилсэн судалгааны зорилго оршиж байгаа болно.

Өндөр настны өндөр мэдлэг, чадвар, оюуны их нөөц, чадавх, мэргэшлийн ур чадвар, амьдралын арвин баялаг туршлагыг улс, нийгмийн хөгжил, дэвшилд зохистой ашиглан нийгэм, байгууллага хамт олон, өрх, гэр бүлийн түвшинд хүртэл шийдвэр гаргах үйл хэрэгт тэдний оролцоог хангаж, ахмад болон залуу хойч үеийнхний үе хоорондын амьд холбоо, хамтын ажиллагааг бүх талаар бэхжүүлэхэд энэхүү сэдэвчилсэн судалгааны үр дүнд тулгуурлан хөндлөнгийн судлаачдын хийсэн үнэлгээ, дүгнэлт, дэвшүүлсэн санал санаачлага, зөвлөмжүүд чухал түлхэц үзүүлнэ гэдэгт итгэл төгс байна.

Энэхүү сэдэвчилсэн судалгаа нь Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр гарсан өндөр настанд хамаарах дэлгэрэнгүй мэдээллийг өмнөх тооллогуудын дүнтэй харгалзах үзүүлэлтүүдтэй зэрэгцүүлэн дүн шинжилгээ хийхэд боломж олгохоос гадна ахмад настнуудад тулгардаг хөгжлийн бэрхшээлийн байдал болон интернэт орчин, гар утас хэрэглээний холбогдол бүхий шинэ мэдээллийг нэмж оруулснаараа онцлогтой юм.

---

¹ Монгол Улсын төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлого, 2016-2025 он

1

БҮЛЭГ

СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, БҮТЭЦ, АГУУЛГА

1.1. СУДАЛГААНЫ БҮТЭЦ, АГУУЛГА

Сэдэвчилсэн судалгаа үндсэн дөрвөн бүлэг, дүгнэлт, зөвлөмж, хавсралтаас бүрдэнэ.

- Нэгдүгээр бүлэгт судалгааны зорилго, үзүүлэлтүүдийн ойлголт, тодорхойлолт, агуулга, бүтцийг тусгав.
- Хоёрдугаар бүлэгт өндөр настны тоо, өсөлт, бүтэц бүрэлдэхүүний ерөнхий дүр зураг, насжилтын индекс, хүн ам зүйн ачаалал зэргийг хамруулав.
- Гуравдугаар бүлэгт өндөр настны гэр бүлийн байдал, өрхийн хэлбэр, сууцны төрөл, нөхцөл, цахилгаан, ундны усны хангамж, дулаан, түлшний хэрэглээ, цахилгаан эрчим хүчний эх үүсвэр зэрэг ахуйн нөхцөл байдлын үзүүлэлтийг тусгав.
- Дөрөвдүгээр бүлэгт өндөр настны нийгэм, эдийн засгийн байдал, үндэс угсаа, бичиг үсгийн мэдлэг, боловсролын түвшин, хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжил, боловсролын түвшин, түүнийг хэрхэн ашиглаж байгаа байдал, хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настан, гар утас болон интернэтийн хэрэглээний ерөнхий дүр зургийг гарган харуулав.

Судалгааны төгсгөлд дүгнэлт, бодлогын зөвлөмжийг оруулав. Мөн өндөр настан судалгааны голлох үзүүлэлтүүдийг аймаг, нийслэл, хот, хөдөөгөөр боловсруулж хавсаргав.

1.2. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Монгол Улсын өндөр настан иргэдийн хүн ам зүй, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгэм, эдийн засгийн байдал, орон сууцны нөхцөл байдалд сүүлийн 10-20 жилд гарсан өөрчлөлт, тэдгээрт нөлөөлсөн нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлсийг улсын хэмжээнд болон аймаг, нийслэлийн түвшинд тооцоолон гаргахад энэхүү сэдэвчилсэн судалгааны гол зорилго оршино. Түүнчлэн өндөр настны талаар төрөөс баримтлах бодлого, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, үндэсний хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтэд үнэлгээ өгөх, цаашид баримтлах бодлогын чанартай санал, зөвлөмж боловсруулахад судалгааны бас нэг зорилго чиглэгдэж байгаа болно.

Монгол Улсын өндөр настан иргэдийн ая тухтай тайван амгалан, аюулгүй орчинд амьдрах, эрүүл саруул байж урт наслах, нийгмийн халамж, асрамж үйлчилгээнд адил тэгш хамрагдах, ажил хөдөлмөр эрхлэх, нийгмийн харилцаанд идэвхтэй оролцох бүх талын нөхцөл боломжийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн төрийн бодлогыг боловсруулах тулгуур үндэслэл болохуйц мэдээллийн найдвартай эх үүсвэр нь тооллого, судалгаа юм. Энэхүү сэдэвчилсэн судалгаа нь Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын үр дүнд үндэслэн өндөр настны нийгэм, эдийн засгийн байдлыг илэрхийлсэн нас, хүйсийн бүтэц, гэр бүлийн байдал, хөдөлмөр эрхлэлт, боловсрол, орон сууцны нөхцөлийн талаарх үзүүлэлтийг өргөн хүрээнд хамруулахыг зорив.

Өндөр настанд “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай” Монгол Улсын хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг болон олон улсын нийтлэг жишгийг харгалзан 65, түүнээс дээш настай хүнийг хамруулах шаардлагатай ч өмнөх тооллогын үр дүнтэй зэрэгцүүлэн дүн шинжилгээ хийх зорилгоор энэхүү сэдэвчилсэн судалгааны тайланд 60, түүнээс дээш насны хүн амыг хамруулан авч үзсэн болно.

Сэдэвчилсэн судалгааны хүрээнд тооллогын мэдээлэлд дэлгэрэнгүй дүн шинжилгээ хийж, өмнөх оны тооллогын холбогдох үзүүлэлттэй харьцуулах, өсөлт, бүтцийг тодорхойлох, тухайн үеийн нийгэм, эдийн засгийн бодлого, тэдгээрийн хэрэгжилт, өнөөгийн өндөр настны нийгэм, эдийн засгийн байдлыг үндсэн 30 гаруй үзүүлэлтээр тодорхойлов. Мөн өндөр настны талаар төр, засгаас явуулсан бодлогын үр дүн, ялангуяа эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, ахуйн нөхцлийг сайжруулах, урт удаан наслах боломж, нөхцлийг бүрдүүлэх чиглэлд цаашид анхаарах тулгамдсан асуудлуудын талаарх санал, зөвлөмжийг уг судалгааны тайланд тодорхой тусгав.

1.3. ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Өндөр настан сэдэвчилсэн судалгаанд Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогод ашигласан дараах үндсэн үзүүлэлтийн нийтлэг ойлголт, тодорхойлолтыг хэрэглэсэн болно.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
ӨРХ, ХҮН АМ		
1	Өрх	Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг буюу хэсэг бүлэг хүмүүсийг өрх гэнэ. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо хамааралтай эсвэл хамааралгүй байж болно.
2	Үндсэн өрх	Сууцны төрөл, хэлбэрээс үл хамааран тухайн сууцыг өмчлөгч өрх, сууц эзэмших эрхийн бичиг /ордер/, орон сууц хөлслөх гэрээний үндсэн дээр эзэмшиж байгаа өрх, өмчлөгч нь өөр этгээд боловч уг сууцанд хамгийн удаан хугацаагаар амьдарч байгаа өрхийг хэлнэ.
3	Хамт суудаг өрх	Тухайн өрхийн өөрийн сууц биш, тухайн сууц эзэмшигчтэй хамт суудаг өрхийг хамруулна.
4	Өрхийн тэргүүлэгч	Ам бүлийн гишүүд хэнийгээ өрхийн тэргүүлэгч гэхийг сайн дураар шийдвэрлэнэ. Өрхийн тэргүүлэгч нь өрхдөө байнга оршин суугч, 16, түүнээс дээш настай, хөдөлмөр эрхэлдэг буюу өрхийн орлогод голлох хувь нэмэр оруулдаг, өрхийн аливаа асуудлыг шийдвэрлэхэд голлох үүрэгтэй оролцдог ам бүлийн аль нэг гишүүн юм.
5	Өрхийн ам бүлийн гишүүд	Ураг төрлийн болон гэр бүлийн холбоотой нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын бусад хэрэгцээгээ хамтран хангадаг нэг хэсэг хүмүүсийг тухайн өрхийн ам бүлийн гишүүн гэж үзнэ. Гэхдээ тоолох үед тухайн өрх айлд гишүүдээс нь гадна өрхийн ам бүлд хамаарахгүй садан төрөл, бусад хүмүүс амьдарч болно.
6	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Ам бүлээрээ байгаа өрх дангаараа амьдрахыг хэлнэ. Өөрөөр хэлбэл, эхнэр, нөхөр, хүүхдийн (хүүхдүүдийн) хамт, мөн эцэг эсвэл эх нь хүүхдийн (хүүхдүүдийн) хамт өрх үүсгэн амьдрахыг хэлнэ.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
7	Нийлмэл ам бүлтэй өрх	<p>Нийлмэл өрхөд дараах бүтэцтэй өрх хамрагдана. Үүнд:</p> <p>а. Нэг ам бүл бусад хамаатан садантайгаа хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх</p> <p>б. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл дангаараа хамтран өрх үүсгэн амьдарч байгаа</p> <p>в. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл, аль нэгэнтэй нь хамааралтай хүнтэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа</p> <p>г. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай боловч нэг ам бүлийн биш хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа зэрэг өрх орно.</p>
8	Холимог өрх	<p>Холимог өрхөд дараах бүтэцтэй өрх хамаарна. Үүнд:</p> <p>а. Нэг ам бүл бусад хамаатан садан эсвэл хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх</p> <p>б. Нэг ам бүл, хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх</p> <p>в. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл, аль нэгнийх нь хамаатан садан, хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа</p> <p>г. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралтай ам бүл эдгээр ам бүлийн алинд ч хамааралгүй хүмүүстэй хамт өрх үүсгэн амьдарч байгаа</p> <p>д. Хоёр, түүнээс дээш хоорондоо хамааралгүй ам бүл бусад хүмүүстэй эсвэл хүмүүсгүйгээр амьдарч байгаа</p> <p>е. Хоорондоо хамааралтай боловч ам бүлийн биш хоёр, түүнээс олон хүмүүс бусад хамааралгүй хүмүүстэй өрх үүсгэн амьдарч байгаа</p> <p>ё. Хоорондоо хамааралгүй хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа өрх орно.</p>
9	Оршин суугаа хүн ам	<p>Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байнга (183 хоног буюу 6 сараас дээш хугацаагаар) оршин суугаа Монгол Улсын харьяат иргэд, гадаадын харьяат болон харьяалалгүй иргэдийг хэлнэ.</p>
10	Бэлэн хүн ам	<p>Тооллого явуулж буй үед тухайн нутаг дэвсгэрт оршин сууж байгаа нийт хүн амыг (байнга болон түр хугацаагаар амьдарч байгаагаас үл хамаарч) хэлнэ.</p>

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛ, ТҮҮНИЙ ТӨРӨЛ		
11	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн	Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг ойлгоно.
12	Төрөлхийн	Удамшлын эмгэг, согог, жирэмсний болон төрөх үеийн хүндрэлээс шалтгаалан бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан.
13	Олдмол	Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн осол, гэмтэл, ердийн болон мэргэжлээс шалтгаалах өвчний улмаас бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогтой болж, бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь хязгаарлагдсан.
14	Харааны	Харааны эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний “харах” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
15	Ярианы	Хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин, эмгэгийн улмаас хүний “ярих” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
16	Сонсголын	Сонсголын болон хэл, ярианы эрхтний гэмтэл, согог, өвчин эмгэгийн улмаас хүний “сонсох” хэвийн үйл ажиллагааны чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
17	Хөдөлгөөний	Биеийн тодорхой хэсгийг хөдөлгөх чадваргүйн улмаас хүний амьдралын өдөр тутмын хэвийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх чадвар алдагдсан буюу хязгаарлагдсан.
18	Сэтгэцийн	Сэтгэцийн эмгэг нь бодох сэтгэх, мэдрэх ухамсарлахуйн болон зан төлвийн өөрчлөлтөөр илрэх бөгөөд үүнийхээ улмаас хүний нийгэмд биеэ авч явах байдал нь өөрчлөгдсөн, гадаад (төрөх үеийн хүндрэлүүдийн үлдэцийн улмаас 0-3 насанд тэнэгрэх) болон дотоод (хромосомын өөрчлөлт, бодисын солилцоо дутмагшил гэх мэт) шалтгааны улмаас ойлгох, сэтгэх, мэдрэх үйл ажиллагаа нь хязгаарлагдсан.
19	Хавсарсан	Хүнд нэгээс дээш төрлийн хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр, согог тохиолдвол хавсарсан хөгжлийн бэрхшээлд тооцно.
20	Бусад	Ямар нэгэн эмгэг болон өвчний улмаас өдөр тутмын үйл ажиллагааг гүйцэтгэх чадвараа алдсан буюу хязгаарлагдсан.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
БОЛОВСРОЛ		
21	Боловсролгүй	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгсөөгүй бол <i>Боловсролгүй</i> хүн гэнэ. Мөн 2020 онд ЕБС-ийн 1-5 дугаар ангид сурч байгаа, сурч байгаад сургуулиа орхисон хүмүүсийг <i>Боловсролгүй</i> гэж үзнэ.
22	Бага боловсрол	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн хүн
23	Бүрэн бус дунд (суурь) боловсрол	ЕБС-ийн 7 дугаар ангийг (1975 он хүртэл), 8 дугаар ангийг (1975-2004 оныг дуустал), 9 дүгээр ангийг (2005 он ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, суурь боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, суурь боловсролын гэрчилгээтэй хүн
24	Бүрэн дунд боловсрол	ЕБС-ийн 10 дугаар ангийг (2005 он дуустал), 11 дүгээр ангийг (2006 он ба түүнээс хойш), 12 дугаар ангийг (2015 ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, бүрэн дунд боловсролын аттестат ба үнэмлэхтэй хүн
25	Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол	Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв (хуучнаар техник, мэргэжлийн сургууль-ТМС) төгссөн, мэргэжлийн үнэмлэхтэй хүн
26	Тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол	Гадаад, дотоодын тусгай мэргэжлийн дунд сургууль (хуучнаар техникум), түүнтэй адилтгах сургууль төгссөн, үнэмлэх, дипломтой хүн
27	Дээд боловсрол	Гадаад, дотоодын их, дээд сургууль, коллежийг өдөр, орой, эчнээгээр төгссөн, дипломын дээд, бакалавр, магистр, докторын зэргийн диплом болон түүнтэй адилтгах боловсролын баримт бичиг бүхий хүмүүсийг <i>Дээд боловсролтой</i> гэж үзнэ. Дээд боловсрол эзэмшүүлэх дипломын сургалт 90 багц цагаас доошгүй байх бөгөөд өмнөх түвшний сургалтын багц цагийг оролцуулан бакалаврын сургалт 120, магистрын сургалт 150, докторын сургалт 210 багц цагаас тус тус доошгүй байна. Түүнчлэн Улсын багшийн их сургуулийг 1964 оноос өмнө 3 жилээр, Намын дээд сургуулийг 1966 оноос өмнө, Намын дээд сургуулийн дэргэдэх 2 жилийн курс, Марксизм-Ленинизм оройн дээд сургууль Дорно дахины хөдөлмөрчдийн их сургууль (КУТВ) төгссөн хүмүүсийг дипломын дээд боловсролтой гэж үзнэ.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
28	Бичиг үсэг мэддэг	Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) өдөр тутмын амьдралын тухай хамгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг, энэ чадвар нь тодорхой хугацаа өнгөрсөн ч хэвээр хадгалагдаж үлдсэн хүнийг <i>Бичиг үсэг мэддэг</i> гэж үзнэ.
29	Бичиг үсэг мэддэггүй	Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаггүй, түүнчлэн унших бичих чадвараа тодорхой хугацааны дараа алдсан хүнийг <i>Бичиг үсэг мэддэггүй</i> гэнэ.
ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ		
30	Огт гэрлээгүй	Арван тав ба түүнээс дээш настай, огт гэрлэж байгаагүй хүн
31	Гэрлэсэн батлуулаагүй	Хэдийгээр гэр бүл болж хамтран амьдарч байгаа боловч (хугацаа харгалзахгүйгээр) иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлж, гэр бүлээ албан ёсоор батлуулаагүй хүн
32	Гэрлэсэн батлуулсан	Гэрлэлтээ иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлсэн, гэрлэлтийн баталгаатай хүн
33	Тусгаарласан	Гэр бүлээ албан ёсоор цуцлуулаагүй боловч тусдаа амьдарч байгаа, дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Тусгаарласан</i> гэж үзнэ. Гэхдээ албан ажлын улмаас 2 тусдаа амьдарч байгаа хүнийг тусгаарласан гэж үзэхгүй.
34	Цуцалсан	Гэр бүлээ хуулийн дагуу цуцалснаас хойш дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Цуцалсан</i> гэж үзнэ.
35	Бэлэвсэн	Эхнэр/нөхрийн аль нэг нь нас барснаас хойш дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацаа харгалзахгүйгээр <i>Бэлэвсэн</i> гэж үзнэ.
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ		
36	Ажил эрхэлдэг хүн	Сүүлийн 7 хоногт наад зах нь 1 цаг цалин хөлстэй хөдөлмөр эрхэлсэн болон ер нь цалинтай ажил/бизнесийн үйл ажиллагаа байгаа хүн ам;
37	Ажилгүй хүн	Сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор ажил хайж байгаа болон ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн юм.
38	Хөдөлмөрийн насны хүн ам	15, түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
39	Боломжит ажиллах хүч	<p>Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхийг сонирхож байгаа боловч тодорхой нөхцөл байдлын улмаас ажил хайх оролдлого нь хязгаарлагдсан эсвэл шууд ажил хийх боломжгүй байгаа, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй хүн юм (заалт 40с, 51, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Боломжит ажиллах хүчинд дараах хүмүүсийг хамааруулна.</p> <p>Үүнд:</p> <p>а. Ажил хийхэд бэлэн биш байгаа ажил хайгч буюу ажил хайх оролдлого хийж байсан ч тухайн хугацаанд ажил хийхэд бэлэн биш, боломжгүй байгаа хүн;</p> <p>б. Ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой хүн буюу ажил хайх оролдлого хийгээгүй ч ажил хийх хүсэлтэй, ажил хийхэд бэлэн байгаа хүн.</p>
40	Ажиллах хүч	<p>Тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм.</p>
41	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	<p>Сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно.</p>
42	Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	<p>Ажлын цагийн доод хэмжээгээр ажиллах нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн, байнгын буюу тухайн эдийн засгийн нэгжид ажиллах насны дээд хязгаар, тэтгэвэрт гарах нас зэргээс бусад хөдөлмөр эрхлэлтийг зогсоох тодорхой хугацаа, нөхцөл заагдаагүйгээр хөдөлмөр эрхэлдэг ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно. Мөн ажилд ороод удаагүй, туршилтын хугацаандаа ажиллаж байгаа боловч цаашид үргэлжлүүлээд байнгын хугацаагаар ажиллуулахаар хүлээгдэж байгаа ажиллагч орно.</p>
43	Цалин хөлстэй түр ажиллагч	<p>Хөдөлмөр эрхлэх хугацаа нь 3 ба түүнээс дээш сараар хязгаарлагдсан буюу тодорхой хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно.</p>
44	Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	<p>Ажлын тогтсон цаггүй, хөдөлмөр эрхлэлт нь 3 сар хүртэлх хугацаагаар хязгаарлагдсан буюу богино хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм</p>

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
45	Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан	Цалин хөлстэйгөөр, ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй ажиллагч юм.
46	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	Эдийн засгийн өөр нэг нэгжид, эсвэл уг нэгжээр дамжуулаад бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нийлүүлэх зорилгоор арилжааны шинжтэй гэрээ (хөдөлмөрийн бус) байгуулан ажиллаж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагч нь тухайн эдийн засгийн нэгжийн цалин хөлстэй ажиллагч биш боловч ажлын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, гүйцэтгэл, орлого болон зах зээлд гарах боломж зэрэг нь уг эдийн засгийн нэгжээс хамаардаг. Мөн эдгээр ажиллагч нь тэдний үйлдвэрлэлийн (бүтээмжтэй) үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хийж гүйцэтгэсэн ажлынх нь үр шимийг шууд хүртдэг эдийн засгийн өөр нэгжээс хараат, ашгийн төлөө ажиллагч юм.
47	Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	Ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулан, хувийн бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд оролцуулж байгаа байгууллагын эзэн бүхий ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.
48	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	Ашиг олох зорилгоор аж ахуй нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуй нэгжийг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулж байгаа ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
49	Ажилтан ажиллуулдаггүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл хувь эзэмшигч, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж, байгууллагын (хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, нөхөрлөл, хоршоо) үйл ажиллагааг эрхэлж буй ажилчид юм.
50	Ажилтан ажиллуулдаггүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажиллагч авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг эрхэлж явуулдаг ажилчид юм.
51	Хувь нэмрээ оруюлагч гэр бүлийн гишүүн	Өрхийн гишүүд, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эрхэлж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажилд, эсвэл тэдгээрийн цалинтай ажил болон гүйцэтгэх гэрээлэгчээр ажиллаж буй ажилд нь тусалж байгаа ажиллагчийг хэлнэ. Тэд эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд нь нөлөөлөх шийдвэр гаргадаггүй, үүрэг хүлээдэггүй бөгөөд цалин хөлсгүйгээр оролцож, үйл ажиллагаанаас олсон орлогоос өрх дотроо ашиг хүртдэг.

ОРОН СУУЦ

52	Байшин	Байшин гэж нэг болон олон өрөөтэй, дээвэртэй, гадуураа ханатай, сууринаас дээвэр хүртэл ханаар хуваагдсан талбай бүхий орон байрыг хэлнэ. Байшинд орон сууцны байшин, бие даасан тохилог сууц (хаус), сууцны тусдаа байшин (гэр хорооллын хашаанд барьсан тоосгон, шавар болон модон ханатай сууцны байшин), нийтийн болон нийтийн зориулалтын бусад байр орно.
53	Орон сууцны байшин	Бүхэлдээ буюу ихэнх хэсэг нь сууцны зориулалттай, тоолох үед бүхлээрээ хүн амьдрахаас өөр зорилгоор ашиглагдаагүй байгаа суурин барилгын доторх сууцыг хэлнэ. Энэ нь айл, өрх амьдрахаар баригдсан, өрх тус бүрт зориулагдсан тусдаа нэг буюу хэд хэдэн өрөө тасалгаа, бүрэн тоноглол төхөөрөмж, дэд бүтэц бүхий өрөөнүүдтэй байна. Орон сууцны байшин нь дэд бүтцийн бүх төрлийн суурь хангамжаар тоноглогдсон, дараах нөхцөлийг бүрэн бүрдүүлсэн байна. Үүнд: (а) Цахилгаан, дулааны шугам сүлжээ болон усан хангамжийн сүлжээтэй; (б) Сууцны дотор бие засах газартай; (в) Сууцны дотор байрлуулсан онгоц, шүршүүртэй; (г) Зориулалтын гал тогоо болон хоол хийх талбайтай байна.

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
54	Бие даасан тохилог сууц	Нэг өрх амьдрах зориулалттай, төвлөрсөн инженерийн шугам сүлжээний системд холбогдсон эсвэл инженерийн шугам сүлжээний системийн холболт болон оролт нь бие даасан, дулаан, агааржуулалтын систем, ус хангамж, бохирын шугам, цахилгаан хангамж ба холбооны шугам сүлжээтэй, дотроо боловсон бие засах газартай (ус татдаг) байна. Өрөө тасалгаа нь өөр айлын сууцны өрөө, тасалгааны дээр байрлаагүй, орц, туслах өрөө тасалгаа, дээврийн хөндий, зоорийн давхар, шугам сүлжээний хонгил зэрэг нь нийтийн бус зориулалттай сууцыг үүнд хамруулна. Сууцны өрөө /унтлагын ба зочны/, гал тогоо, ариун цэврийн буюу шүршүүрийн өрөө, бие засах өрөө, агуулах, ханын шүүгээтэй мөн мансардтай болон мансардгүй байж болно.
55	Сууцны тусдаа байшин	Ихэвчлэн гэр хорооллын хашаанд нэг ба түүнээс олон өрөөтэй, дэд бүтцийн (гал тогоо, онгоц, шүршүүр, халалтын систем, ус хангамж, дотроо бие засах газар зэрэг) хангамжууд бүхэлдээ болон аль нэг нь байхгүй сууц орно.
56	Нийтийн байр	Нийтийн байр нь ихэвчлэн нийтийн гал тогоо, бие засах газар, халуун усны шүршүүр, уулзалтын танхимтай байдаг. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажиллагчид, бүх шатны сургуулийн оюутан, сурагчдын дотуур байр, түүнтэй адилтгах бусад нийтийн байрыг хэлнэ.
57	Нийтийн зориулалтын бусад байр	Нийтийн зориулалтын бусад байр гэдэгт амралтын газар, рашаан сувилал, эмнэлэг, асрамжийн газар, шорон, цэргийн хуаран зэрэг хүмүүс бөөнөөрөө буюу хэсэг бүлгээрээ суух нийтийн байрыг хамааруулна. Амралтын газар гэж хот, суурин газар болон түүнээс гадагш байрласан, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх хэрэгслээр тоноглогдсон үзвэр, үйлчилгээ үзүүлдэг цогцолборыг; рашаан сувиллын газар гэж эмчилгээний техник хэрэгслээр тоноглогдсон газрыг ойлгоно. Зочид буудал гэж хот, бусад суурин газарт байрласан зочид, үйлчлүүлэгчдийг хүлээн авч байр, хоолны болон бусад үйлчилгээ үзүүлдэг цогцолборыг; орон сууцны зочид буудал гэж нийтийн орон сууцанд байрласан зочид үйлчлүүлэгчдийг хүлээн авч байр, хоолны болон бусад үйлчилгээ үзүүлдэг газрыг ; түр хоноглох байр гэж авто буудал, дэн буудлын болон түүнтэй төстэй бусад үйл ажиллагаа явуулдаг газрыг тус тус ойлгоно.

ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ,
НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

2.1. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Монгол Улсын хөгжлийн түүхэн хандлагатай уялдаатайгаар хүн амын өсөлт, өндөр настны тоо, насны бүтэц өөрчлөгдсөөр ирэв. Өндөр настны тоо, бүтцийн өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийг тодруулахын тулд 1956 оны тооллогоос эхлэн хүн амын төрөлт, өсөлтөд нөлөөлсөн зарим онцлог хүчин зүйлстэй холбон үзэх шаардлага гарч байна.

ХҮСНЭГТ 2. 1. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ЖИЛИЙН ДУНДАЖ ӨСӨЛТ, 1956-2020 ОН

Он	Хүн ам-Бүгд	Үүнээс: Өндөр настны тоо			Өндөр настны эзлэх хувь	Жилийн дундаж өсөлт, хувиар	
		60-64	65+	Бүгд		Өндөр настан	Бүх хүн ам
1956	845 481	32 419	52 743	85 162	10.1		
1963	1 017 158	35 810	63 988	99 798	9.8	2.3	2.6
1969	1 197 595	37 310	71 942	109 252	9.1	1.5	2.8
1979	1 595 006	36 659	79 082	115 741	7.3	0.6	2.9
1989	2 043 954	36 235	82 628	118 863	5.8	0.3	2.5
2000	2 373 493	42 292	82 003	124 295	5.2	0.4	1.4
2010	2 754 685	49 453	101 706	151 159	5.5	2.0	1.5
2020	3 296 866	96 433	135 596	232 029	7.0	5.9	2.2

Хүн амын тооны өөрчлөлт нь төрөлт, нас баралт, шилжих хөдөлгөөнөөр тодорхойлогддог. Тооллого хоорондын хүн амын өсөлт нь тухайн үеийн улс төр, нийгэм, эдийн засаг, хүн ам зүйн хөгжлөөс ихээхэн хамааралтай. Монгол Улсын хүн ам 2010-2020 оны хооронд 19.7 хувиар өсөж, жилийн дундаж өсөлт 2.2 хувь болсон бол өндөр настны жилийн дундаж өсөлт 5.9 хувьтай байна. Өндөр настай хүн амын өсөлт нь хүн амын төрөлт огцом өссөн 1950-иад оны дунд үед шинээр мэндэлсэн иргэд ахмад үеийнхний эгнээд орж байгаатай холбоотой.

Хүн амын тоо 1950-иад оны дунд үеэс хурдтай нэмэгдэж, 1989 он хүртэл жилд дунджаар 2.5-аас илүү хувиар өсч байв. Энэ нь ард түмний аж байдал, хүн амын эрүүл мэндийн түвшин дээшилж, төрөлт нэмэгдэхийн зэрэгцээ нас баралт буурч, гадаад шилжих хөдөлгөөн бараг байхгүй байсантай ч холбоотой байна.

1989-2010 оны хооронд гурван 10 жил дараалан нийт хүн амын 5 орчим хувийг өндөр настан эзэлж байсан бол 2020 онд 7.0 хувь болж өсжээ. Нийт хүн амд өндөр настны эзлэх хувь 1956-2000 онд буурч байсан нь төр засгаас хүн амаа өсгөх талаар хэрэгжүүлсэн бодлогын үр дүнд хүүхэд, залуучуудын тоо эрс нэмэгдэж байсантай холбоотой юм. Өндөр настан хүн амын 2010-2020 оны жилийн дундаж өсөлт өмнөх тооллогуудын жилийн дундаж өсөлтөөс хамгийн өндөр нь байна.

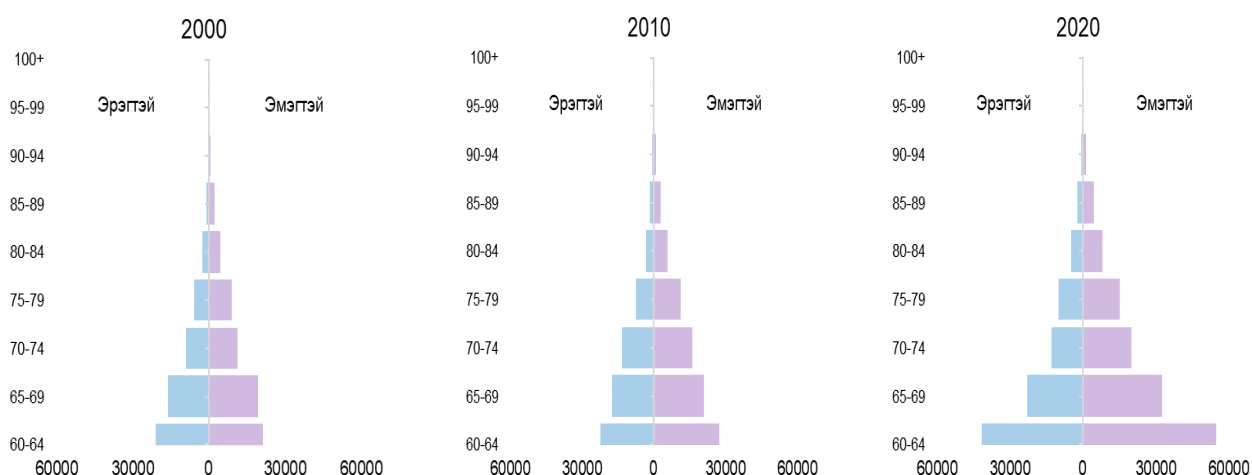
ХҮСНЭГТ 2. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	Өндөр настны тоо				Хүн амын тооны өсөлт		
	1989	2000	2010	2020	2000/1989	2010/2000	2020/2010
ДҮН	118 863	124 295	151 159	232 029	104.6	121.6	153.5
60-64	36 233	42 292	49 453	96 433	116.7	116.9	195.0
65-69	31 488	35 415	38 232	55 279	112.5	108.0	144.6
70-74	22 476	20 239	29 332	32 748	90.0	144.9	111.6
75-79	16 166	14 843	18 617	25 113	91.8	125.4	134.9
80+	12 498	11 506	15 525	22 456	92.1	134.9	144.6

Сүүлийн 4 удаагийн тооллогын дүнгээс харахад өндөр настан хүн амын тоо тасралтгүй өссөн байна. Харин 1989-2000 онд 70, түүнээс дээш насны хүн амын тоо 4.6 мянган хүнээр буурч байжээ. Өмнөх хоёр 10 жилд өндөр настан хүн амын 3/5 орчмыг 60-69 насныхан эзэлж байсан бол 2010-2020 онд өндөр настан хүн амын тоо 80.9 мянган хүнээр нэмэгдсэн ба 65.4 хувийг 60-69 насныхан эзэлж байна.

Хүн амын насны бүтэц нь тухайн улсын хүн ам зүйн түүхэн замналыг харах, одоогийн үйл явцыг үнэлж дүгнэх, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлох бололцоо олгодгоороо ихээхэн ач холбогдолтой юм. Хүн амын төрөлт, нас баралтын түвшнээс хамааран тухайн улсын хүн амын насны бүтэц өөрчлөгдөж байдаг. Хүн амын нас, хүйсийн бүтцийг тодорхой харуулах дүрслэл бол нас, хүйсийн суварга юм.

ЗУРАГ 2. 1. ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН СУВАРГА, 2000, 2010, 2020 ОН

Хүн ам, орон сууцны сүүлийн гурван удаагийн тооллогын дүнгээр 60, түүнээс дээш насны хүн амын нас, хүйсийн суваргыг зэрэгцүүлбэл нэлээд ялгаатай болж ирсэн нь тодорхой ажиглагдаж байна. Тухайлбал, 2000 оны байдлаар 60, түүнээс дээш настай хүн амын тоо 2010 оныхоос бага байгаа нь 50-60-аад жилийн өмнөх хүн амын төрөлт бага, нас баралт, үүний дотор нялхсын эндэгдэл өндөр байсантай холбоотойг илтгэнэ. Харин 2020 оны тооллогын дүнгээр хүн амын нас, хүйсийн суваргын хүрээ өмнөх 2 тооллогын дүнгээс нэлээд өргөссөн байгаа нь 1955 оноос төрөөс хүн амын эрүүл мэндийг сайжруулах талаар авч хэрэгжүүлсэн бодлогын дүнд хүн амын төрөлт нэмэгдсэнийг харуулж байна. Нийт хүн амын дунд өндөр настны

эзлэх хувийн жин өмнөх тооллогын дүнгээс нэмэгдсэнээс гадна хүйсийн харьцаанд өөрчлөлт орсоноос суваргын хүрээ ийнхүү өндөр настны насны бүлэг бүрд, ялангуяа эмэгтэйчүүдийнх илүү өргөн болж байгаагаас тодорхой харагдана.

ХҮСНЭГТ 2. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2000, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2000			2010			2020		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД									
60-64	20 778	21 514	42 292	22 106	27 347	49 453	41 536	54 897	96 433
65-69	15 982	19 433	35 415	17 262	20 970	38 232	22 645	32 634	55 279
70-74	8 766	11 473	20 239	13 081	16 251	29 332	12 787	19 961	32 748
75-79	5 832	9 011	14 843	7 252	11 365	18 617	9 955	15 158	25 113
80+	3 634	7 872	11 506	5 112	10 413	15 525	7 597	14 859	22 456
ДҮН	54 992	69 303	124 295	64 813	86 346	151 159	94 520	137 509	232 029
ХОТ									
60-64	10 658	11 231	21 889	15 234	19 490	34 724	27 742	38 418	66 160
65-69	8 145	10 335	18 480	11 578	14 426	26 004	15 279	22 874	38 153
70-74	4 579	6 367	10 946	8 594	10 962	19 556	8 938	14 200	23 138
75-79	3 197	4 766	7 963	4 742	7 642	12 384	6 720	10 342	17 062
80+	1 952	4 131	6 083	3 500	6 946	10 446	5 074	9 800	14 874
ДҮН	28 531	36 830	65 361	43 648	59 466	103 114	63 753	95 634	159 387
ХӨДӨӨ									
60-64	10 120	10 283	20 403	6 872	7 857	14 729	13 794	16 479	30 273
65-69	7 837	9 098	16 935	5 684	6 544	12 228	7 366	9 760	17 126
70-74	4 187	5 106	9 293	4 487	5 289	9 776	3 849	5 761	9 610
75-79	2 635	4 245	6 880	2 510	3 723	6 233	3 235	4 816	8 051
80+	1 682	3 741	5 423	1 612	3 467	5 079	2 523	5 059	7 582
ДҮН	26 461	32 473	58 934	21 165	25 880	48 045	30 767	41 875	72 642

Өндөр настны тоо 2000-2010 оны хооронд 26.9 мянган хүнээр буюу жилд дунджаар 2.0 хувиар, 2010-2020 оны хооронд 80.9 мянган хүнээр буюу жилд дунджаар 5.9 хувиар тус тус өсжээ. Хүн амын төрөлт 1950-иад оны сүүлээс 1970-аад оны дунд үе хүртэл эрчимтэй өсөж, 1980-1990 онд аажим, харин 1990-1995 онд нэлээд буурч байснаа, 2003 оноос эхлэн төрөлт нэмэгдсэнээр хүн амын өсөлтөд эергээр нөлөөлж, нийт хүн амын өсөлтийн хурд тогтворжих, улмаар өндөр настны тоо нэмэгдэх хандлага бий болжээ.

Мөн нийт өндөр настнуудын дийлэнх буюу 2000 оны тооллогын дүнгээр 52.6 хувь, 2010 онд 68.2 хувь, 2020 онд 68.7 хувь нь төв, суурин газар амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 2. 4. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2000			2010			2020		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД									
60-64	1.8	1.8	1.8	1.7	2.1	1.9	2.6	3.3	2.9
65-69	1.4	1.6	1.5	1.3	1.6	1.4	1.4	1.9	1.7
70-74	0.7	1.0	0.9	1.0	1.2	1.1	0.8	1.2	1.0
75-79	0.5	0.8	0.6	0.6	0.9	0.7	0.6	0.9	0.8
80+	0.3	0.7	0.5	0.4	0.8	0.6	0.5	0.9	0.7
ДҮН	4.7	5.8	5.2	4.9	6.5	5.7	5.8	8.2	7.0
ХОТ									
60-64	1.6	1.6	1.6	1.7	2.1	1.9	2.5	3.3	2.9
65-69	1.2	1.5	1.4	1.3	1.6	1.4	1.4	2.0	1.7
70-74	0.7	0.9	0.8	1.0	1.2	1.1	0.8	1.2	1.0
75-79	0.5	0.7	0.6	0.5	0.8	0.7	0.6	0.9	0.8
80+	0.3	0.6	0.5	0.4	0.8	0.6	0.5	0.8	0.7
ДҮН	4.3	5.4	4.9	5.0	6.5	5.8	5.8	8.2	7.1
ХӨДӨӨ									
60-64	1.9	2.0	2.0	1.6	1.9	1.7	2.6	3.2	2.9
65-69	1.5	1.8	1.6	1.3	1.6	1.4	1.4	1.9	1.7
70-74	0.8	1.0	0.9	1.0	1.3	1.2	0.7	1.1	0.9
75-79	0.5	0.8	0.7	0.6	0.9	0.7	0.6	0.9	0.8
80+	0.3	0.7	0.5	0.4	0.8	0.6	0.5	1.0	0.7
ДҮН	5.1	6.4	5.7	4.8	6.5	5.7	5.8	8.2	7.0

Монгол Улсын нийт хүн амд өндөр настны эзлэх хувь 2000 онд хамгийн бага байсан бөгөөд сүүлийн 2 тооллогын хувьд өсжээ. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогын дүнгээр нийт хүн амын 5.7 хувь, 2020 оны тооллогын дүнгээр 7.0 хувийг өндөр настнууд эзэлж байна. Энэ нь 1950-иад оны үеэс тус улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжил хурдасч, эрүүл мэндийн боловсрол, үйлчилгээ сайжирч байсантай холбоотойгоор хүн амын төрөлт нэмэгдэж эхэлсэн юм. Түүнчлэн 1950-иад оны сүүлээр хүн амыг эрүүлжүүлэх талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ үүний дотор арьс өнгө, сүрьеэ өвчтэй хүмүүсийг, үнэ төлбөргүй эмчлэн эдгэрүүлэх арга хэмжээ авсан билээ. Манай орны эрүүлийг хамгаалах систем тууштай хөгжихийн хэрээр хүн амын нас баралт, ялангуяа хүүхдийн болон нялхсын эндэгдэл нэлээд буурсан нь төрөлт нэмэгдэж, хүн амын өсөлтийн хурд өндөр байсан үед төрсөн иргэд өндөр насанд шилжиж эхэлсэн тул өндөр настны тоо өмнөх үеийнхээсээ өсөх төлөв ажиглагдаж байна.

ХҮСНЭГТ 2. 5. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮН АМ ЗҮЙН ҮНДСЭН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН

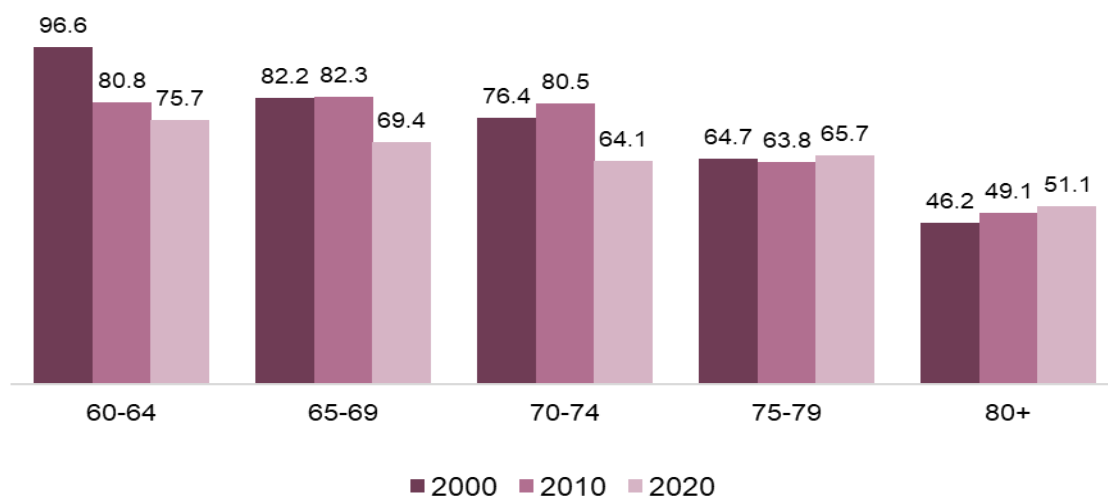
Үзүүлэлт	1989	2000	2010	2020
Хүйсийн харьцаа	77.8	79.4	75.1	68.7
Нийт хүн амд эзлэх хувийн жин	5.8	5.2	5.7	7.0
Голч нас	63.7	62.8	62.3	66.5
Насжилтын индекс	13.9	14.6	12.2	22.4
Жилийн дундаж өсөлт	0.3	0.4	2.0	5.9

Өндөр настны хүйсийн харьцааг (100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэй) авч үзвэл 1989 онд 100 эмэгтэйд 78.0 ногдож байсан бол 2020 оны тооллогын дүнгээр 69.0 болжээ. Манай улсын өндөр настны хувьд хүйсийн харьцаа олон улсын дунджаас нэлээд доогуур байдаг нь эмэгтэйчүүдийн дундаж нас эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байдагтай холбоотой. Нас ахих тутам хүйсийн харьцаа буурч байгаа нь эрэгтэйчүүдийн нас баралтын түвшинтэй холбоотой.

Хүн амыг насны бүтцийн хувьд таллан хувааж байгаа зааг насыг “Голч нас” гэдэг. Өөрөөр хэлбэл, 2020 онд өндөр настнуудын голч нас 66.5 болсон нь нийт өндөр настай хүн амын 50 хувь нь 66.5-аас доош, үлдсэн 50 хувь нь түүнээс дээш насныхан байна гэсэн үг юм. Сүүлийн 30 жилийн хугацаанд өндөр настны голч нас бараг 3 насаар хойшилсон нь хүн амын дундаж наслалт нэмэгдэж байгаатай холбоотой юм.

2020 оны тооллогоор 15 хүртэлх настай 100 хүүхдэд 60, түүнээс дээш насны өндөр настан 22.4 ногдож байна.

ЗУРАГ 2. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛГЭЭР, 2000, 2010, 2020 ОН

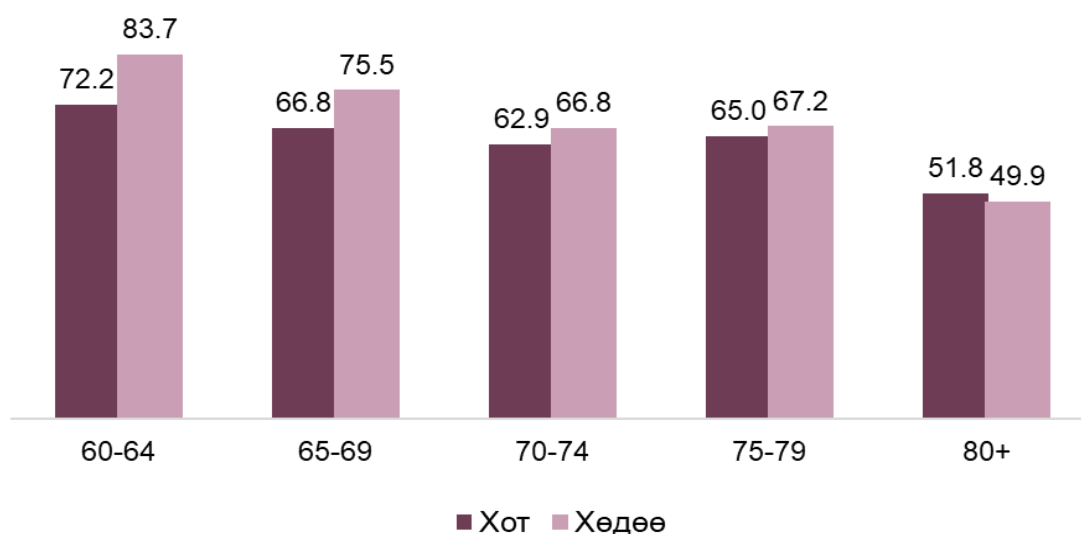

Манай улсын нийт хүн амын хүйсийн харьцаа (100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэй) 2000 оны тооллогоос хойш бага зэрэг буурч байгаа нь эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт эрэгтэйчүүдийнхээс илүү байдагтай холбоотой.

Хүйсийн харьцаа насны бүлэг ахих тутам мэдэгдэхүйцээр буурч байгаа нь зүй ёсны хандлага гэж үзэж болох талтай юм. Дэлхийн хүн ам зүйн олон жилийн судалгаанаас үзэхэд төрөх үеийн хүйсийн харьцаа дунджаар 104-106 хооронд байдаг бол Монгол Улсад төрсөн хүүхдийн хүйсийн харьцаа сүүлийн 10 жилд 105 буюу дэлхийн дундаж түвшинд байна.

Өндөр настны хүйсийн харьцаа насны бүлэг ахих тутам буурч байгаа нь эмэгтэйчүүд харьцангуй урт насалж байгаатай холбоотой болохыг дээр дурдсан. Тухайлбал, 60-64 насны бүлэгт хүйсийн харьцаа 75.7, 65-69 насны бүлэгт 69.4 байсан бол ахимаг настны бүлэг 70, түүнээс дээших насанд хүйсийн харьцаа 65.7-51:1 болж огцом буурч байгаагаас харж болно.

ЗУРАГ 2. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Өндөр настны хүйсийн харьцаа хотод 66.7, хөдөөд 73.5 байгаа нь амьдралын хэв маяг, хөдөлмөр эрхлэлттэй ч холбоотой байж болох юм. Өндөр настны хүйсийн харьцааг насны бүлгээр авч үзэхэд 80, түүнээс дээш насны бүлгээс бусад насны бүлгүүдэд хөдөөд өндөр настны хүйсийн харьцаа өндөр байна.

Олон улсын нийтлэг жишгийг харгалзан өндөр настныг 60-64, 65-74, 75+, түүнээс дээш настай гэж ангилж, насных нь бүтцийг тодорхойлов. Нийт өндөр настны дунд 60-64 насныхан тэтгэвэр тогтоолгон авах эрх нь үүсээд удаагүй, “Төрийн албаны тухай” Монгол Улсын хуулийн дагуу төрийн албан хаагч нь 65 нас хүртэл ажиллах боломжтой зэргийг үндэслэж өндөр настан дундаа харьцангуй “залуу” гэж үзэж болно. Харин 65-74 насны өндөр настан өөрийн боловсрол, мэргэжлийн чадвар, ажлын дадлага, туршлага зэргийг үндэслэн ажиллах, ялангуяа боловсрол, шинжлэх ухаан, удирдлагын салбар болон хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд оролцох боломжтой “дунд” насныхан болно. Харин 75-аас дээш насныхныг манай орны нөхцөлд ажиллах чадвар нь буурсан, асаргаа сувилгаа, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг насны өмнөх 2 бүлгийнхнээс илүү шаарддаг зэргийг үндэслэн “ахимаг настан” гэж ангилж, судалгаанд тусгав.

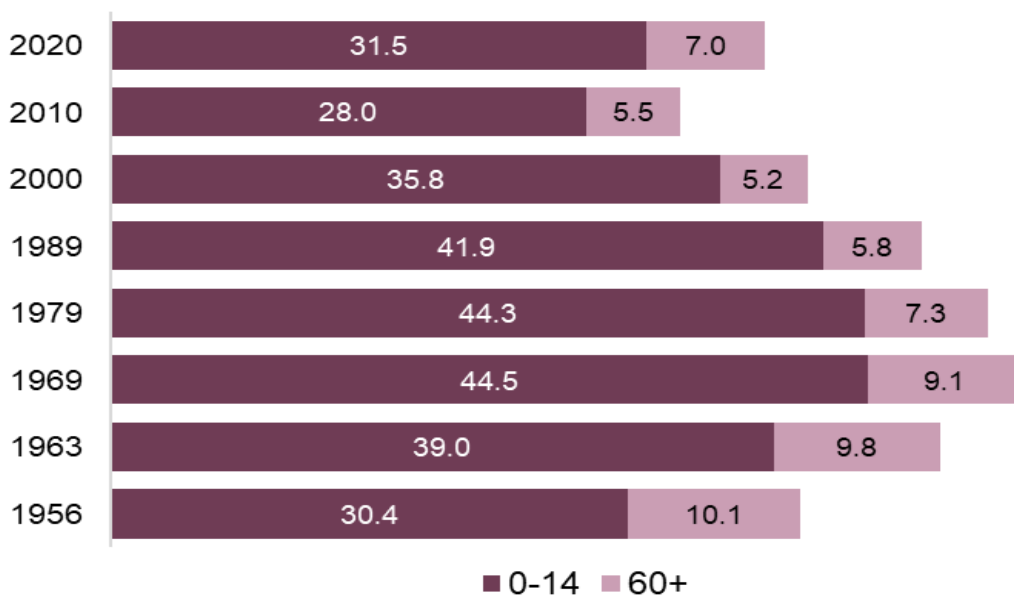
ХҮСНЭГТ 2. 6. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Байршил	2000				2010				2020			
	Бүгд	60-64	65-74	75+	Бүгд	60-64	65-74	75+	Бүгд	60-64	65-74	75+
БҮГД	100.0	34.0	44.8	21.2	100.0	32.7	44.7	22.6	100.0	41.6	37.9	20.5
Хот	100.0	33.5	45.0	21.5	100.0	33.7	44.2	22.1	100.0	41.5	38.5	20.0
Хөдөө	100.0	34.6	44.5	20.9	100.0	30.7	45.8	23.5	100.0	41.7	36.8	21.5

Монгол Улсын өндөр настан хүн амыг 3 насны бүлэгт хуваан 3 тооллогын дүнгээр харьцуулбал дараах дүр зураг харагдаж байна. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр нийт 60, түүнээс дээш насны нийт хүн амын 41.6 орчим хувийг 60-64 насныхан эзэлж байгаа ба өмнөх 2 тооллогын дүнгээс 7.6-8.9 пунктээр нэмэгджээ. Энэ нь 1950-аад оны сүүлээс эхлэн төрөөс авч хэрэгжүүлсэн бодлогын үр дүнд төрөлт нэмэгдэн тухайн үед төрсөн хүн ам одоо өндөр настанд шилжиж байгааг харуулж байна.

Харин 65-74 насны хүн ам 37.9 хувийг эзэлж байгаа нь өмнөх 2 тооллогоос 6.8-6.9 пунктээр буурчээ. Энэ нь 60-аад жилийн өмнөх хүн амын төрөлт бага, нас баралт өндөр байсантай холбоотой юм. Хот, хөдөөгийн хувьд насны бүтцэд эрс ялгаа ажиглагдахгүй байна.

ЗУРАГ 2. 4. НИЙТ ХҮН АМД 0-14, 60, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Манай улсын хүн амын насны бүтцэд 2000 оноос нэлээд өөрчлөлт гарчээ. Хүн амын насны бүтэц идэршиж, хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо хамгийн их байх үе буюу “хүн ам зүйн цонх”-ны үе эхлээд байна. Хүн ам зүйн энэхүү онцлог үе цаашид удаан үргэлжлэхгүй байж ч болох юм. Ийнхүү хүн амын насны бүтэц аажмаар өөрчлөгдөж, өндөр настны нийт хүн амд эзлэх хувь нэмэгдсээр байх нь тодорхой байна. Хүн амын төрөлт, өсөлтийн үе үеийн онцлогоос хамаарч хүн амын насны бүтцэд нэлээд өөрчлөлт гарч байсныг дээрх зургаас харж болно.

ХҮСНЭГТ 2. 7. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ, 2000, 2010, 2020 ОН

Хүн ам зүйн ачаалал	2000	2010	2020
БҮГД	69.5	48.8	62.7
0-14 насаар	60.6	40.6	51.2
60+ насаар	8.9	8.2	11.4

Хүн амын насны бүтцийн өөрчлөлтийг илэрхийлэх гол үзүүлэлтийн нэг нь хүн ам зүйн ачаалал билээ. Хүн ам зүйн ачаалал нь хөдөлмөрийн насны 100 хүнд ногдох тэжээлгэгчийн тоогоор тодорхойлдог. Хөдөлмөрийн насны (15-59 насны) буюу тэжээгч, тэжээлгэгчийн (0-14 настай хүүхэд, 60, түүнээс дээш насныхан) тооны харьцаагаар тодорхойлогддоогоороо энэ үзүүлэлт нь эдийн засгийн хөгжилд хүн ам зүйн хүчин зүйлийн нөлөөг илэрхийлдэг ач холбогдолтой. Хүн ам зүйн ачаалал 2020 онд 62.7 болж 2000 оноос 6.8 пунктээр буурч, 2010 оноос 13.9 пунктээр өсжээ. Сүүлийн жилүүдэд өндөр настан хүн амын тоо өссөнөөс шалтгаалан хүн ам зүйн ачаалалд үзүүлэх нөлөөлөл нэмэгдсээр байна.

ХҮСНЭГТ 2. 8. ӨНДӨР НАСТНЫ ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БАЙДАЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

	2000			2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Төрснөөс хойш шилжих хөдөлгөөнд оролцоогүй									
Шилжиж ирсэн	43.7	65.9	19.0	64.8	78.3	35.8	47.1	59.4	16.5
Үүнээс:									
1 жил хүртэл	2.1	3.3	0.8	2.3	2.9	1.1	0.3	0.4	0.1
1-4 жил	3.5	5.1	1.7	4.1	5.0	2.2	1.1	1.2	0.5
5-9 жил	2.9	4.1	1.5	6.1	8.2	1.7	2.6	3.4	0.7
10+ жил	35.2	53.5	15.0	52.2	62.2	30.8	43.1	54.4	15.2

Хүн амын тоо, бүтэц, байршилд нөлөөлдөг үндсэн үзүүлэлтүүдийн нэг нь шилжих хөдөлгөөн юм. Төв, суурин газарт байнга оршин суудаг өндөр настны дийлэнх нь шилжин ирсэн байхад хөдөөгийн өндөр настны 83.5 хувь нь уугуул нутагтаа амьдарч байна. Энэ нь шилжих хөдөлгөөний хувьд хөдөөнөөс хотруу шилжин суурьшигчдын дийлэнх нь залуу, идэр насныхан байж, хөдөөд гол төлөв ахмадууд төрсөн нутагтаа үлдэж байгааг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 2. 9. ШИЛЖИН ИРСЭН ӨНДӨР НАСТАН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	2000			2010			2020		
	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
60-64	35.3	34.1	39.9	34.2	33.5	37.6	37.0	36.4	42.7
65-69	28.3	28.4	27.9	25.8	25.6	27.3	24.3	24.1	26.0
70-74	16.4	16.8	14.9	19.0	19.1	18.4	16.3	16.6	13.4
75-79	11.6	11.8	10.9	11.4	11.8	9.3	12.3	12.5	10.9
80+	8.4	8.9	6.4	9.6	10.0	7.4	10.1	10.4	6.9

Сүүлийн жилүүдэд өндөр настны шилжих хөдөлгөөн нэмэгдэж байгаагийн дотор шилжин ирэгчдийн 61.3 хувь нь 60-69 насныхан эзэлж байна.

3

БҮЛЭГ

ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

3.1. ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

Өндөр настны гэр бүлийн байдал нь нийт хүн амын болон залуучуудын гэр бүлийн байдлаас нэлээд ялгаатай. Огт гэр бүл болоогүй хүний эзлэх хувь бага, бэлэвсэн хүний эзлэх хувь нэлээд өндөр байдаг онцлогтой. Өндөр настан хүн амын насны бүлэг ахих тутам бэлэвсэн эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдээс олон байна. Энэ нь эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалт эрэгтэйчүүдээс өндөр байдагтай холбоотой. Үүнтэй уялдан өндөр настны дунд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь илүү, хүйсийн харьцаа бага байдгийг өмнө дурьдсан билээ.

ХҮСНЭГТ 3. 1. НИЙТ ХҮН АМЫН БОЛОН ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Гэр бүлийн байдал	Нийт хүн ам		Өндөр настан	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2000				
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	36.6	29.8	2.8	3.1
Гэр бүлтэй*	58.5	57.1	70.8	33.8
Цуцалсан**	2.1	3.3	2.0	1.0
Бэлэвсэн	2.8	9.8	24.4	62.1
2010				
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	34.4	28.2	2.4	2.9
Гэр бүлтэй*	60.7	59.6	76.4	43.9
Цуцалсан**	2.7	3.5	2.0	1.6
Бэлэвсэн	2.2	8.7	19.2	51.6
2020				
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	35.2	28.1	2.6	3.0
Гэр бүлтэй*	61.0	60.2	81.6	49.5
Цуцалсан**	2.0	2.8	2.6	2.6
Бэлэвсэн	1.8	8.9	13.2	44.9

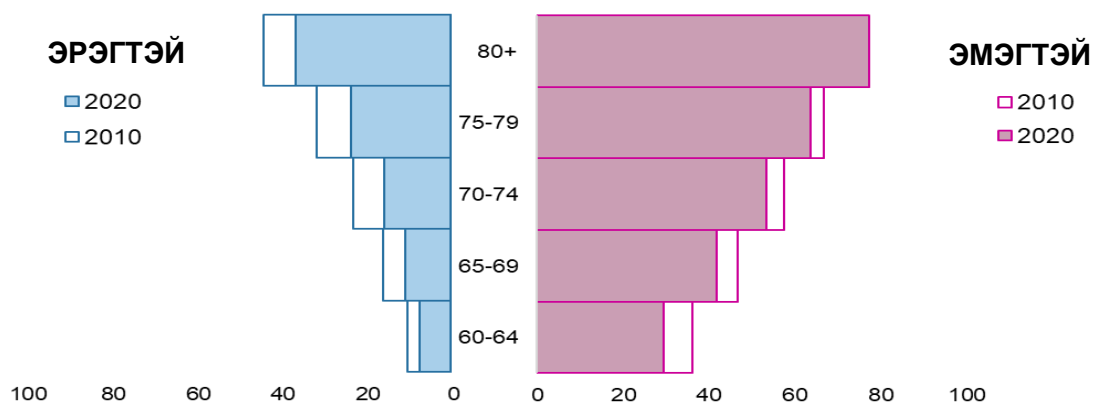
* батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүсийг оруулсан.

**гэрлэлтээ цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүсийг оруулсан.

Сүүлийн 3 тооллогын дүнгээр өндөр настнуудын гэр бүлийн байдлыг авч үзэхэд гэр бүлтэй өндөр настнуудын хувь нэмэгдэж, бэлэвсэн өндөр настнуудын хувийн жин буурчээ. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр 15, түүнээс дээш насны эрэгтэй хүн амын 35.2 хувь нь огт гэр бүл болоогүй байгаа бол 60, түүнээс дээш насны эрэгтэй хүн амын 2.6 хувь нь огт гэрлээгүй байна. Мөн өндөр настан эрэгтэй хүн амын 13.2 хувь нь бэлэвсэн байгаа бол өндөр настан эмэгтэйчүүдийн 44.9 хувь нь бэлэвсэн байна. Мөн нас ахих тусам бэлэвсэн өндөр настнуудын эзлэх хувь нэмэгдэж байгаа бөгөөд ялангуяа 70, түүнээс дээш настай эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь бэлэвсэн байгаа нь эрэгтэйчүүд болон эмэгтэйчүүдийн дундаж наслалтын зөрүү өндөр байдагтай холбоотой юм.

ЗУРАГ 3. 1. НИЙТ ӨНДӨР НАСТАНД БЭЛЭВСЭН ӨНДӨР НАСТНЫ ЭЗЛЭХ ХУВЬ, 2010, 2020 ОН

Өндөр настны гэр бүлийн байдлыг насны бүлэг, хүйсээр ангилан үзвэл зарим үзүүлэлт ялгаатай байна (Хүснэгт 3.2).

ХҮСНЭГТ 3. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАС, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Гэр бүлийн байдал	Насны бүлэг, хүйс								
	60-64			65-69			70-74		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	3.2	3.6	3.4	2.5	3.1	2.9	1.8	2.4	2.2
Батлуулсан гэр бүл	81.3	59.3	68.8	80.6	50.4	62.8	78.1	41.5	55.8
Батлуулаагүй гэр бүл	4.9	3.4	4.0	3.8	2.3	2.9	3.0	1.3	2.0
Тусгаарласан	1.7	1.8	1.8	1.3	1.1	1.2	0.8	0.7	0.7
Цуцалсан	1.8	2.3	2.0	1.2	1.4	1.3	0.9	0.6	0.7
Бэлэвсэн	7.2	29.5	19.9	10.6	41.7	29.0	15.4	53.5	38.6
ХҮНИЙ ТОО	41 171	54 182	95 353	22 496	32 387	54 883	12 732	19 835	32 567
ХОТ									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	2.9	2.9	2.9	2.4	2.1	2.3	1.6	1.4	1.4
Батлуулсан гэр бүл	80.7	59.0	68.1	80.0	51.4	62.8	78.0	43.1	56.6
Батлуулаагүй гэр бүл	5.6	4.0	4.7	4.3	2.6	3.3	3.5	1.4	2.2
Тусгаарласан	1.9	2.2	2.1	1.4	1.2	1.3	0.8	0.8	0.8
Цуцалсан	1.9	2.7	2.3	1.4	1.6	1.5	0.8	0.7	0.7
Бэлэвсэн	7.0	29.3	19.9	10.5	41.0	28.8	15.2	52.6	38.2
ХҮНИЙ ТОО	27 420	37 763	65 183	15 156	22 654	37 810	8 892	14 094	22 986
ХӨДӨӨ									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	3.8	5.3	4.6	2.8	5.2	4.2	2.3	5.1	4.0
Батлуулсан гэр бүл	82.3	60.1	70.2	81.7	48.3	62.7	78.3	37.8	54.0
Батлуулаагүй гэр бүл	3.3	2.0	2.6	2.6	1.6	2.0	1.8	0.9	1.3
Тусгаарласан	1.4	1.0	1.2	1.2	0.8	1.0	0.8	0.3	0.5
Цуцалсан	1.5	1.3	1.4	0.8	0.9	0.8	0.9	0.4	0.6
Бэлэвсэн	7.6	30.1	19.9	10.8	43.3	29.3	15.9	55.5	39.6
ХҮНИЙ ТОО	13 751	16 419	30 170	7 340	9 733	17 073	3 840	5 741	9 581

Гэр бүлийн байдал	Насны бүлэг, хүйс								
	75-79			80+			Бүгд		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	1.7	2.2	2.0	1.7	2.5	2.2	2.6	3.0	2.9
Батлуулсан гэр бүл	71.2	31.9	47.5	58.8	18.7	32.3	77.8	47.2	59.7
Батлуулаагүй гэр бүл	2.3	1.1	1.6	2.0	0.8	1.2	3.8	2.3	2.9
Тусгаарласан	0.8	0.4	0.5	0.6	0.4	0.5	1.3	1.2	1.2
Цуцалсан	0.7	0.5	0.6	0.5	0.5	0.5	1.3	1.4	1.4
Бэлэвсэн	23.3	63.8	47.8	36.4	77.2	63.4	13.2	44.9	32.0
ХҮНИЙ ТОО	9 922	15 094	25 016	7 578	14 807	22 385	93 899	136 305	230 204
ХОТ									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	1.4	1.1	1.2	1.2	1.4	1.3	2.3	2.1	2.2
Батлуулсан гэр бүл	71.4	33.8	48.6	60.2	20.6	34.1	77.5	48.1	59.9
Батлуулаагүй гэр бүл	2.6	1.3	1.8	2.2	0.8	1.3	4.4	2.6	3.4
Тусгаарласан	0.7	0.5	0.6	0.6	0.4	0.5	1.4	1.4	1.4
Цуцалсан	0.8	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5	1.4	1.7	1.6
Бэлэвсэн	23.2	62.8	47.2	35.3	76.3	62.3	13.0	44.1	31.6
ХҮНИЙ ТОО	6 697	10 287	16 984	5 059	9 764	14 823	63 224	94 562	157 786
ХӨДӨӨ									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	2.5	4.6	3.7	2.6	4.7	4.0	3.1	5.1	4.3
Батлуулсан гэр бүл	71.0	27.9	45.2	55.9	14.9	28.6	78.3	45.1	59.2
Батлуулаагүй гэр бүл	1.5	0.7	1.0	1.6	0.8	1.0	2.6	1.5	2.0
Тусгаарласан	0.9	0.2	0.5	0.6	0.3	0.4	1.2	0.7	0.9
Цуцалсан	0.5	0.5	0.5	0.6	0.3	0.4	1.1	0.9	1.0
Бэлэвсэн	23.5	66.2	49.0	38.7	79.0	65.6	13.7	46.7	32.7
ХҮНИЙ ТОО	3 225	4 807	8 032	2 519	5 043	7 562	30 675	41 743	72 418

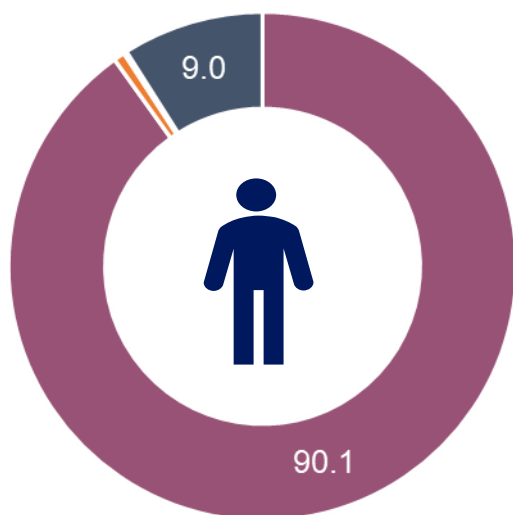
Өндөр настны дунд гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүх насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийнхээс их байхад бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн хувь бүх насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийнхээс их байна. Гэхдээ 2010 онтой харьцуулахад бэлэвсэн эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн тухайн насны бүлэгт эзлэх хувь аль ч насны бүлэгт буурсан байна. Энэ нь эрт бэлэвсэрдэг тохиолдол буурч байгааг харуулж байна. Харин эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа нь эмэгтэйчүүд дахин гэрлэх магадлал эрэгтэйчүүдээс бага байж, өрх толгойлох болсонтой гэж дүгнэж болох юм. Бэлэвсэн эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 2010 онд 24 мянгаар илүү байсан бол энэ тоо 2020 онд бараг 2 дахин нэмэгдсэн (48.8 мянга) бөгөөд бэлэвсэн өндөр настны 68.6 хувь нь хотод, 31.4 хувь нь хөдөөд байна. Өндөр настны гэр бүлийн ерөнхий төлөв байдал тэдний байнга оршин суудаг газар (хот, хөдөөгөөр)-аар онцын ялгаа байхгүй байна.

3.2. ӨНДӨР НАСТНЫ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХАМААРАЛ, ӨНДӨР НАСТАН ӨРХ

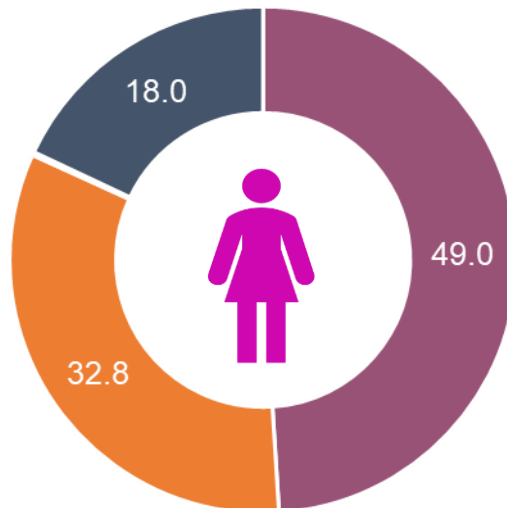
Судалгааны энэ хэсэг нь өндөр настаны өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал, өндөр настан өрх гэсэн хэсгүүдээс бүрэлдэж байна. **Өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал.** Энэ бүлэгт өндөр настан өөрөө өрхийн тэргүүлэгч, эсвэл өрхийн тэргүүлэгч биш бол өндөр настаны эхнэр/ нөхөр, эсвэл өндөр настантай өрхийг харуулав. Энэ нь өндөр настаны хүн ам зүйн төдийгүй тэдний нийгэм, өрх, гэр бүлдээ гүйцэтгэх үүрэг, хариуцлага, амьдралын хэв маягийг илэрхийлнэ.

Нийт өндөр настаны 65.8 хувь буюу 151.4 мянга нь өрхийн тэргүүлэгч байгаагийн 55.9 хувийг эрэгтэйчүүд, 44.1 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байгаа нь тухайн гэр бүлийн гишүүдийн нөхөр нь амьд сэрүүн байгаа тохиолдолд эрэгтэй нь өрхөө тэргүүлдэг монголын уламжлалт заншилтай холбоотой.

ЗУРАГ 3. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХАМААРАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

- Өрхийн тэргүүлэгч-90.1%
- Эхнэр, нөхөр-0.7%
- Хүү, охин-0.2%
- Хамааралгүй-9.0%

- Өрхийн тэргүүлэгч-49.0%
- Эхнэр, нөхөр-32.8%
- Хүү, охин-0.2%
- Хамааралгүй-18.0%

Нийт өндөр настан эрэгтэйчүүдийн 90.1 хувь өрхийн тэргүүн байгаа нь монголын уламжлалт заншил хэвээр хадгалагдаж байгааг харуулж байна. Харин өндөр настан эмэгтэйчүүдийн 49.0 хувь нь өрхийн тэргүүлэгч байна.

Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрх. Өрхийн тэргүүлэгч нь 60, түүнээс дээш настай өрхийг өндөр настан өрх гэж үзэв. Өрхийн талаарх ойлголт, тодорхойлолтыг судалгааны нэгдүгээр бүлгээс үзнэ үү.

ХҮСНЭГТ 3. 3. ӨНДӨР НАСТАН ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮНИЙ ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

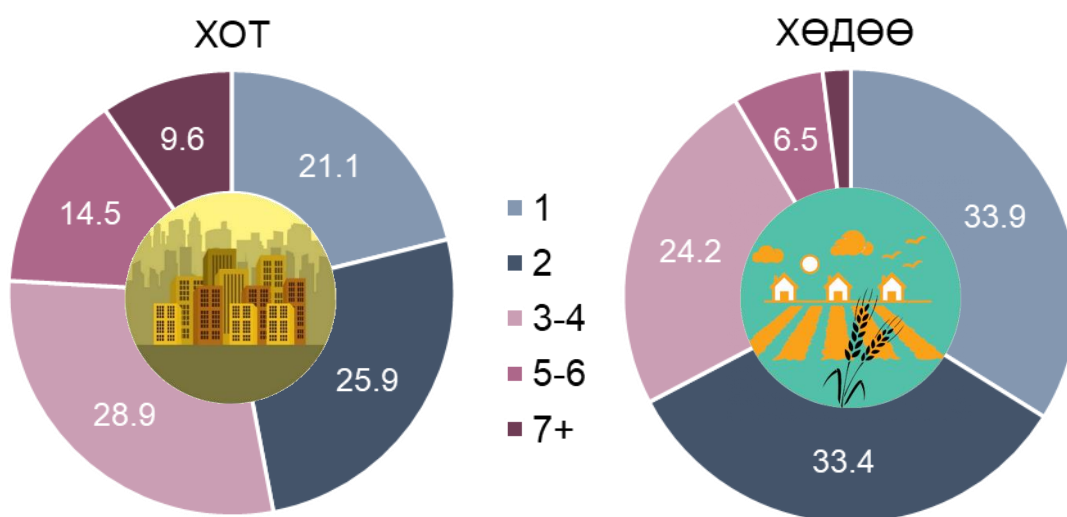
Өрхөд тоологдсон хүний тоо	Өрхийн тэргүүлэгч нь 60, түүнээс дээш настай	Ганц бие өрх	Ам бүлээрээ байгаа өрх	Нийлмэл өрх	Холимог өрх
2010					
БҮГД	100.0	10.6	62.4	24.9	2.1
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	80.2	18.1	1.6
3-4	100.0	-	77.3	20.9	1.8
5-6	100.0	-	53.3	43.3	3.5
7+	100.0	-	23.8	70.3	5.8
ХОТ	100.0	9.9	57.5	30.3	2.4
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	77.9	20.3	1.8
3-4	100.0	-	73.9	25.0	2.0
5-6	100.0	-	41.9	54.1	3.9
7+	100.0	-	13.2	80.2	6.5
ХӨДӨӨ	100.0	12.2	72.3	13.9	1.5
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	84.9	13.7	1.3
3-4	100.0	-	86.4	12.3	1.3
5-6	100.0	-	75.7	21.8	2.6
7+	100.0	-	56.3	40.0	3.7
2020					
БҮГД	100.0	25.4	40.6	32.0	2.0
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	88.3	10.8	0.9
3-4	100.0	-	51.8	45.9	2.3
5-6	100.0	-	11.4	84.3	4.3
7+	100.0	-	1.3	90.1	8.5
ХОТ	100.0	21.1	37.2	38.8	2.9
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	86.5	12.2	1.3
3-4	100.0	-	46.5	50.4	3.1
5-6	100.0	-	8.7	86.2	5.1
7+	100.0	-	0.8	89.9	9.3
ХӨДӨӨ	100.0	33.9	47.6	18.2	0.3
1	100.0	100.0	-	-	-
2	100.0	-	91.1	8.6	0.3
3-4	100.0	-	64.2	35.3	0.5
5-6	100.0	-	23.3	76.1	0.6
7+	100.0	-	6.0	92.5	1.6

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор нийт өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн бүтцийн хувьд авч үзвэл 40.6 хувь нь ам бүлээрээ байгаа өрх, 32.0 хувь нь

нийлмэл² ам бүлтэй өрх, 25.4 хувь нь ганц бие өрх, 2.0 хувь нь холимог³ ам бүлтэй өрх байна. Өмнөх тооллогын дүнгээс ганц бие өрх 14.8 пунктээр, нийлмэл өрх 7.1 пунктээр тус тус өссөн бол ам бүлээрээ өрх 21.8 пунктээр, холимог өрх 0.1 пунктээр тус тус буурчээ. Манай улсад ам бүлээрээ эсвэл садан төрлөөрөө хамтран нэг өрх болон амьдардаг уламжлалт хэв шинж хэвээр хадгалагдаж байгааг улсын хэмжээний болон өндөр настан өрхүүдийг өрхийн хэлбэрээр ангилсан үзүүлэлтээс харж болно. Ганц бие өндөр настан өрхийн эзлэх хувь өмнөх тооллогын дүнгээс 14.8 пунктээр өссөн нь анхаарал татах асуудал болж байна. Энэ нь ахмадуудын оршин сууж байгаа орон нутгийн төр, захиргааны байгууллагаас тэдний нийгмийн асуудалд илүү анхаарах шаардлагатайг харуулж байна.

Хөдөөгийн өрхийн дунд ам бүлээрээ байгаа өрх хотынхоос 10.4 пунктээр илүү байгаа нь иргэд өөрсдөө монголын уламжлалт сууц болох гэр болон зарим нутагт байшин барьж амьдрах нөхцөл боломж илүү байдагтай холбоотой.

ЗУРАГ 3. 3. ӨНДӨР НАСТАН ӨРХ, ӨРХӨД ТООЛОГДСОН ХҮНИЙ ТОО, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Өндөр настан өрхийн 53.8 хувь нь 1-2 гишүүнтэй байгаа бол хөдөөгийн 67.3 хувь нь, хотын 47.0 хувь нь 1-2 гишүүнтэй байна. Харин 5, түүнээс дээш гишүүнтэй өндөр настан өрхийн 18.9 хувь байгаа бол хотод 24.1 хувь, хөдөөд 8.5 хувь тус тус байна. Хот, суурин газрын өндөр настан өрхийн ам бүлийн гишүүдийн тоо өндөр байгаа нь шилжих хөдөлгөөнтэй холбоотой байхын зэрэгцээ хот, суурин газрын өрхөд хөдөөнөөс ирсэн оюутан, сурагчид болон хамаатан садан нь түр амьдарч байж болох юм. Мөн сууцны хүрэлцээ, хангамжаас шалтгаалан садан төрлөөрөө, танилаараа хэд хэдэн гэр бүл нэг өрх болон хамт амьдрах тохиолдол хот, суурин газарт түгээмэл байдагтай ч бас холбоотой.

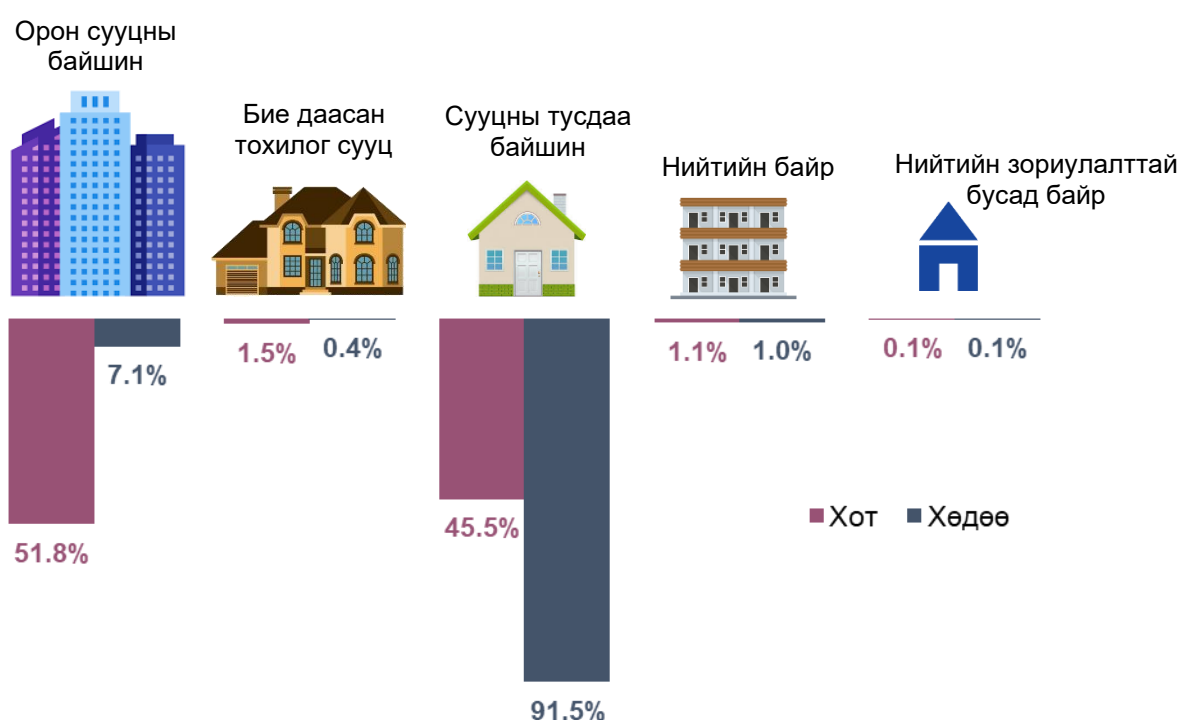
² Хоорондоо хамааралтай хэд хэдэн ам бүл хамтран өрх үүсгэн амьдарч байгаа тохиолдлыг нийлмэл өрх гэнэ.

³ Ураг төрлийн хамааралтай болон хамааралгүй хүмүүс өрх үүсгэн амьдарч байгаа тохиолдлыг холимог өрх гэнэ.

3.3. ӨНДӨР НАСТНЫ СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, НӨХЦӨЛ

Хүний амьдралын анхдагч хэрэгцээ, байгаль, цаг уурын аливаа үзэгдэл, гадны нөлөө, бусдаас тусгаарлан эрүүл, тав тухтай, аюулгүй амьдрах үндсэн орчин бол сууц юм. Сууцны нөхцөл, дэд бүтцийн хангамж нь хүн амын амьжиргааны түвшин, амьдралын чанарыг үнэлэх боломжтой. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор өрхийн амьдарч байгаа сууцыг өөрийн орны онцлогтой уялдуулан байшин, гэр гэж үндсэнд нь хоёр төрөл болгож, тооллогын хуудсанд тус тусад нь хариулт авахаар тусгасан. Энэ нь тэдгээр сууцны хийц, бүтэц, ахуй нөхцлийн үзүүлэлт ялгаатай байдагтай холбоотой юм.

ЗУРАГ 3. 4. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Өндөр настан нийт өрхийн 62.8 хувь нь байшинд, 37.2 хувь нь гэрт амьдарч байна. Хот, хөдөөд амьдарч байгаа өндөр настны өрхийн сууцны төрөл нилээд ялгаатай байна. Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 51.8 хувь нь хотод орон сууцны байшинд амьдарч байгаа бол хөдөөгийн өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 91.5 хувь нь сууцны тусдаа байшинд амьдарч байна. Хот, хөдөөд байшинд амьдардаг өндөр настны тоо өсч байгаа нь иргэд өөрсдөө байшин барьж, амьдрах бололцоо нэмэгдсэн явдал юм.

Энэ удаагийн тооллогоор сууцны талаарх мэдээллийг байшингийн төрөл, сууцны өмч, эзэмшлийн хэлбэрээр нарийвчлан ангилж авсан нь хүн амын сууцны хангамж, амьжиргааг бодитой үнэлэх боломж олгож байна. Түүнчлэн өрхийн халаалт, ундны усны хангамж зэрэг дэд бүтцийг тодорхойлох үндсэн үзүүлэлтийг ч

нарийвчлан тодорхойлсон нь өмнөх тооллогын дүнтэй шууд харьцуулах боломжгүй ч тодорхой хүрээнд үнэлгээг хийж болох юм.

ХҮСНЭГТ 3. 4. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАНТАЙ ӨРХИЙН ТОО, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Сууцны төрөл, хэлбэр, зориулалт	Бүгд		Хот		Хөдөө		
	Өрхийн тоо	Хувь	Өрхийн тоо	Хувь	Өрхийн тоо	Хувь	
2010							
БҮГД	72 604	100.0	61 250	100.0	11 354	100.0	
Байшингийн төрөл	Орон сууцны байшин	31 104	42.8	30 690	50.1	414	3.6
	Бие даасан тохилог сууц	771	1.1	765	1.2	6	0.1
	Сууцны тусдаа байшин	39 384	54.2	28 700	46.9	10 684	94.1
	Оюутан сурагчдын нийтийн байр	80	0.1	71	0.1	9	0.1
	Ажилчдын нийтийн байр	906	1.2	725	1.2	181	1.6
	Нийтийн зориулалттай бусад	359	0.5	299	0.5	60	0.5
Сууцны өмчийн хэлбэр	Төрийн өмчийн	798	1.1	623	1.0	175	1.5
	Аж ахуй нэгж байгууллагын	948	1.3	788	1.3	160	1.4
	Иргэний	70 858	97.6	59 839	97.7	11 019	97.0
Сууцны эзэмшлийн хэлбэр	Өөрийн эзэмшлийн	66 192	91.2	55 826	91.1	10 366	91.3
	Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг	2 811	3.9	2 613	4.3	198	1.7
	Бусдын сууцанд түрээсгүй суудаг	3 225	4.4	2 518	4.1	707	6.2
	Бусад	376	0.5	293	0.5	83	0.7
2020							
БҮГД	118 568	100.0	97 597	100.0	20 971	100.0	
Байшингийн төрөл	Орон сууцны байшин	54 437	45.9	52 785	54.1	1 652	7.9
	Бие даасан тохилог сууц	1 460	1.2	1 377	1.4	83	0.4
	Сууцны тусдаа байшин	61 276	51.7	42 265	43.3	19 011	90.7
	Нийтийн байр	1 313	1.1	1 101	1.1	212	1.0
	Нийтийн зориулалттай бусад байр	82	0.1	69	0.1	13	0.1
Сууцны өмчийн хэлбэр	Төрийн өмчийн	913	0.8	739	0.8	174	0.8
	Аж ахуй нэгж байгууллагын	669	0.6	412	0.4	257	1.2
	Иргэний	116 986	98.7	96 446	98.8	20 540	97.9
Сууцны эзэмшлийн хэлбэр	Өөрийн эзэмшлийн	110 227	93.0	90 385	92.6	19 842	94.6
	Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг	3 693	3.1	3 380	3.5	313	1.5
	Бусдын сууцанд түрээсгүй суудаг	4 331	3.7	3 542	3.6	789	3.8
	Бусад	317	0.3	290	0.3	27	0.1

Өндөр настан амьдардаг өрхийн 98.7 хувь нь хувийн өмчийн сууцтай, үлдсэн хэсэг нь төрийн болон холимог өмчийн сууцад, 93.0 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцад амьдарч байна. Өндөр настны амьдарч байгаа сууцыг байшингийн төрлөөр авч үзвэл өрхийн 51.7 хувь нь сууцны тусдаа байшинд, 45.9 хувь нь орон сууцны байшинд, 1.2 хувь нь бие даасан тохилог сууцанд, 1.1 хувь нь нийтийн байранд, 0.1 хувь нь зориулалтын бус сууцад амьдарч байна.

Харин өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 98.7 хувь нь иргэний өмчийн сууцанд, 93.4 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд амьдарч байгаа нь бусад улс оронтой харьцуулахад нэлээд давуу талтай байна. Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 2.8 хувь нь бусдын сууцанд түрээс төлж амьдарч байна. Өрхийн сууцыг төрлөөр нь ангилж үзвэл байшинд амьдарч байгаа өрхийн 43.3 хувь орон сууцны байшинд, 54.3

хувь сууцны тусдаа байшинд, 1.3 хувь бие даасан тохилог сууцанд амьдарч, энэ өрхүүдийн 80.8 хувь хотод амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 3. 5. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН

Сууцны төрөл, хэлбэр, зориулалт		Бүгд		Хот		Хөдөө	
		Өрхийн тоо	Хувь	Өрхийн тоо	Хувь	Өрхийн тоо	Хувь
		2010					
БҮГД		50 506	100.0	41 800	100.0	8 706	100.0
Байшингийн төрөл	Орон сууцны байшин	20 724	41.0	20 431	48.9	293	3.4
	Бие даасан тохилог сууц	465	0.9	460	1.1	5	0.1
	Сууцны тусдаа байшин	28 383	56.2	20 161	48.2	8 222	94.4
	Оюутан, сурагчдын нийтийн байр	47	0.1	43	0.1	4	0.0
	Ажилчдын нийтийн байр	627	1.2	492	1.2	135	1.6
	Нийтийн зориулалттай бусад	260	0.5	213	0.5	47	0.5
Сууцны өмчийн хэлбэр	Төрийн өмчийн	518	1.0	399	1.0	119	1.4
	Аж ахуй нэгж байгууллагын	648	1.3	517	1.2	131	1.5
	Иргэний	49 340	97.7	40 884	97.8	8 456	97.1
Сууцны эзэмшлийн хэлбэр	Өөрийн эзэмшлийн	45 930	90.9	38 044	91.0	7 886	90.6
	Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг	1 774	3.5	1 637	3.9	137	1.6
	Бусдын сууцанд түрээсгүй суудаг	2 532	5.0	1 918	4.6	614	7.1
	Бусад	270	0.5	201	0.5	69	0.8
		2020					
БҮГД		95 760	100.0	77 350	100.0	18 410	100.0
Байшингийн төрөл	Орон сууцны байшин	41 441	43.3	40 139	51.9	1 302	7.1
	Бие даасан тохилог сууц	1 198	1.3	1 126	1.5	72	0.4
	Сууцны тусдаа байшин	52 006	54.3	35 161	45.5	16 845	91.5
	Нийтийн байр	1 042	1.1	864	1.1	178	1.0
	Нийтийн зориулалттай бусад байр	73	0.1	60	0.1	13	0.1
Сууцны өмчийн хэлбэр	Төрийн өмчийн	736	0.8	588	0.8	148	0.8
	Аж ахуй нэгж байгууллагын	537	0.6	314	0.4	223	1.2
	Иргэний	94 487	98.7	76 448	98.8	18 039	98.0
Сууцны эзэмшлийн хэлбэр	Өөрийн эзэмшлийн	89 479	93.4	71 990	93.1	17 489	95.0
	Бусдын сууцанд түрээстэй суудаг	2 673	2.8	2 433	3.1	240	1.3
	Бусдын сууцанд түрээсгүй суудаг	3 381	3.5	2 723	3.5	658	3.6
	Бусад	227	0.2	204	0.3	23	0.1

Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн сууцны нөхцлийг олон улсын нийтлэг жишиг байдлаар өмнөх тооллогоос арай дэлгэрүүлэн, өндөр настны амьдрах орчин, түүний ахуй нөхцлийг өөрийн орны онцлогийг харгалзан үзүүлэх зорилт тавьсан болно.

ХҮСНЭГТ 3. 6. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Байшингийн төрөл	Бүгд	Төвлөрсөн систем	Нам даралтын зуух	Цахилгаан халаагуур	Ердийн галлагаа
2010					
БҮГД	100.0	43.9	3.7	0.4	52.0
Орон сууцны байшин	41.0	100.0	0.0	-	-
Бие даасан тохилог сууц	0.9	87.5	9.5	3.0	-
Сууцны тусдаа байшин	56.2	2.4	6.0	0.7	90.9
Оюутан сурагчдын нийтийн байр	0.1	57.4	19.1	4.3	19.1
Ажилчдын нийтийн байр	1.2	34.6	8.3	0.6	56.5
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.5	40.0	14.2	1.5	44.2
ХОТ	100.0	52.1	4.0	0.4	43.5
Орон сууцны байшин	48.9	100.0	0.0	-	-
Бие даасан тохилог сууц	1.1	87.6	9.3	3.0	-
Сууцны тусдаа байшин	48.2	3.0	7.7	0.8	88.5
Оюутан сурагчдын нийтийн байр	0.1	58.1	18.6	4.7	18.6
Ажилчдын нийтийн байр	1.2	40.4	8.9	0.8	49.8
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.5	46.0	15.5	1.4	37.1
ХӨДӨӨ	100.0	4.5	1.8	5.0	93.2
Орон сууцны байшин	3.4	100.0	-	-	-
Бие даасан тохилог сууц	0.1	80.0	20.0	-	-
Сууцны тусдаа байшин	94.4	0.8	1.8	0.5	96.9
Оюутан сурагчдын нийтийн байр	0.0	50.0	25.0	-	25.0
Ажилчдын нийтийн байр	1.6	13.3	5.9	-	80.7
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.5	12.8	8.5	2.1	76.6
2020					
БҮГД	100.0	44.6	6.9	1.9	46.6
Орон сууцны байшин	43.3	96.3	3.5	0.1	0.0
Бие даасан тохилог сууц	1.3	81.1	10.7	7.8	0.3
Сууцны тусдаа байшин	54.3	2.4	9.5	3.2	84.9
Нийтийн байр	1.1	44.8	7.0	2.9	45.3
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.1	43.8	12.3	11.0	32.9
ХОТ	100.0	53.2	7.4	2.3	37.2
Орон сууцны байшин	51.9	96.6	3.3	0.1	0.0
Бие даасан тохилог сууц	1.5	83.1	8.5	8.1	0.3
Сууцны тусдаа байшин	45.5	2.8	12.0	4.5	80.7
Нийтийн байр	1.1	48.7	7.6	3.4	40.3
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.1	41.7	15.0	11.7	31.7
ХӨДӨӨ	100.0	8.2	4.9	0.5	86.3
Орон сууцны байшин	7.1	87.8	11.8	0.1	0.3
Бие даасан тохилог сууц	0.4	50.0	44.4	4.2	1.4
Сууцны тусдаа байшин	91.5	1.7	4.2	0.5	93.5
Нийтийн байр	1.0	25.8	3.9	0.6	69.7
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.1	53.8	0.0	7.7	38.5

Сүүлийн жилүүдэд халаалтын олон төрлийн хэрэгсэл манай улсад орж ирснээр өрхийн халаалтын эх үүсвэрийн төрөл нэмэгдсэн. 2010 онд байшинд амьдардаг өрхийн 43.9 хувь төвлөрсөн халаалтын системд холбогдсон, 52.0 хувь нь ердийн галлагаатай, 3.7 хувь нь нам даралтын зуух, 0.4 хувь нь цахилгаан халаагуур хэрэглэж байсан бол 2020 онд байшинд амьдардаг өрхийн 44.6 хувь төвлөрсөн халаалтын системд холбогдсон, 46.6 хувь нь ердийн галлагаатай, 6.9 хувь нь нам даралтын зуух, 1.9 хувь нь цахилгаан халаагуур хэрэглэж, цөөхөн тооны өрхүүд газрын гүнийн дулаан, мөн шатдаг хийгээр халаалтаа хангаж байна. Орон сууцны байшинд амьдардаг өрхийн 96.3 хувь нь халаалтын төвлөрсөн системд холбогдсон байхад бие даасан тохилог сууцад амьдардаг өрхийн 81.1 хувь, нийтийн байранд амьдардаг өрхийн 44.8 хувь нь төвлөрсөн халаалтад холбогдсон байна. Харин сууцны тусдаа байшинтай өрхийн 84.9 хувь нь ердийн галлагаатай байна. Өрхийн халаалтын төрөл хот, хөдөөд нэлээд ялгаатай байна. Хотын өрхийн 53.2 хувь төвлөрсөн халаалттай, 37.2 хувь ердийн галлагаатай байхад хөдөөний өрхийн дийлэнх /86.3 хувь/ ердийн галлагаатай, 4.9 хувь нь нам даралтын зуух хэрэглэж байна. Ердийн галлагаатай болон нам даралтын зуух хэрэглэж байгаа өрхөд хүйтний улиралд түлээ, нүүрс ихээхэн хэрэгцээтэй байдаг. Байшинд амьдардаг өндөр настан өрхийн халаалтыг аймаг, нийслэлээр хавсралт 3.4-д үзүүлэв.

ЗУРАГ 3. 5. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАНТАЙ ӨРХИЙН ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР, 2020 ОН

Хүн амын амьжиргааны түвшинг илэрхийлэх үзүүлэлтийн нэг бол цахилгаан эрчим хүчний хангамж билээ. Байшинд амьдарч байгаа өндөр настны өрхийн 96.6 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон нь өмнөх тооллогоос 2.7 пунктээр нэмэгджээ. Төвлөрсөн системд холбогдсон өрхийн хувийн жин нэмэгдэж байгаа нь цахилгаан эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэртэй болсоныг харуулж байна.

Сүүлийн хоёр 10 тооллогоор хотын өрхүүд үндсэндээ цахилгаанаар хангагдсан, харин хөдөөгийн байшин сууцанд амьдардаг өрхийн хувьд нэлээд ялгаатай байна. 2020 онд хөдөөгийн өрхийн 16.4 хувь сэргээгдэх эрчим хүчний, 0.8 хувь дизель станц, бага оврын цахилгаан эх үүсвэр хэрэглэж, 0.1 хувь нь цахилгааны эх үүсвэргүй

байсан. Цахилгааны эх үүсвэргүй хөдөөгийн өрхийн эзлэх хувийн жин өмнөх тооллогоос 2.3 пунктээр буурсан байна.

ХҮСНЭГТ 3. 7. БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Ундны усны эх үүсвэр		Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД		100.0	100.0	100.0
Сууцны доторх ундны усны эх үүсвэр	Бүгд	43.3	51.7	7.6
	Төвлөрсөн системд холбогдсон	42.9	51.5	6.9
	Бие даасан системээр холбосон	0.4	0.3	0.7
Сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэр	Бүгд	56.7	48.3	92.4
	Хамгаалагдсан гүний худаг	32.5	25.7	61.1
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр	8.0	9.5	1.5
	Төвлөрсөн шугам сүлжээнд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр	5.6	6.4	2.0
	Хамгаалагдсан гар худаг	3.7	2.2	9.8
	Хамгаалагдсан булаг, шанд	0.1	0.0	0.6
	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	0.4	0.3	1.2
	Хамгаалагдаагүй гар худаг	0.5	0.1	1.8
	Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	0.1	0.0	0.4
	Зөөврийн усны үйлчилгээ	1.7	1.3	3.0
	Ердийн хөсгөөрх зөөврийн ус	0.2	0.1	0.2
	Савласан ус	2.0	2.3	0.9
	Хурын ус	0.0	0.0	0.0
	Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм)	1.9	0.1	9.8
	Бусад	0.1	0.1	0.0

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор өмнөх тооллогоос нарийвчлан тодорхойлж байгаа нэг үзүүлэлт бол ундны усны эх үүсвэр юм. Байшинд амьдардаг өрхийн ундны усны эх үүсвэр нь төвлөрсөн болон бие даасан системд холбогдсон бол байшин доторх, үүнээс бусад эх үүсвэрийг байшингийн гаднах эх үүсвэр гэж үзсэн. Энэ нь цэвэр усны хүрэлцээ, хангамж, ялангуяа түүний чанар нь хүний эрүүл мэнд, урт удаан наслахад нөлөөлөх гол үзүүлэлтүүдийн нэг билээ. Байшинд амьдардаг өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 43.3 хувь нь сууцны доторх ундны усны эх үүсвэртэй бөгөөд үүний 99.2 хувь нь төвлөрсөн системээр ундны усны хэрэглээгээ хангаж байна.

Харин сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэрээс ундны усаа хангадаг ахмадуудын 57.3 хувь нь хамгаалагдсан гүний худгаас, 23.9 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон/холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байруудаас ундны усаа авч байна. Мөн хөдөөгийн өрхийн дийлэнх буюу 92.4 хувь нь сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэртэй бөгөөд үүний 61.1 хувь нь хамгаалагдсан гүний худгаас ундны усны хэрэглээгээ хангадаг байна. Өндөр настны өрхийн усан хангамжийг аймаг, нийслэлээр хавсралт 3.5(б)-ээс үзнэ үү.

ХҮСНЭГТ 3. 8. ӨНДӨР НАСТАН ГИШҮҮНТЭЙ, БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН
 ХООЛ УНДАА БОЛГОДОГ ТҮЛШНИЙ ТӨРӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2020
 ОН

Байшингийн төрөл	Бүгд	Цахилгаан	Мод	Сайжруулсан түлш	Нүүрс	Аргал, хөрсөн	Савласан хий	Бусад
БҮГД	100.0	63.4	14.5	9.5	8.3	3.2	1.1	0.1
Орон сууцны байшин	100.0	99.8	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0
Бие даасан тохилог сууц	100.0	95.8	0.4	0.0	0.0	0.0	3.8	0.0
Сууцны тусдаа байшин	100.0	35.0	25.9	16.7	14.7	5.6	1.7	0.2
Нийтийн байр	100.0	81.4	7.0	7.0	2.3	2.3	0.0	0.0
Нийтийн зориулалттай бусад байр	100.0	72.0	3.7	19.5	3.7	0.0	0.0	1.2

Өрхүүд хоол, хүнсээ бэлтгэхэд ямар түлш хэрэглэж байгаа нь өрхийн амьжиргаа, байгаль орчны эрүүл ахуйтай холбоотой чухал үзүүлэлт юм. Улсын дунджаар өндөр настан өрх хоол, хүнсээ бэлтгэхэд 10 өрхийн 6 нь цахилгаан, 3 нь мод, шахмал түлш, нүүрс хэрэглэж байна. Түлшний хэрэглээ, төрөл нь байшин сууцны төрлөөр ялгаатай байна. Ялангуяа сууцны тусдаа байшинд амьдардаг өрхийн 62.9 хувь нь мод, сайжруулсан түлш, нүүрс, аргал хөрсөн түлшийг хэрэглэдэг байна. Энэ нь сууцны тусдаа байшинд амьдардаг өндөр настнуудын 84.9 хувь нь ердийн галлагаагаар халаалтаа шийдсэн бөгөөд халаалтын эх үүсвэр нь хоол ундаа болгодог түлшний төрөлтэй шууд холбоотой байна. Хоол, хүнсээ бэлтгэхэд хэрэглэж байгаа түлшний байдал хот, хөдөөгөөр нэлээд ялгаатай байна. Хотын өрх цахилгаан болон нүүрс, шахмал түлшийг голдуу хэрэглэдэг бол хөдөөний өрхийн үндсэн түлш нь мод, түлээ, аргал, хөрсөн байна. Өндөр настны өрхийн хоол ундаа болгодог түлшний төрлийг хот, хөдөөгөөр хавсралт 3.7-оос үзнэ үү.

ХҮСНЭГТ 3. 9. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТНЫ ӨРХИЙН ТОО, ГЭРИЙН ХАНЫН ТООГООР, 2010, 2020

Ханын тоо	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь
2010						
БҮГД	44 821	100.0	20 525	100.0	24 296	100.0
5 хүртэл	14 526	32.4	6 793	33.1	7 733	31.8
5	22 988	51.3	11 311	55.1	11 677	48.1
6	6 507	14.5	2 091	10.2	4 416	18.2
8	796	1.8	327	1.6	469	1.9
10	4	-	3	-	1	-
2020						
БҮГД	55 298	100.0	23 544	100.0	31 754	100.0
5 хүртэл	11 314	20.5	4 045	17.2	7 269	22.9
5	36 607	66.2	16 846	71.6	19 761	62.2
6	6 216	11.2	2 071	8.8	4 145	13.1
8	1 118	2.0	549	2.3	569	1.8
10	43	0.1	33	0.1	10	0.0

Монголын уламжлалт сууц болох гэр нь бүтэц хийц, ахуйн нөхцлийн хувьд үндэсний онцлогтой. Гэрийн талбайн хэмжээ нь түүний ханын тооноос хамаарна. Өрхийн амьжиргааны түвшинг илэрхийлэх үзүүлэлтийн нэг бол гэрийн ханын тоо юм.

Өмнөх тооллогын дүнгээр гэрт амьдардаг өндөр настан өрхийн 1/3 нь 5 хүртэлх ханатай гэрт, 2 өрхийн нэг нь 5 ханатай гэрт амьдарч байсан бол 2020 онд гэрт амьдардаг өрхийн 1/5 нь 5 хүртэлх тооны ханатай, 66.2 хувь нь 5 ханатай гэрт, 11.2 хувь нь 6 ханатай гэрт амьдарч байгаа нь өрхийн амьжиргаа, амьдралын тухтай орчин дээшилснийг харуулж байна. Хотын өрхийн 80 хувь, хөдөөгийн өрхийн 70 гаруй хувь нь 5-6 ханатай гэрт амьдарч байгаа нь хот, хөдөөгийн хувьд онцын ялгаагүй байна.

ХҮСНЭГТ 3. 10. ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨНДӨР НАСТАН ӨРХИЙН АХУЙН НӨХЦЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

		Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД		100.0	100.0	100.0
Хатуу хог, хаягдал зайлуулалт	Үйлчилгээний байгууллагаар	44.7	88.8	12.0
	Зөвшөөрөгдсөн цэгт	17.5	6.1	26.1
	Шатаадаг	2.7	0.2	4.5
	Булдаг	0.3	0.0	0.5
	Тогтсон цэг байхгүй	34.8	4.9	56.9
БҮГД		100.0	100.0	100.0
Бие засах газар	Сайжруулсан нүхэн жорлон	1.3	1.9	0.8
	Энгийн нүхэн жорлон	80.1	97.0	67.6
	Био жорлон	0.1	0.2	0.1
	Задгай	18.4	0.8	31.5
БҮГД		100.0	100.0	100.0
Бохир ус зайлуулалт	Цооног	55.6	85.4	33.5
	Задгай	44.4	14.6	66.5

Өрхийн хатуу, хог хаягдлыг нэгдсэн бодлогоор ангилан ялгаж, тогтсон газар зайлуулах, бохир усыг нэгдсэн шугам сүлжээгээр зайлуулж, цэвэрлэх байгууламжид цэвэршүүлэх нь хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчин, хөрсний бохирдолд ихээхэн нөлөөтэй. Ялангуяа, хүн ам ихээр төвлөрсөн томоохон төв, суурин газруудад хатуу хог, хаягдлыг дахин боловсруулах, иргэдэд хогоо ялгаж зайлуулах ухамсрыг төлөвшүүлэх зэрэг олон асуудалд энэхүү үзүүлэлтүүд тодорхой хариулт өгнө. Гэрт амьдардаг өрхийн 44.7 хувь нь үйлчилгээний байгууллагаар, 34.8 хувь нь хог хаягдлаа зайлуулж байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор өрхийн бие засах газрын төрлийг асуугаагүй тул 2020 оны тооллоготой харьцуулах боломжгүй юм. Гэрт амьдардаг өрхийн 80.1 хувь энгийн нүхэн жорлонд бие засаж байна. Хотод 97.0 хувь нь энгийн нүхэн жорлонтой байгаа бол хөдөөд 31.5 хувь нь тогтсон газаргүй байна. Харин гэрт амьдардаг өндөр настны өрхийн 55.6 хувь нь цооногт бохир усаа зайлуулж байна. Энэ үзүүлэлтийг хот, хөдөөгөөр авч үзвэл хотод амьдардаг өрхийн 85.4 хувь нь цооногт бохир усаа зайлуулж байхад хөдөөд 66.5 хувь задгай асгаж байна. Гэрт амьдардаг өндөр настан өрхийн тэргүүлэгчтэй өрхийн ахуйн нөхцлийн аймаг, нийслэлээрх үзүүлэлтүүдийг хавсралт 3.10-3.11-ээс үзнэ үү.

4

БҮЛЭГ

ӨНДӨР НАСТНЫ НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

4.1. ӨНДӨР НАСТНЫ ҮНДЭС, УГСАА

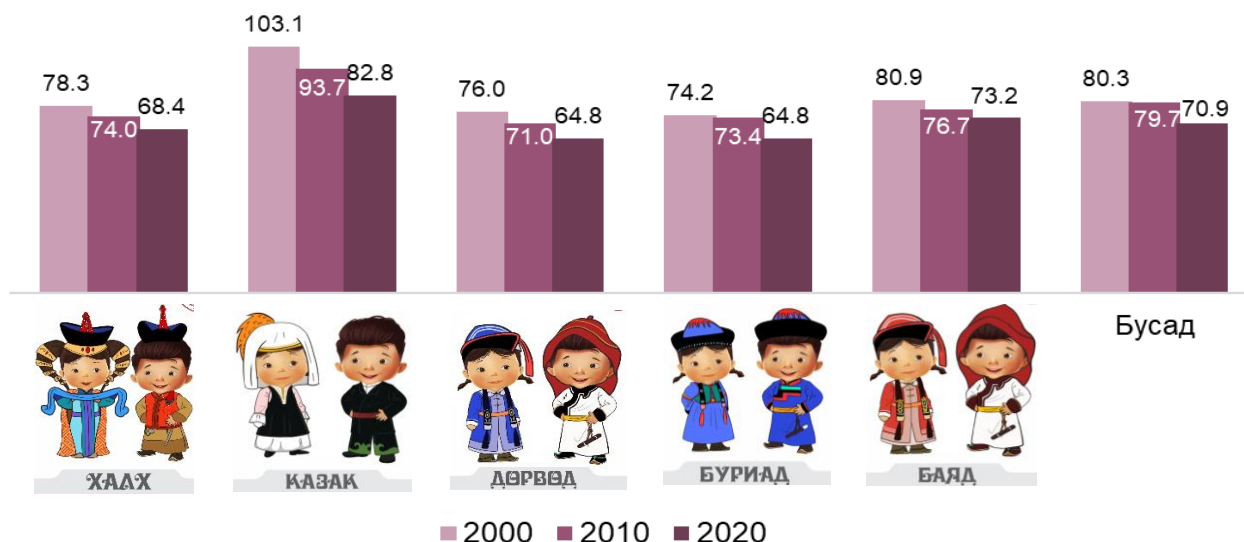
Монгол улсын нутаг дэвсгэрт оршин суугаа хүн амын 99.3 хувь, үүнээс өндөр настны 99.2 хувь Монгол Улсын харьяат байна. Монгол Улсын харьяат иргэдийн үндэс, угсааны талаарх мэдээллийг өмнөх тооллогод 29 бүлгээр цуглуулж байсныг Хүн ам, орон сууцны 2020 оны улсын тооллогоор 31 болгож өргөжүүлсэн. Монгол Улсын харьяат хүн амын 83.8 хувийг, өндөр настны 82.8 хувийг Халх, 10 орчим хувийг Казах, Дөрвөд, Буриад, Баяд угсаатан эзэлж байна. Өмнөх тооллогын үеийнхээс Халхуудын эзлэх хувь 2.5 пунктээр өсжээ.

ХҮСНЭГТ 4. 1. НИЙТ ХҮН АМ, ӨНДӨР НАСТАН ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, ҮНДЭС, УГСАА, ХҮЙСЭЭР, , 2000, 2010, 2020 ОН

Үндэс угсаа	2010				2020			
	Нийт хүн ам	Үүнээс: Өндөр настан	Үүнд		Нийт хүн ам	Үүнээс: Өндөр настан	Үүнд	
			Эрэгтэй	Эмэгтэй			Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Монгол Улсын харьяат	99.4	99.5	99.3	99.6	99.3	99.2	98.8	99.5
Халх	82.6	80.3	79.7	80.8	83.8	82.8	82.4	83.1
Казах	3.8	3.3	3.7	2.9	3.8	3.0	3.3	2.7
Дөрвөд	2.7	2.8	2.7	2.8	2.6	2.7	2.6	2.7
Буриад	1.7	2.5	2.5	2.5	1.4	2.2	2.1	2.2
Баяд	2.1	2.3	2.3	2.3	2.0	2.2	2.3	2.2
Бусад	7.1	8.9	9.2	8.7	6.4	7.1	7.3	7.1
Гадаадын харьяат, харяалалгүй	0.6	0.5	0.7	0.4	0.7	0.8	1.2	0.5

Өндөр настны дунд эмэгтэйчүүдийн дундаж нас өндөр байдгийг судалгааны 2-р бүлэгт тайлбарласан. Энэ хандлага Казахаас бусад угсаатны хувьд ижил байна. Казахуудаас бусад угсаатны хүйсийн харьцаа ерөнхийдөө бага байна.

ЗУРАГ 4. 1. ӨНДӨР НАСТНЫ ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, ҮНДЭС УГСАА, ХУВИАР, 2000, 2010, 2020 ОН

Өндөр настан Казахуудын хүйсийн харьцаа улсын хэмжээний өндөр настан, бусад үндэс, угсаатнаас нэлээд өндөр байгаа нь онцлог юм.

ХҮСНЭГТ 4. 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ҮНДЭС, УГСАА, ХҮЙС, ХУВИАР, 2020 ОН

Үндэс, угсаа	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Бүгд	
	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	Тоо
БҮГД	100.0	95 074	100.0	137 023	100.0	232 097
Монгол Улсын харъяат	100.0	93 899	100.0	136 305	100.0	230 204
Үүнээс: үндэс, угсаагаар						
Халх	100.0	77 418	100.0	113 203	100.0	190 621
Казах	100.0	3 097	100.0	3 741	100.0	6 838
Дөрвөд	100.0	2 427	100.0	3 744	100.0	6 171
Буриад	100.0	1 962	100.0	3 030	100.0	4 992
Баяд	100.0	2 184	100.0	2 983	100.0	5 167
Бусад	100.0	6 811	100.0	9 604	100.0	16 415
Гадаадын харъяат, харьяалалгүй	100.0	1 175	100.0	718	100.0	1 893

Улсын дунджаар өндөр настан хүн амын 9.7 хувийг 80, түүнээс дээш насныхан эзэлж байхад Казах, Буриадынх 10.6-10.7 хувь, Халхуудынх 9.6 хувь байгаа нь бусадтай харьцуулахад арай илүү урт насалж байгааг харуулна. Өндөр настан нийт эмэгтэйчүүдийн дунд 80, түүнээс дээш насны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад Халх 2.7 пункт, Казах 1.7 пункт, Дөрвөд 3.4 пункт, Буриад 4.1 пункт, Баяд 3.9 пунктээр илүү байгаа нь эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс урт насалдаг болохыг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 4. 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ШҮТЛЭГИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	Өндөр настан хүн ам		Шүтдэггүй	Шашинтан				
	Бүгд	Хувь		Будда	Христ	Ислам	Бөө	Бусад
2010								
БҮГД	151 159	100.0	25.3	68.2	1.5	3.2	1.4	0.4
60-64	49 453	100.0	27.9	65.2	1.9	2.9	1.7	0.4
65-69	38 232	100.0	27.1	66.4	1.7	2.9	1.4	0.4
70-74	29 332	100.0	26.3	67.4	1.5	3.3	1.2	0.5
75-79	18 617	100.0	23.5	70.3	1.3	3.2	1.3	0.4
80+	15 525	100.0	19.1	74.8	1.0	3.8	1.0	0.4
2020								
БҮГД	232 029	100.0	27.4	66.3	1.5	2.6	1.6	0.5
60-64	96 433	100.0	30.0	63.7	1.5	2.4	1.9	0.5
65-69	55 279	100.0	28.0	65.8	1.5	2.5	1.6	0.6
70-74	32 748	100.0	25.2	68.7	1.8	2.4	1.5	0.5
75-79	25 113	100.0	23.9	69.8	1.6	2.8	1.2	0.7
80+	22 456	100.0	22.0	71.8	1.3	3.4	1.2	0.4

Монгол Улсын Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуулийн “Иргэний шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөө” гэсэн 3 дугаар бүлгийн 1 дэх хэсэгт “Аливаа шашныг

шүтэх, эс шүтэх нь тухайн хүний итгэл үнэмшлийн хэрэг байна” гэж заасан. Хүн ам, орон сууцны тооллогод “Та шашин шүтдэг үү, шүтдэг бол ямар шашин шүтдэг вэ?” гэсэн асуултыг ээлжит тооллогод хүн амын 10 хувийн түүвэрт сонгогдсон 15, түүнээс дээш насны хүн амаас асуусан. Нийт өндөр настны 72.6 хувь нь шашин шүтдэгээс 66.3 хувь нь будда, 2.6 хувь нь ислам, 1.5 хувь нь бөө, 1.5 хувь нь христийн шашин шүтэж байна. Харин нийт өндөр настны 27.4 хувь нь шашин шүтдэггүй байна. Шашин шүтлэгийг өндөр настны насны бүлгээр авч үзэхэд онцын ялгаа байхгүй байна.

4.2. ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Монгол Улс 1924 оноос иргэнээ үнэ, төлбөргүйгээр сурч боловсрохыг үндсэн хуулиараа баталгаажуулсан нь өнөөгийн өндөр настнуудын бичигтэн болох, боловсрол эзэмших бодит боломжийг олгосон юм. Хүн амын бичиг үсэгт тайлагдах, боловсрол эзэмших боломж, нөхцөл нь улс орны нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үе шатаас хамаарч, харилцан адилгүй байсныг энэ бүлэгт харуулна. Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл хэлбэрээс үл хамааран) хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзсэн. Мөн ямар нэг түвшний боловсролтой хүн амыг бичиг үсэг мэддэг гэж үзсэн бөгөөд боловсролгүй хүн амаас бичиг үсэг мэддэг эсэхийг тодруулсан. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллого нь бүртгэл болон уламжлалт хосолмол аргаар явагдсан ба энгийн санамсаргүй түүвэрт сонгогдсон өрхийн гишүүдээс бичиг үсэг тайлагдалтын талаарх мэдээллийг авсан. Тиймээс 2020 оны тооллогын бичиг үсэг тайлагдалтын талаарх тоон мэдээллийг 2010 оны тооллогын дүнтэй хувийн жингээр харьцуулсан болно.

ХҮСНЭГТ 4. 4. ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Бичиг үсгийн мэдлэг, боловсролын түвшин	2010			2020		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Боловсролгүй	7.7	14.8	11.8	2.1	3.4	2.9
Бичиг үсэг мэддэггүй	2.1	5.6	4.1	0.6	1.3	1.0
Бичиг үсэг мэддэг	5.6	9.2	7.7	1.5	2.1	1.9
Боловсролтой	92.3	85.2	88.2	97.8	96.6	97.0
Бага	24.7	35.1	30.6	14.3	20.6	18.0
Бүрэн бус дунд*	13.0	10.3	11.5	18.1	14.8	16.1
Бүрэн дунд ТМС**	19.4	16.8	17.9	30.1	25.2	27.2
ТМД бүрэн бус дээд***	10.4	11.5	11.0	10.0	14.6	12.7
Дээд	24.8	11.5	17.2	25.3	21.4	23.0

*суурь боловсролтой хүн ам

** бүрэн дунд, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн ам

***тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой хүн ам

Боловсрол эзэмшигчдийн хүйсийн ялгаатай байдал харьцангуй багасаж байгаа тал ажиглагдаж байна. Ялангуяа өмнөх тооллогоор дээд боловсролтой эрэгтэйчүүдийн хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 13.3 пунктээр илүү байсан бол 2020 онд тус зөрүү 3.9 пункт болж буурчээ. Улсын хэмжээнд дээд боловсролтой хүн амын эзлэх

хувь эрэгтэйчүүдийг бодвол эмэгтэйчүүдийнх өндөр байдаг бол өндөр настны хувьд энэ нь эсрэгээрээ байна. Мөн боловсролгүй хүн амын эзлэх хувь өмнөх тооллогын дүнгээс 8.9 пунктээр буурсан бол суурь, бүрэн дунд, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн амын эзлэх хувь 13.9 пунктээр нэмэгдсэн нь манай улсын боловсролын салбарын хөгжлийн ололт, төр, засгаас хүн амын боловсролыг дээшлүүлэх, мэргэжилтэй боловсон хүчнийг бэлтгэхэд онцгой анхаарч байсны үр дүн юм. Мэргэжлийн боловсон хүчнийг 1950-иад оноос эхлэн хилийн чанадад бэлтгэж, улмаар 1960-аад оноос мэргэжлийн дунд болон дээд боловсролтой боловсон хүчнийг дотооддоо олноор бэлтгэх болсонтой холбоотой их, дээд болон мэргэжлийн дунд шатны сургуульд суралцагчдын тоо нэмэгдэж байсан 1960-1980-аад онд 10-25 орчим настай байсан иргэд одоо өндөр настны эгнээг тэлж байгаа нь өндөр настны боловсролын бүтцийг өөрчлөгдөхөд нөлөөлжээ.

ХҮСНЭГТ 4. 5. ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Бичиг үсгийн мэдлэг, боловсролын түвшин	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Боловсролгүй	2.9	2.1	3.4
Бичиг үсэг мэддэг	1.9	1.5	2.1
Бичиг үсэг мэддэггүй	1.0	0.6	1.3
Боловсролтой	97.0	97.9	96.6
Бага	18.0	14.3	20.6
Суурь	16.1	18.1	14.8
Бүрэн дунд	22.5	24.3	21.2
Техник болон мэргэжлийн	4.7	5.8	4.0
Тусгай мэргэжлийн дунд	12.7	10.0	14.6
Дээд	23.0	25.4	21.4
ХОТ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Боловсролгүй	1.8	1.2	2.2
Бичиг үсэг мэддэг	1.2	0.9	1.4
Бичиг үсэг мэддэггүй	0.6	0.3	0.8
Боловсролтой	98.1	98.9	97.7
Бага	9.0	6.2	10.9
Суурь	11.8	12.8	11.2
Бүрэн дунд	27.8	29.9	26.4
Техник болон мэргэжлийн	4.8	5.3	4.4
Тусгай мэргэжлийн дунд	14.6	11.1	17.0
Дээд	30.1	33.6	27.8
ХӨДӨӨ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Боловсролгүй	5.2	3.8	6.2
Бичиг үсэг мэддэг	3.3	2.7	3.8
Бичиг үсэг мэддэггүй	1.9	1.1	2.4
Боловсролтой	94.8	96.2	93.6
Бага	37.6	31.1	42.3
Суурь	25.6	29.2	22.9
Бүрэн дунд	10.9	12.9	9.4
Техник болон мэргэжлийн	4.6	6.8	3.0
Тусгай мэргэжлийн дунд	8.5	7.8	9.1
Дээд	7.6	8.4	6.9

Улсын хэмжээнд өндөр настны 99.0 хувь нь үүнээс эрэгтэйчүүдийн 99.4 хувь, эмэгтэйчүүдийн 98.7 хувь бичиг үсэг мэддэг байна. Өндөр настны бичиг үсгийн мэдлэг, боловсролын түвшин тэдний байршил, насны бүлгээр нэлээд өөр байна. Өндөр настны насны бүлэг ахих тутам бичиг үсэг үл мэдэгчид, бага, техник болон мэргэжлийн боловсролтой хүний эзлэх хувь өсөж, суурь болон магистрын боловсролтой өндөр настны эзлэх хувь буурч байгааг харуулж байна.

Насны бүлэг ахих тусам бичиг үсэг мэддэггүй өндөр настан эрэгтэй болон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь ялгаатай болж байна. Өндөр настай эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин насны бүлгээр ялгаатай байгаа нь тэдний боловсрол, мэргэжил эзэмшиж байсан үетэй холбоотой.

Мөн өндөр настнуудыг байршлаар авч үзэхэд хөдөөгийн өндөр настнуудын хувьд дийлэнх нь бага болон суурь боловсролтой байхад хотын өндөр настнуудын дийлэнх нь бүрэн дунд, түүнээс дээш боловсролтой байна. Энэ нь өндөр настны боловсрол, ажил, суурьшил, өмчийн ялгаатай байдал зэргээс хамаарахын зэрэгцээ, ялангуяа хөдөөд мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэх боломж түүнчлэн цалин, хөлсний тогтолцоо, үйлдвэрлэл, байршил зэрэг олон зүйлээс хамаарч мэргэжил, боловсролтой өндөр настан төв суурин газарт шилжин суурьших нь илүү байгаагай холбоотой. Өндөр настны бичиг үсгийн мэдлэг, боловсролын байдлыг аймаг, нийслэлээр, хүйс, байршлаар хавсралт 4.3-4.4-т үзүүлэв.

4.3. ӨНДӨР НАСТНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хүн амын эдийн засгийн талаарх мэдээлэл нь тухайн улс орны эдийн засгийн бүтэц, хөдөлмөрийн хэв маяг, зах зээлийн оролцоо, хөдөлмөр эрхлэлтийн цар хүрээ зэргийг тодорхойлоход чухал ач холбогдолтой. Мөн хүн ам, орон сууцны тооллогын эдийн засгийн гол үзүүлэлтүүдийг засаг захиргааны хамгийн бага нэгжийн түвшинд гаргах боломжтойгоороо бусад төрлийн хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгаануудаас давуу талтай.

“Хөдөлмөрийн тухай” Монгол Улсын хуулиар ажилтан 60 нас хүрч өндөр насны тэтгэвэр авах эрх үүссэн тохиолдолд ажил олгогчийн санаачилгаар хөдөлмөрийн гэрээг цуцлах боломжтой бөгөөд тэтгэвэр авагч ахмад настан хөдөлмөр эрхэлж болно гэж заажээ. Харин “Төрийн албаны тухай” хуулийн 41.2-т Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн улс төрийн албан хаагчаас бусад төрийн албан хаагчийн төрийн алба хаах насны дээд хязгаар нь 65 нас байна гэж заасан байна.

Ажиллах хүчинд ажил эрхэлж байгаа хүн ам болон ажилгүй иргэдийг хамруулсан нь цаашдаа улс орны нийгэм, эдийн засаг ялангуяа ажиллах хүчний бодлого боловсруулахад суурь мэдээлэл болдог. Харин ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амд хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчээ нийлүүлээгүй хүмүүсээс гадна тохирох ажил олдохгүй байгаагийн улмаас хөдөлмөр эрхлээгүй хүнийг оруулсан.

ХҮСНЭГТ 4. 6. ӨНДӨР НАСТНЫ АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

	Хот			Хөдөө			Бүгд		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
2010									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ажиллах хүч	13.1	4.8	8.4	19.3	7.8	11.2	13.1	4.8	8.4
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	86.9	95.2	91.6	80.7	92.2	88.8	86.9	95.2	0.9
2020									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ажиллах хүч	17.7	7.9	11.8	40.3	17.9	27.4	25.0	10.9	16.7
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	82.3	92.1	88.2	59.7	82.1	72.6	75.0	89.1	83.3

Нийт өндөр настнуудын 16.7 хувь нь ажиллах хүчинд багтаж байгаа нь 8.3 пунктээр өсжээ. Ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг байршил, хүйсээр ангилахад нэлээд ялгаатай байна. Тооллогын дүнгээр хөдөөгийн малчин өрхийн хүмүүсийг ажил эрхэлдэг гэж үздэгээс хамаарч, хөдөөгийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хотоос өндөр гарахад нөлөөлсөн байх талтай юм. Хөдөөгийн өндөр настны ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2010 оны тооллогын үеийнхээс 16.2 пунктээр өсжээ. Энэ нь Монгол Улсын хувьд хөдөө аж ахуйн салбарт ялангуяа мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд өндөр настан оролцох өргөн боломжтой байдагтай холбоотой. Гэхдээ хуулийн зохицуулалтаар өндөр настны ажиллах эрх зүйн орчинг хязгаарласан байдаг. Ялангуяа 65 хүртэлх насны хүн амын боловсрол, мэргэжил, ажлын дадлага, туршлага зэргийг харгалзан тэднийг ажиллах нөхцөл боломжоор хангах, нийгэм, эдийн засгийн тухайн үеийн төрийн бодлогоор бэлтгэгдсэн энэхүү үнэт нөөцийг цаг алдалгүй бүрэн ашиглах талаар төр, засаг болон аж ахуйн нэгж, байгууллагууд нэгдмэл бодлоготой ажиллах нь чухал юм. Цаашид нарийн мэргэжлийн мэргэшсэн, өндөр боловсролтой, түүнчлэн эрдэмтэн доктороор тэдний эгнээ өргөжих тул оюуны болон мэргэжлийн туршлага, чадавхийг ашиглах системтэй тогтолцоог бий болгох нь нийгэмд ч хувь хүндээ ч эерэг үр дүнг авчирна. Үүний тулд тэднийг ажиллуулах таатай нөхцлийг бүрдүүлсэн хууль эрх зүйн орчинг шинэчлэх асуудал хүн ам цөөтэй, хүний нөөц хязгаарлагдмал Монгол Улсын анхааран шийдвэрлэх шаардлагыг бий болгож байна. Өндөр настны эдийн засгийн идэвх, нас, хүйс, хот, хөдөөгөөр нэлээд ялгаатай байгааг дараах хүснэгтээс харж болно.

ХҮСНЭГТ 4. 7. ӨНДӨР НАСТНЫ АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Ажиллах хүч	16.7	25.0	10.9
Ажилтай	16.4	24.4	10.8
Ажилгүй	0.4	0.6	0.2
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	83.3	75.0	89.1
Сургуульд сурдаг	0.0	0.0	0.0
Тэтгэвэрт	79.7	69.1	87.1
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	1.4	2.4	0.7
Гэрийн ажилтай	0.5	0.5	0.5
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	0.8	1.6	0.2
Ажиллах сонирхолгүй	0.0	0.1	0.0
Бусад	0.8	1.2	0.4
ХОТ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Ажиллах хүч	11.8	17.7	7.9
Ажилтай	11.4	17.0	7.7
Ажилгүй	0.4	0.7	0.2
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	88.2	82.3	92.1
Сургуульд сурдаг	0.1	0.1	0.1
Тэтгэвэрт	84.4	75.9	90.1
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	1.5	2.7	0.7
Гэрийн ажилтай	0.5	0.6	0.5
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	0.9	1.7	0.3
Ажиллах сонирхолгүй	0.0	0.1	0.0
Бусад	0.8	1.3	0.5
ХӨДӨӨ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Ажиллах хүч	27.4	40.3	17.9
Ажилтай	27.1	39.8	17.8
Ажилгүй	0.3	0.5	0.1
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	72.6	59.7	82.1
Сургуульд сурдаг	0.0	0.0	0.0
Тэтгэвэрт	69.5	54.9	80.4
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	1.1	1.8	0.6
Гэрийн ажилтай	0.5	0.5	0.5
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	0.6	1.3	0.2
Ажиллах сонирхолгүй	0.1	0.1	0.0
Бусад	0.7	1.1	0.4

Нийт өндөр настны дунд ажил эрхэлдэг хүн амын эзлэх хувь нас ахих тутам буурч байгаа нь тэдний хөдөлмөрлөх чадвар буурдагтай холбоотой. Залуу насандаа эх орныхоо хөгжилд оруулсан хувь нэмрийг нь бодитоор үнэлж, тэднийг сэтгэл түвшин, хангалуун амьдрах нөхцлийг хангахуйц нийгмийн даатгалын тогтолцоо, хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхэд онцгой анхаарах нь зүйтэй байна.

Өндөр настай эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн идэвх эрэгтэйчүүдээс нэлээд доогуур байгаа нь “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай” Монгол Улсын хуульд даатгуулагч 20-иос доошгүй жил тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн, 55 нас хүрсэн, төрүүлсэн болон 3 хүртэл настайд үрчлэн авсан 4 түүнээс дээш хүүхэдтэй, отгон хүүхдээ 6 настай болтол өсгөсөн эх 20-иос доошгүй жил тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн, 50 нас хүрсэн бол өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгон авах эрхтэй” гэсэн заалттай уялдан эмэгтэйчүүд эрт тэтгэвэрт гардагтай холбоотой. Ингэж эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн идэвх доогуур байгаа нь тэдний амьжиргаанд сөргөөр нөлөөлж ялангуяа эрүүл мэнд доройтойх, ядууралд өртөх магадлал өндөр болно.

ХҮСНЭГТ 4. 8. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
60-64	58.3	57.4	60.2	64.0	61.9	68.5	52.5	52.6	52.3
65-69	25.5	26.0	24.4	23.8	24.7	21.9	27.2	27.4	26.8
70-74	11.0	11.5	10.1	8.7	9.6	6.8	13.4	13.6	13.1
75-79	4.0	4.1	3.9	2.8	3.1	2.1	5.3	5.1	5.7
80+	1.1	1.0	1.4	0.7	0.7	0.6	1.6	1.3	2.1
2020									
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
60-64	62.2	62.1	62.4	65.3	63.9	67.4	59.3	60.4	57.4
65-69	21.7	21.8	21.4	21.0	21.0	20.8	22.3	22.5	22.0
70-74	8.5	8.7	8.1	8.1	9.1	6.6	8.8	8.4	9.5
75-79	4.9	5.0	4.7	3.8	4.3	3.0	5.9	5.6	6.4
80+	2.8	2.4	3.4	1.8	1.6	2.1	3.7	3.0	4.7

Ажил эрхэлж буй өндөр настны 62.2 хувь нь 60-64 насныхан бөгөөд өмнөх тооллогын дүнгээс 3.9 пунктээр өссөн байна. Өндөр настны хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал хот, хөдөөд төстэй байна. Ажил эрхэлдэг өндөр настны байдлыг нас бүлэг, хот, хөдөө, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлийн ангилал, боловсролын түвшнээр хавсралт 4.6, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11-ээс үзнэ үү.

ХҮСНЭГТ 4. 9. АЖИЛ ЭРХЭЛЖ БУЙ ӨНДӨР НАСТАН, АЖИЛ, МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Ажил мэргэжил	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Менежер	9.2	8.9	9.8
Мэргэжилтэн	17.0	14.0	21.6
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	1.8	1.9	1.7
Контор, үйлчилгээний ажилтан	2.2	1.9	2.7
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	5.6	5.1	6.2
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	50.2	51.6	47.9
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	3.3	3.6	2.9
Машин механизм, төхөөргийн операторч, угсрагч	3.4	5.2	0.4
Энгийн ажил, мэргэжил	7.0	7.3	6.5
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.4	0.5	0.4
ХОТ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Менежер	17.2	16.7	18.1
Мэргэжилтэн	32.3	27.2	39.9
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	3.1	3.2	2.9
Контор, үйлчилгээний ажилтан	4.0	3.4	5.0
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	9.6	9.4	9.8
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	9.7	11.3	7.3
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	5.1	5.8	4.1
Машин механизм, төхөөргийн операторч, угсрагч	5.7	9.0	0.7
Энгийн ажил, мэргэжил	12.5	13.0	11.6
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.8	0.9	0.7
ХӨДӨӨ			
БҮГД	100.0	100.0	100.0
Менежер	1.8	1.9	1.6
Мэргэжилтэн	2.7	2.3	3.4
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	0.7	0.8	0.5
Контор, үйлчилгээний ажилтан	0.5	0.5	0.4
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	1.8	1.4	2.6
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	87.7	87.4	88.2
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	1.6	1.5	1.7
Машин механизм, төхөөргийн операторч, угсрагч	1.2	1.9	0.2
Энгийн ажил, мэргэжил	1.9	2.2	1.4
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.0	0.1	0.0

Мэргэжилтэй, ажлын дадлага, туршлагатай өндөр настанг удирдлага, үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд тэдний өөрсдийнх нь идэвх, санаачлагыг боломжит дээд хэмжээгээр ашиглах нь зүйтэй юм. Ажил эрхэлж буй өндөр настныг ажил мэргэжлийн ангиллаар авч үзвэл хотод ажил эрхэлж байгаа өндөр настнууд мэргэжилтэн, менежер, энгийн ажил, мэргэжил орж байна. Мөн хөдөөд ажил эрхэлж байгаа өндөр

настны эрхэлж байгаа гол чиглэл хөдөө аж ахуй, ой, загас, агнуурын мэргэшсэн ажилтан, менежер, мэргэжилтэн, худалдаа үйлчилгээний ажилтан, энгийн ажил мэргэжил байна. Өндөр настны мэргэжил, боловсрол эзэмшиж байсан 1950-1960-аад оны үед тус улсад хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх талаар төрөөс анхаарч энэ чиглэлийн мэргэжлийг түлхүү эзэмшүүлж байсан төдийгүй мал аж ахуйн салбарт ажиллагчид нь үе уламжлан уг салбарыг эрхлэн явуулж ирсэн онцлогтой юм. Ажиллаж байгаа өндөр настны дунд хөдөө аж ахуйн мэргэшсэн ажилтны эзлэх хувь нас ахих тутам нэмэгдэж байгааг харж болно. Өндөр настны боловсрол, мэргэжил, эрхэлж байгаа ажил, мэргэжлийн байдал нь тэдний суурьшлаас хамааран ХАА-н салбарт давуу ажиллаж байна. Ер нь нийгэм эдийн засгийн аль ч салбарт мэргэжлийн ажил хийх хөдөлмөрийн нөөц боломж байгааг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 4. 10. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС), НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	Хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал											
	Бүгд	Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	Цалин хөлстэй түр ажиллагч	Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	Цалин хөлстэй дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	ААНБ-ын ажил олгогч	Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	Өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	
БҮГД	100.0	14.5	29.1	0.5	0.0	0.1	0.7	0.3	0.5	48.3	6.0	
60-64	100.0	18.3	28.3	0.6	0.0	0.1	0.8	0.3	0.5	45.1	6.0	
65-69	100.0	9.3	32.1	0.4	0.0	0.1	0.8	0.3	0.5	50.3	6.2	
70-74	100.0	8.9	31.8	0.2	0.0	0.0	0.5	0.2	0.4	52.6	5.3	
75-79	100.0	5.5	24.9	0.3	0.1	0.2	0.3	0.2	0.4	62.4	5.8	
80+	100.0	3.0	22.9	0.2	0.0	0.0	0.1	0.2	0.3	66.5	6.7	
ХОТ	100.0	25.4	54.8	0.8	0.0	0.2	1.3	0.3	0.4	15.5	1.2	
60-64	100.0	30.2	49.7	1.0	0.0	0.2	1.3	0.4	0.5	15.5	1.2	
65-69	100.0	17.7	63.4	0.7	0.0	0.1	1.6	0.4	0.5	14.3	1.2	
70-74	100.0	17.4	65.3	0.4	0.1	0.0	0.9	0.2	0.1	14.4	1.2	
75-79	100.0	12.2	64.6	0.4	0.0	0.4	0.7	0.1	0.3	20.6	0.6	
80+	100.0	8.2	70.9	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	20.0	0.6	
ХӨДӨӨ	100.0	4.4	5.2	0.1	0.0	0.1	0.2	0.2	0.5	78.8	10.4	
60-64	100.0	6.3	6.3	0.1	0.0	0.1	0.4	0.2	0.5	75.4	10.8	
65-69	100.0	1.9	4.9	0.1	0.0	0.1	0.1	0.3	0.5	81.6	10.5	
70-74	100.0	1.6	3.2	0.1	0.0	0.0	0.1	0.3	0.6	85.3	8.8	
75-79	100.0	1.5	1.2	0.3	0.1	0.0	0.0	0.2	0.5	87.4	8.8	
80+	100.0	0.7	1.1	0.3	0.0	0.0	0.0	0.3	0.4	87.7	9.5	

Зах зээлийн харилцаанд шилжээд 30 гаруй жил болж байгаа манай орны хувьд хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн төрөлд ч нилээд өөрчлөлт орсон учир 2020 оны тооллогоор ажил эрхлэлтийн байдлыг нилээд нарийвчлан авч үзсэн болно. Ажил эрхэлж байгаа өндөр настны 48.3 хувь нь өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч,

29.1 хувь нь цалин хөлстэй түр ажиллагч, 14.5 хувь нь цалин хөлстэй байнгын ажиллагч, 1.5 хувь нь ААНБ-ын болон зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч, ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч, 6.0 хувь нь өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулагч, өрхийн гишүүн байна.

ХҮСНЭГТ 4. 11. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

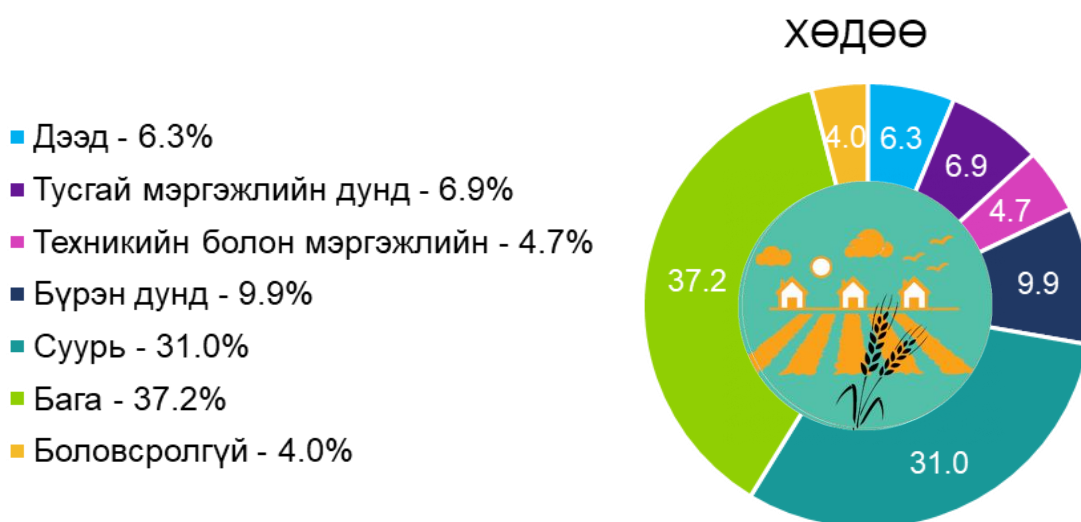
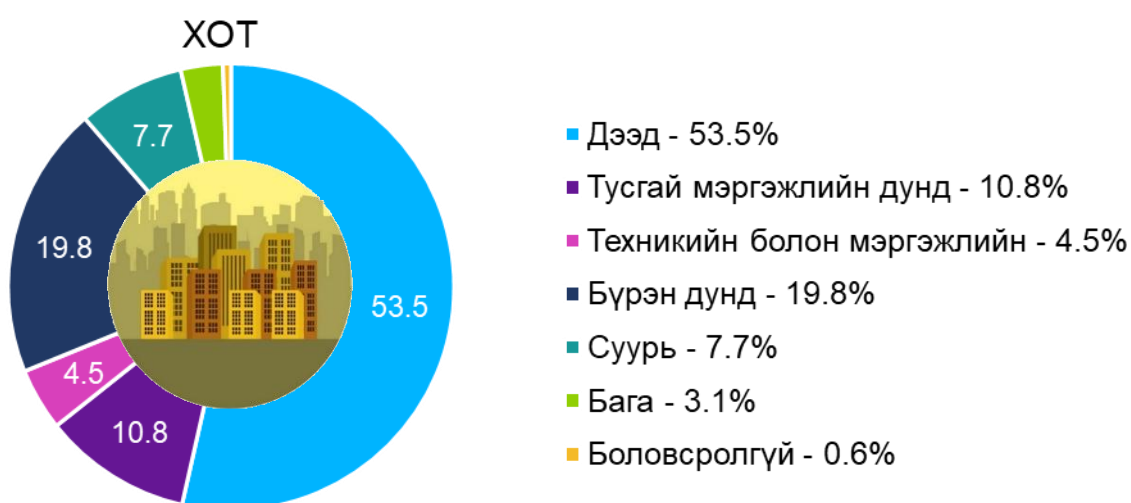
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Хот		Хөдөө	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
БҮГД	18 264	100.0	19 694	100.0
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	2 024	11.1	17 360	88.1
Уул уурхай, олборлолт	510	2.8	130	0.7
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 202	6.6	336	1.7
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	430	2.4	40	0.2
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээ	176	1.0	39	0.2
Барилга	1 067	5.8	89	0.5
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчил	1 939	10.6	360	1.8
Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	752	4.1	95	0.5
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	316	1.7	45	0.2
Мэдээлэл холбоо	247	1.4	48	0.2
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	367	2.0	45	0.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	91	0.5	4	0.0
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	669	3.7	114	0.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	677	3.7	65	0.3
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын ни	1 332	7.3	235	1.2
Боловсрол	2 681	14.7	292	1.5
Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1 268	6.9	146	0.7
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	240	1.3	37	0.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	2 168	11.9	196	1.0
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэ	46	0.3	16	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	62	0.3	2	0.0

Ажил эрхэлж байгаа өндөр настан хүн амын ажиллаж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлээр ангилав. Хотод ажил эрхэлж буй өндөр настан боловсрол, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, ан агнуурын салбарт голлон ажиллаж байна. Хөдөө ажил эрхэлж буй өндөр

настуудын 88.1 хувь нь хөдөө аж ахуй, ан агнуурын салбарт ажиллаж байна. Хотын өндөр настны хувьд ч хөдөө аж ахуй, ан агнуурын салбарт ажиллах боломж нөхцөл арай илүү байдаг нь харагдаж байна.

Ажил эрхэлж байгаа өндөр настны хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал хот, хөдөөгөөр нилээд ялгаатай байна. Хотод ажил эрхэлж буй өндөр настны 25.4 хувь нь байнгын ажиллагч, 54.8 хувь нь түр ажиллагч байгаа бол хөдөөгийн 78.8 хувь нь өрхийн аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагаа эрхлэгч, 10.4 хувь нь хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн байна. Хөдөөд өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч хотоос 60 гаруй пунктээр илүү байгаа нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэлтэй холбоотой юм.

ЗУРАГ 4. 2. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТНЫ БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Ажил эрхэлдэг өндөр настнуудын боловсролын түвшинг хот, хөдөөгөөр авч үзэхэд нэлээд ялгаа ажиглагдаж байна. Төв, суурин ажил эрхэлж байгаа 2 өндөр настны нэг нь дээд боловсролтой байгаа бол хөдөөгийн 78.1 хувь нь бүрэн дунд, түүнээс доош боловсролтой байна. Ажил эрхэлдэг хотын өндөр настны 0.6 хувь, хөдөөгийн 4.0 хувь нь боловсролгүй байгаа нь өндөр настны эгнээ жил ирэх тусам мэргэжил, боловсролтой, чадварлаг хүн амаар өргөжиж байгааг харуулж байна.

ХҮСНЭГТ 4. 12. ТЭТГЭВЭР АВЧ БАЙГАА ӨНДӨР НАСТЙ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Боловсролгүй	2.8	1.7	3.4	1.8	1.1	2.2	5.4	3.5	6.4
Бичиг үсэг мэддэг	1.8	1.3	2.1	1.3	0.9	1.5	3.4	2.5	3.8
Бичиг үсэг мэддэггүй	1.0	0.4	1.2	0.6	0.2	0.7	2.1	1.0	2.6
Боловсролтой	97.2	98.3	96.6	98.2	98.9	97.8	94.6	96.5	93.6
Бага	17.7	12.8	20.3	9.9	6.8	11.7	38.3	30.2	42.3
Суурь	15.1	16.1	14.5	12.1	12.8	11.6	23.1	25.6	21.9
Бүрэн дунд	23.5	25.9	22.2	28.2	30.1	27.1	11.0	13.5	9.7
Техник болон мэргэжлийн	4.7	5.9	4.1	4.8	5.4	4.5	4.6	7.4	3.1
Тусгай мэргэжлийн дунд	13.6	11.0	15.1	15.3	11.6	17.4	9.3	9.1	9.4
Дээд	22.5	26.6	20.3	27.9	32.2	25.5	8.3	10.6	7.2

Тэтгэвэр авч байгаа өндөр настны 97.2 хувь нь боловсролтой бөгөөд 22.5 хувь нь дээд боловсролтой, 18.3 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд, техник болон тусгай мэргэжлийн боловсролтой, үлдсэн хувь бүрэн дундаас доош боловсролтой хүн ам байгаагаас үзэхэд тэдний мэдлэг, чадвар, туршлагад түшиглэн нийгмийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд боломжтой хэмжээгээр оролцуулах чиглэл баримтлах нь зүйтэй байна.

4.7. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТАН

“Бие махбодь, оюун санаа, сэтгэл мэдрэл, мэдрэхүйн согогийн улмаас бусдын адил нийгмийн харилцаанд оролцох чадвар нь бүрэн болон 12 сараас дээш хугацаагаар хязгаарлагдсан хүнийг хөгжлийн бэрхшээлтэй⁴” гэж үзнэ. Улсын хэмжээнд Хүн ам, орон сууцны 2020 оны байдлаар хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настан 12.2 мянган иргэн болж, өмнөх тооллогын дүнгээс 2.6 хувиар буурчээ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй 12 196 өндөр настан байгаа нь хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт хүн амын 11.4 хувь, өндөр настны 5.3 хувийг эзэлж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 30.0 хувь нь хөдөлгөөний, 16.3 хувь нь харааны, 10.2 хувь нь сэтгэцийн, 7.7 хувь нь сонсголын бэрхшээлтэй байна.

⁴ Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийгмийн хамгааллын тухай хууль, Улаанбаатар хот, 2005 он.

ХҮСНЭГТ 4. 13. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

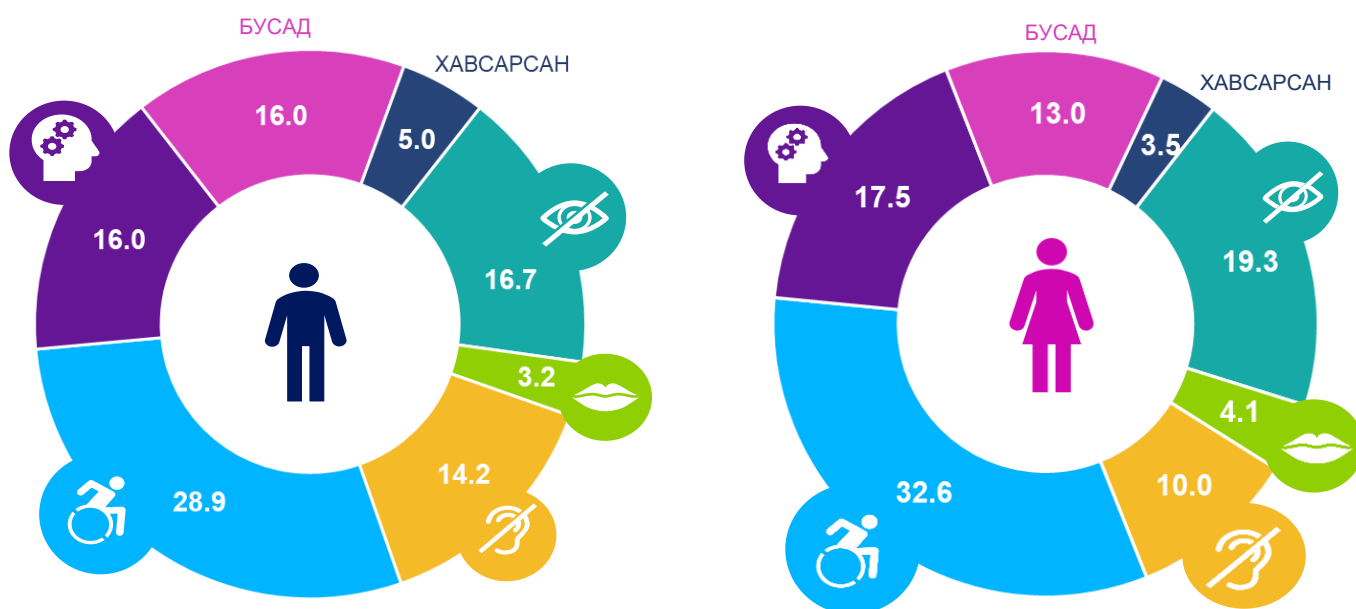
Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь	Хүний тоо	Дүнд эзлэх хувь
2010						
БҮГД	12 525	100.0	5 940	100.0	6 585	100.0
Харааны	3 039	24.3	1 433	24.1	1 606	24.4
Ярианы	436	3.5	215	3.6	221	3.4
Сонсголын	1 833	14.6	1 019	17.2	814	12.4
Хөдөлгөөны	4 860	38.8	1 987	33.5	2 873	43.6
Сэтгэцийн	788	6.3	385	6.5	403	6.1
Бусад	1 569	12.5	901	15.2	668	10.1
2020						
БҮГД	12 196	100.0	7 099	100.0	5 097	100.0
Харааны	1 993	16.3	1 098	15.5	895	17.6
Ярианы	220	1.8	116	1.6	104	2.0
Сонсголын	937	7.7	586	8.3	351	6.9
Хөдөлгөөны	3 661	30.0	1 933	27.2	1 728	33.9
Сэтгэцийн	1 245	10.2	679	9.6	566	11.1
Бусад	3 499	28.7	2 284	32.2	1 215	23.8
Хавсарсан	641	5.3	403	5.7	238	4.7

ХҮСНЭГТ 4. 14. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ТӨРӨЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хөгжлийн бэрхшээлийн төрөл					
				Олдмол			Төрөлхийн		
				Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	12 196	58.2	41.8	66.1	40.2	25.8	33.9	18.0	15.9
60-64	6 603	65.7	34.3	65.7	45.9	19.8	34.3	19.8	14.5
65-69	2 422	60.2	39.8	64.4	41.0	23.4	35.6	19.2	16.4
70-74	1 082	46.8	53.2	66.5	32.4	34.1	33.5	14.3	19.2
75-79	905	45.7	54.3	65.5	28.8	36.7	34.5	16.9	17.6
80+	1 184	32.4	67.6	71.5	23.0	48.6	28.5	9.5	19.0
ХОТ	7 718	58.1	41.9	68.4	41.6	26.8	31.6	16.6	15.0
60-64	4 223	64.6	35.4	68.3	47.2	21.1	31.7	17.5	14.2
65-69	1 558	60.3	39.7	66.2	41.3	24.9	33.8	19.0	14.8
70-74	665	46.8	53.2	69.0	33.1	35.9	31.0	13.7	17.3
75-79	552	48.6	51.4	68.1	31.7	36.4	31.9	16.8	15.1
80+	720	33.2	66.8	73.5	24.7	48.8	26.5	8.5	18.0
ХӨДӨӨ	4 478	58.3	41.7	62.0	37.9	24.1	38.0	20.4	17.6
60-64	2 380	67.5	32.5	61.1	43.6	17.5	38.9	23.9	15.0
65-69	864	60.0	40.0	61.1	40.5	20.6	38.9	19.4	19.5
70-74	417	46.8	53.2	62.6	31.4	31.2	37.4	15.3	22.1
75-79	353	41.4	58.6	61.5	24.4	37.1	38.5	17.0	21.5
80+	464	31.3	68.8	68.5	20.3	48.3	31.5	11.0	20.5

Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настныг хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, хүйсээр ангилж үзвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 58.2 хувь нь эрэгтэй, 41.8 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 33.9 хувь төрөлхийн, 66.1 хувь нь олдмол бэрхшээлтэй байгаагийн дотор 80, түүнээс дээш насныхан 71.5 хувийг эзэлж байна. 2010 онд хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 90.3 хувь нь олдмол, 9.7 хувь нь төрөлхийн бэрхшээлтэй байсан бол 2020 онд хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй өндөр настан 24.3 пунктээр буурч, харин төрөлхийн бэрхшээлтэй өндөр настны эзлэх хувь нэмэгджээ. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй 80, түүнээс дээш насны эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс бараг 2 дахин олон байгаа нь нэг талаас эмэгтэйчүүд урт насладагтай холбоотой юм.

ЗУРАГ 4. 3. ХӨГЖЛИЙН ТӨРӨЛХИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТАН, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй 4 138 өндөр настан байгаагийн 30.6 хувь нь хөдөлгөөний, 17.9 хувь нь харааны, 16.7 хувь нь сэтгэцийн, 12.3 хувь нь сонсголын, 3.6 хувь нь харааны бэрхшээлтэй ахмадууд байна.

ХҮСНЭГТ 4. 15. ОЛДМОЛ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАС, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2020 ОН

Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД			
БҮГД-хүний тоо	8 058	4 908	3 150
Хувь	100.0	100.0	100.0
Харааны	15.5	14.9	16.5
Ярианы	0.9	0.9	0.7
Сонсголын	5.3	5.6	5.0
Хөдөлгөөны	29.7	26.5	34.7
Сэтгэцийн	6.9	6.7	7.1
Бусад	35.9	39.4	30.5
Хавсарсан	5.7	6.0	5.4
ХОТ			
БҮГД-хүний тоо	5 281	3 210	2 071
Хувь	100.0	100.0	100.0
Харааны	14.4	13.6	15.6
Ярианы	0.7	0.9	0.5
Сонсголын	5.3	5.5	5.1
Хөдөлгөөны	27.8	24.7	32.6
Сэтгэцийн	7.4	7.1	7.8
Бусад	38.8	42.5	33.1
Хавсарсан	5.6	5.8	5.3
ХӨДӨӨ			
БҮГД-хүний тоо	2 777	1 698	1 079
Хувь	100.0	100.0	100.0
Харааны	17.8	17.5	18.2
Ярианы	1.1	1.1	1.2
Сонсголын	5.3	5.8	4.6
Хөдөлгөөны	33.4	29.9	38.8
Сэтгэцийн	5.9	5.9	5.9
Бусад	30.5	33.6	25.7
Хавсарсан	6.0	6.3	5.6

Хөгжлийн олдмол бэрхшээлийн 29.7 хувь нь хөдөлгөөний, 14.9 хувь нь харааных байгаагийн дотор хөдөлгөөний бэрхшээлтэй өндөр настан эмэгтэйчүүд эрэгтэйгээсээ 8.2 пунктээр илүү байгаа нь анхаарах асуудал юм. Хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй эрэгтэйчүүдийн 82.0 хувийг 60-69 насныхан эзэлж байгаа нь энэ насны эмэгтэйчүүдээс 22.8 пунктээр илүү, харин хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй 75, түүнээс дээш насны өндөр настны хувьд эмэгтэйчүүд илүү байгаа нь эмэгтэйчүүд урт насалдагтай холбоотой. Мөн хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй өндөр настны 65.5 хувь нь хотод амьдарч байна.

Цаашдаа удамшлын эмгэг, эх барихын болон төрөх үеийн хүндрэл зэргээс хамгаалах замаар хөгжлийн олдмол бэрхшээлийн тохиолдлыг багасгах шаардлагатай юм. Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны онцлог хэрэгцээ, шаардлагыг нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлстэй уялдуулан гүнзгийрүүлэн судлах шаардлага ч байгаа нь ажиглагдав.

ХҮСНЭГТ 4. 16. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2010, 2020 ОН

Гэр бүлийн байдал	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010			
БҮГД-Хүний тоо	12 525	5 940	6 585
Хувь	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	6.9	6.5	7.3
Гэр бүлтэй*	49.7	67.5	33.7
Цуцалсан**	2.6	3.1	2.1
Бэлэвсэн	40.8	22.9	56.9
2020			
БҮГД-Хүний тоо	12 196	7 099	5 097
Хувь	100.0	100.0	100.0
Огт гэр бүл болоогүй	9.3	8.4	10.5
Гэр бүлтэй*	60.6	75.3	40.2
Цуцалсан**	3.8	4.3	3.1
Бэлэвсэн	26.3	12.0	46.2

* батлуулсан болон батлуулаагүй гэр бүлтэй хүмүүсийг оруулав.

**гэрлэлтээ цуцалсан болон тусгаарласан хүмүүсийг оруулсан.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 60.6 хувь нь гэр бүлтэй, 26.3 хувь нь бэлэвсэн, 9.3 хувь нь огт гэр бүл болоогүй, 3.8 хувь нь салсан буюу гэр бүл тусгаарласан иргэд байна.

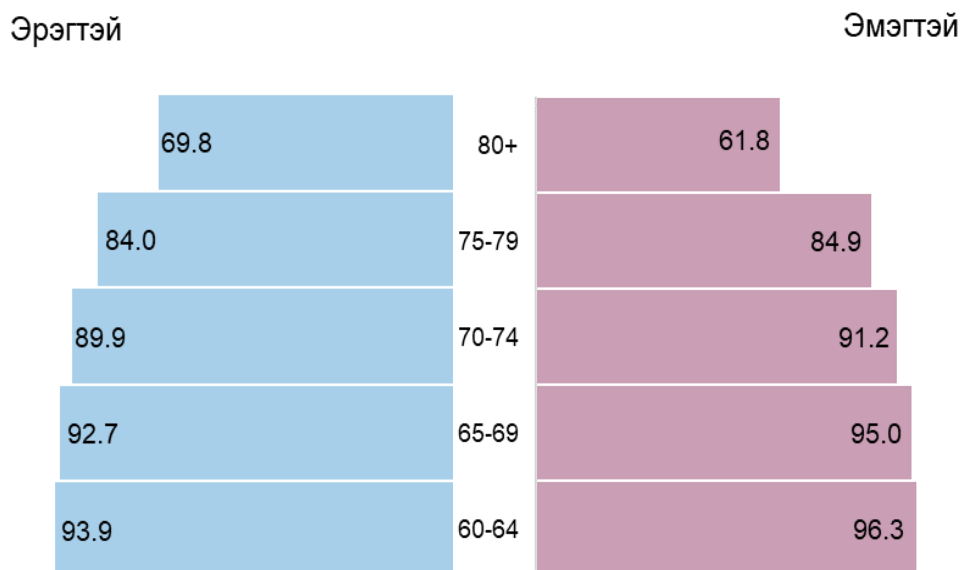
4.8. ӨНДӨР НАСТНЫ ГАР УТАС, ИНТЕРНЭТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

Холбоо, мэдээллийн хөгжлийн шинэ эрин үед үүрэн утас, интернэт нь хүн амын хооронд мэдээлэл солилцох хамгийн түгээмэл хэрэгсэл болж, улс орны нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд нөлөөлөх болсон. Үүрэн утас, интернэт ашиглан хүссэн мэдээллээ олж авах, өөр хоорондоо холбогдож, үзэл бодлоо илэрхийлэх, худалдаа, төлбөр тооцоо хийх, сурч боловсрохын зэрэгцээ, хүн төрөлхтний түүх, урлагийн бүтээлүүдтэй танилцах өргөн боломж нээгдсээр байна.

Үүрэн технологид суурилсан, нийтийн телефон сүлжээнд (үүрэн холбооны оператор) холбогдсон авсаархан, зөөврийн телефон хэрэглэгчийг үүрэн утас хэрэглэгч гэж үзсэн. Үүрэн утасны зэрэгцээ тусгай дугаарын хамт хэрэглэж байгаа тохиолдлыг хэрэглэгч гэсэн ойлголтод хамруулав. Манай улсын 6, түүнээс дээш насны хүн амын 87.8 хувь нь гар утас хэрэглэж бөгөөд нийт 60, түүнээс дээш насны иргэдийн 90.4 хувь нь гар утас хэрэглэж байна.

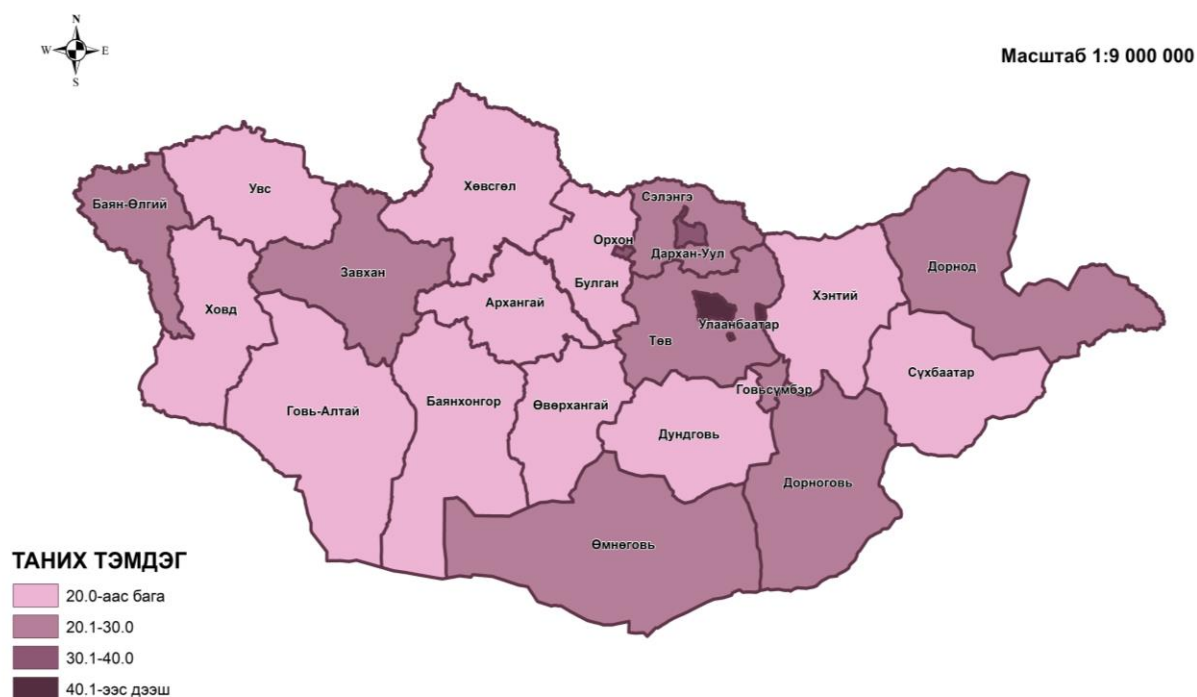
ЗУРАГ 4. 4. 60, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСТАЙ СУУРИН ХҮН АМД ГАР УТАС ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХҮЙС, НАСНЫ БҮЛЭГ, 2020 ОН

Гар утас хэрэглэлэдэг өндөр настныг хүйс, насны бүлгээр авч үзэхэд өндөр настнуудын дийлэнх хувь нь гар утас хэрэглэгч бөгөөд түүнчлэн 60-74 насны хүн амын 90 орчим хувь нь гар утас хэрэглэдэг болох нь харагдаж байна.

Энэ удаагийн тооллогоор суурин эсвэл хөдөлгөөнт сүлжээгээр интернэтэд холбогдохыг интернэт ашигласан гэж тодорхойлон интернэт хэрэглэгчдийг байнга болон шаардлагатай үед хэрэглэдэг гэж 2 хувааж үзсэн.

ЗУРАГ 4. 5. ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ӨНДӨР НАСТАН, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, ХУВИАР, 2020 ОН

Монгол Улсын хүн ам, орон сууцны 2020 оны ээлжит тооллогын дүнгээр 6, түүнээс дээш настай хүн амын 64.7 хувь нь интернэт хэрэглэж байгаа бол ахмад настнуудын 31.8 хувь нь интернэт хэрэглэдэг гэсэн үр дүн гарчээ.

Өндөр настай интернэт хэрэглэгчдийг аймаг, нийслэлээр харвал Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Орхон аймаг зэрэг төв, суурин газрын интернэт хэрэглээ бусад аймгуудтай харьцуулахад өндөр байна.

5

БҮЛЭГ

НЭГДСЭН ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

БҮЛЭГ 2. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ӨСӨЛТ, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Монгол Улс 2020 оны тооллогын дүнгээр нийт 232.0 мянган өндөр настантай болжээ. Нийт хүн ам 2010-2020 оны хооронд 19.7 хувиар өсөж, жилийн дундаж өсөлт 2.2 хувь болсон бол өндөр настны тоо жилийн дундаж өсөлт 5.9 хувьтай байгаа нь өмнөх тооллогуудын жилийн дундаж өсөлтөөс хамгийн өндөр нь байна. Өндөр настны тооны өсөлт нь хүн амын төрөлт огцом өссөн 1950-иад оны дунд үед шинээр мэндэлсэн иргэд ахмад үеийнхний эгнээд орж байгаатай холбоотой. Өндөр настны тооны өсөлт нь хүн амын төрөлтийн тоо, нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн түвшин, гадаад шилжих хөдөлгөөн зэрэг голлох хүчин зүйлээс хамааралтай байдаг. Иймээс өндөр настны тооны өсөлт нь тухайн улсын хөгжлийн түүхтэй салшгүй холбоотой юм.

Өндөр настны хүйсийн харьцааг (100 эмэгтэйд ногдох эрэгтэй) авч үзвэл 1989 онд 100 эмэгтэйд 78 ногдож байсан бол 2020 оны тооллогын дүнгээр 69 болжээ. Манай улсын өндөр настны хувьд хүйсийн харьцаа олон улсын дунджаас нэлээд доогуур байдаг нь эмэгтэйчүүдийн дундаж нас эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байдагтай холбоотой. Нас ахих тутам хүйсийн харьцаа буурч байгаа нь эрэгтэйчүүдийн нас баралтын түвшинтэй холбоотой. Хүн ам зүйн ачаалал 2020 онд 62.7 болж 2000 оноос 6.8 пунктээр буурч, 2010 оноос 13.9 пунктээр өсжээ. Сүүлийн жилүүдэд өндөр настан хүн амын тоо өссөнөөс шалтгаалан хүн ам зүйн ачаалалд үзүүлэх нөлөөлөл нэмэгдсээр байна.

БҮЛЭГ 3. ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

ӨНДӨР НАСТНЫ ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогын дүнгээр өндөр настан эрэгтэйчүүдийн 13.2 хувь нь бэлэвсэн байгаа бол өндөр настан эмэгтэйчүүдийн 44.9 хувь нь бэлэвсэн байна. Өндөр настан гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүх насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийнхээс их байхад бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүх насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийнхээс их байна. Гэхдээ 2010 онтой харьцуулахад бэлэвсэн эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн тухайн насны бүлэгт эзлэх хувь аль ч насны бүлэгт буурсан байна. Энэ нь өндөр настай хүмүүс эрт бэлэвсэрдэг тохиолдол буурч байгааг харуулж байна. Харин эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа нь эмэгтэйчүүд дахин гэрлэх магадлал эрэгтэйчүүдээс бага байж, өрх толгойлох болсонтой гэж дүгнэж болох юм.

Ээлжит 2020 оны тооллогоор нийт өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн бүтцийн хувьд авч үзвэл 40.6 хувь нь ам бүлээрээ байгаа өрх, 32.0 хувь нь нийлмэл ам бүлтэй өрх, 25.4 хувь нь ганц бие өрх, 2.0 хувь нь холимог ам бүлтэй өрх байна. Манай улсад ам бүлээрээ эсвэл садан төрлөөрөө хамтран нэг өрх болон амьдардаг уламжлалт хэв шинж хэвээр хадгалагдаж байгааг улсын хэмжээний болон өндөр настан өрхүүдийг өрхийн хэлбэрээр ангилсан үзүүлэлтээс харж болно. Ганц бие өндөр настантай өрхийн эзлэх хувь өмнөх тооллогын дүнгээс 14.8 пунктээр өссөн нь анхаарал татах асуудал болж байна. Энэ нь ахмадуудын оршин сууж байгаа орон нутгийн төр, захиргааны байгууллагаас тэдний нийгмийн асуудалд илүү анхаарах шаардлагатайг харуулж байна.

Өндөр настан өрхийн 18.9 хувь нь 5, түүнээс дээш ам бүлтэй байгаа бол хотод 24.1 хувь, хөдөөд 8.5 хувь тус тус байна. Энэ нь хот, суурин газрын өндөр настан өрхийн ам бүлийн гишүүдийн тоо өндөр байгаа нь шилжих хөдөлгөөнтэй холбоотой байхын зэрэгцээ хот, суурин газрын өрхийн хувьд хөдөөнөөс ирсэн оюутан, сурагчид болон хамаатан садан нь түр амьдарч байж болох юм. Мөн сууцны хүрэлцээ, хангамжаас шалтгаалан садан төрлөөрөө, танилаараа хэд хэдэн гэр бүл нэг өрх болон хамт амьдрах тохиолдол хот, суурин газарт түгээмэл байдагтай ч бас холбоотой.

ӨНДӨР НАСТНЫ СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

Өндөр настны нийт өрхийн 62.8 хувь нь байшинд, 37.2 хувь нь гэрт амьдарч байна. Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 98.7 хувь нь иргэний өмчийн сууцанд, 93.4 хувь нь өөрийн эзэмшлийн сууцанд амьдарч байгаа нь бусад улс оронтой харьцуулахад нэлээд давуу талтай байна. Өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 2.8 хувь нь бусдын сууцанд түрээс төлж амьдарч байна.

Байшинд амьдардаг өрхийн 44.6 хувь төвлөрсөн халаалтын системд холбогдсон, 46.6 хувь нь ердийн галлагаатай, 6.9 хувь нь нам даралтын зуух, 1.9 хувь нь цахилгаан халаагуур хэрэглэж, цөөхөн тооны өрхүүд газрын гүнийн дулаан, мөн шатдаг хийгээр халаалтаа хангаж байна. Орон сууцны байшинд амьдардаг өрхийн 96.3 хувь нь халаалтын төвлөрсөн системд холбогдсон байхад сууцны тусдаа байшинтай өрхийн 84.9 хувь нь ердийн галлагаатай байна. Өрхийн халаалтын төрөл хот, хөдөөд нэлээд ялгаатай байна. Хотын өрхийн 53.2 хувь төвлөрсөн халаалттай, 37.2 хувь ердийн галлагаатай байхад хөдөөний өрхийн дийлэнх /86.3 хувь/ ердийн галлагаатай, 4.9 хувь нь нам даралтын зуух хэрэглэж байна. Ердийн галлагаатай болон нам даралтын зуух хэрэглэж байгаа өрхөд хүйтний улиралд түлээ, нүүрс ихээхэн хэрэгцээтэй байдаг.

Байшинд амьдарч байгаа өндөр настны өрхийн 96.6 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон нь цахилгаан эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэртэй болсоныг харуулж байна. Хүн ам, орон сууцны 2020 оны тооллогоор өмнөх тооллогоос нарийвчлан тодорхойлж байгаа нэг үзүүлэлт бол ундны усны эх үүсвэр юм. Байшинд амьдардаг өндөр настан тэргүүлэгчтэй өрхийн 43.3 хувь нь сууцны доторх ундны усны эх үүсвэртэй бөгөөд үүний 99.2 хувь нь төвлөрсөн системээр ундны усны хэрэглээгээ хангаж байна. Харин сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэрээс ундны усаа хангадаг ахмадуудын 57.3 хувь нь хамгаалагдсан гүний худгаас, 23.9 хувь нь төвлөрсөн системд холбогдсон/холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байруудаас ундны усаа авч байна. Мөн хөдөөгийн өрхийн дийлэнх буюу 92.4 хувь нь сууцны гаднах ундны усны эх үүсвэртэй бөгөөд үүний 61.1 хувь нь хамгаалагдсан гүний худгаас ундны усны хэрэглээгээ хангадаг байна.

Улсын дунджаар өндөр настны өрх хоол, хүнсээ бэлтгэхэд 10 өрхийн 6 нь цахилгаан, 3 нь мод, шахмал түлш, нүүрс хэрэглэж байна. Түлшний хэрэглээ, төрөл нь байшин сууцны төрлөөр ялгаатай байна. Ялангуяа сууцны тусдаа байшинд амьдардаг өрхийн 62.9 хувь нь мод, сайжруулсан түлш, нүүрс, аргал хөрзөн түлшийг хэрэглэдэг байна. Энэ нь сууцны тусдаа байшинд амьдардаг өндөр настнуудын 84.9 хувь нь ердийн галлагаагаар халаалтаа шийдсэн бөгөөд халаалтын эх үүсвэр нь хоол ундаа болгодог түлшний төрөлтэй шууд холбоотой байна. Хоол, хүнсээ бэлтгэхэд хэрэглэж байгаа түлшний байдал хот, хөдөөгөөр нэлээд ялгаатай байна.

Хотын өрх цахилгаан болон нүүрс, шахмал түлшийг голдуу хэрэглэдэг бол хөдөөний өрхийн үндсэн түлш нь мод, түлээ, аргал, хөрзөн байна.

Гэрт амьдардаг өрхийн 44.7 хувь нь үйлчилгээний байгууллагаар, 34.8 хувь нь хог хаягдлаа зайлуулж байна. Гэрт амьдардаг өрхийн 80.1 хувь энгийн нүхэн жорлонд бие засахаас гадна 55.6 хувь нь цооногт бохир усаа зайлуулж байна. Энэ үзүүлэлтийг хот, хөдөөгөөр авч үзвэл хотод амьдардаг өрхийн 85.4 хувь нь цооногт бохир усаа зайлуулж байхад хөдөөд 66.5 хувь задгай асгаж байна.

БҮЛЭГ 4. ӨНДӨР НАСТНЫ НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДСЭН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Боловсрол эзэмшигчдийн хүйсийн ялгаатай байдал харьцангуй багасаж байгаа тал ажиглагдаж байна. Ялангуяа өмнөх тооллогоор дээд боловсролтой эрэгтэйчүүдийн хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 13.3 пунктээр илүү байсан бол 2020 онд тус зөрүү 3.9 пункт болж буурчээ. Улсын хэмжээнд дээд боловсролтой хүн амын эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийг бодвол эмэгтэйчүүдийнх өндөр байдаг бол өндөр настны хувьд энэ нь эсрэгээрээ байна. Мөн боловсролгүй хүн амын эзлэх хувь өмнөх тооллогын дүнгээс 8.9 пунктээр буурсан бол суурь, бүрэн дунд, техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой хүн амын эзлэх хувь 13.9 пунктээр нэмэгдсэн нь манай улсын боловсролын салбарын хөгжлийн ололт, төр, засгаас хүн амын боловсролыг дээшлүүлэх, мэргэжилтэй боловсон хүчнийг бэлтгэхэд онцгой анхаарч байсны үр дүн юм. Мэргэжлийн боловсон хүчнийг 1950-иад оноос эхлэн хилийн чанадад бэлтгэж, улмаар 1960-аад оноос мэргэжлийн дунд болон дээд боловсролтой боловсон хүчнийг дотооддоо олноор бэлтгэх болсонтой холбоотой их, дээд болон мэргэжлийн дунд шатны сургуульд суралцагчдын тоо нэмэгдэж байсан 1960-1980-аад онд 10-25 орчим настай байсан иргэд одоо өндөр настны эгнээг тэлж байгаа нь өндөр настны боловсролын бүтцийг өөрчлөгдөхөд нөлөөлжээ.

Улсын хэмжээнд өндөр настны 99.0 хувь нь үүнээс эрэгтэйчүүдийн 99.4 хувь, эмэгтэйчүүдийн 98.7 хувь бичиг үсэг мэддэг байна. Өндөр настнуудыг байршлаар авч үзэхэд хөдөөгийн өндөр настнуудын хувьд дийлэнх нь бага болон суурь боловсролтой байхад хотын өндөр настнуудын дийлэнх нь бүрэн дунд, түүнээс дээш боловсролтой байна. Энэ нь өндөр настны боловсрол, ажил, суурьшил, өмчийн ялгаатай байдал зэргээс хамаарахын зэрэгцээ, ялангуяа хөдөөд мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэх боломж түүнчлэн цалин, хөлсний тогтолцоо, үйлдвэрлэл, байршил зэрэг олон зүйлээс хамаарч мэргэжил, боловсролтой өндөр настан төв суурин газарт шилжин суурьших нь илүү байгаатай холбоотой.

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Нийт өндөр настнуудын 16.7 хувь нь ажиллах хүчинд багтаж байгаа нь 8.3 пунктээр өсжээ. Ажиллах хүчний оролцооны түвшинг байршил, хүйсээр ангилахад нэлээд ялгаатай байна. Тооллогын дүнгээр хөдөөгийн малчин өрхийн хүмүүсийг ажил эрхэлдэг гэж үздэгээс хамаарч, хөдөөгийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хотоос өндөр гарахад нөлөөлсөн байх талтай юм. Хөдөөгийн өндөр настны ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2010 оны тооллогын үеийнхээс 16.2 пунктээр өсжээ. Энэ нь Монгол Улсын хувьд хөдөө аж ахуйн салбарт ялангуяа мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд өндөр настан оролцох өргөн боломжтой байдагтай холбоотой. Гэхдээ хуулийн

зохицуулалтаар өндөр настны ажиллах эрх зүйн орчинг хязгаарласан байдаг. Ялангуяа 65 хүртэлх насны хүн амын боловсрол, мэргэжил, ажлын дадлага, туршлага зэргийг харгалзан тэднийг ажиллах нөхцөл боломжоор хангах, нийгэм, эдийн засгийн тухайн үеийн төрийн бодлогоор бэлтгэгдсэн энэхүү үнэт нөөцийг цаг алдалгүй бүрэн ашиглах талаар төр, засаг болон аж ахуйн нэгж, байгууллагууд нэгдмэл бодлоготой ажиллах нь чухал юм. Цаашид нарийн мэргэжлийн мэргэшсэн, өндөр боловсролтой, түүнчлэн эрдэмтэн доктороор тэдний эгнээ өргөжих тул оюуны болон мэргэжлийн туршлага, чадавхийг ашиглах системтэй тогтолцоог бий болгох нь нийгэмд ч хувь хүндээ ч эерэг үр дүнг авчирна. Үүний тулд тэднийг ажиллуулах таатай нөхцлийг бүрдүүлсэн хууль эрх зүйн орчинг шинэчлэх асуудал хүн ам цөөтэй, хүний нөөц хязгаарлагдмал Монгол Улсын анхааран шийдвэрлэх шаардлагыг бий болгож байна.

Нийт өндөр настны дунд ажил эрхэлдэг хүн амын эзлэх хувь нас ахих тутам буурч байгаа нь тэдний хөдөлмөрлөх чадвар буурдагтай холбоотой. Залуу насандаа эх орныхоо хөгжилд оруулсан хувь нэмрийг нь бодитоор үнэлж, тэднийг сэтгэл түвшин, хангалуун амьдрах нөхцлийг хангахуйц нийгмийн даатгалын тогтолцоо, хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхэд онцгой анхаарах нь зүйтэй байна. Мэргэжилтэй, ажлын дадлага, туршлагатай настанг удирдлага, үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд тэдний өөрсдийнх нь идэвх, санаачлагыг боломжит дээд хэмжээгээр ашиглах нь зүйтэй юм.

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТАН

Улсын хэмжээнд 2020 оны байдлаар хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настан 12.2 мянган иргэн болж, өмнөх тооллогын дүнгээс 2.6 хувиар буурчээ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настан хөгжлийн бэрхшээлтэй нийт хүн амын 11.4 хувь, өндөр настны 5.3 хувийг эзэлж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настныг хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэрээр, хүйсээр ангилж үзвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 58.2 хувь нь эрэгтэй, 41.8 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 33.9 хувь төрөлхийн, 66.1 хувь нь олдмол бэрхшээлтэй байгаагийн дотор 80, түүнээс дээш насныхан 71.5 хувийг эзэлж байна. 2010 онд хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны 90.3 хувь нь олдмол, 9.7 хувь нь төрөлхийн бэрхшээлтэй байсан бол 2020 онд хөгжлийн олдмол бэрхшээлтэй өндөр настан 24.3 пунктээр буурч, харин төрөлхийн бэрхшээлтэй өндөр настны эзлэх хувь нэмэгджээ. Цаашдаа удамшлын эмгэг, эх барихын болон төрөх үеийн хүндрэл зэргээс хамгаалах замаар хөгжлийн бэрхшээлийн тохиолдлыг багасгах шаардлагатай юм. Хөгжлийн бэрхшээлтэй өндөр настны онцлог хэрэгцээ, шаардлагыг нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйлстэй уялдуулан гүнзгийрүүлэн судлах шаардлага ч байгаа нь ажиглагдав.

ӨНДӨР НАСТНЫ ГАР УТАС, ИНТЕРНЭТИЙН ХЭРЭГЛЭЭ

Манай улсын 6, түүнээс дээш насны хүн амын 87.8 хувь нь гар утас хэрэглэж бөгөөд нийт 60, түүнээс дээш насны иргэдийн 90.4 хувь нь гар утас хэрэглэж байхад интернэтийг 31.8 хувь нь хэрэглэдэг гэсэн үр дүн гарчээ. Өндөр настай интернэт хэрэглэгчдийг аймаг, нийслэлээр харвал Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Орхон аймаг зэрэг төв, суурин газрын интернэт хэрэглээ бусад аймгуудтай харьцуулахад өндөр байна.

ХАВСРАЛТ

ХҮСНЭГТ 2.1. НИЙТ ХҮН АМД ӨНДӨР НАСТНЫ ЭЗЛЭХ ХУВЬ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 1989, 2000, 2010, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	1989	2000	2010	2020
БҮГД	5.8	5.2	11.4	7.2
Архангай	6.3	5.4	12.1	7.4
Баян-Өлгий	5.0	4.9	9.9	5.8
Баянхонгор	6.3	5.2	11.3	6.5
Булган	6.7	5.9	13.7	8.9
Говь-Алтай	5.5	5.0	10.4	6.9
Дорноговь	6.3	5.3	9.9	6.6
Дорнод	6.8	5.3	11.4	7.5
Дундговь	8.6	7.2	14.6	8.7
Завхан	5.9	5.5	12.8	7.5
Өвөрхангай	6.5	5.7	13.0	7.4
Өмнөговь	8.6	7.1	11.5	6.1
Сүхбаатар	6.5	5.5	11.5	7.2
Сэлэнгэ	4.5	4.6	11.4	7.8
Төв	6.8	6.3	14.6	9.0
Увс	5.1	4.2	10.2	6.0
Ховд	5.7	5.0	10.2	6.4
Хөвсгөл	6.9	5.4	11.4	7.0
Хэнтий	7.7	6.1	11.9	7.8
Дархан-Уул	3.7	4.4	12.3	8.0
Орхон	3.4	3.8	12.4	7.2
Говьсүмбэр	-	5.2	10.8	6.3
Улаанбаатар	5.6	5.0	5.7	7.3

ХҮСНЭГТ 2.2. НИЙТ ХҮН АМ БОЛОН ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НИЙТ ХҮН АМД ӨНДӨР НАСТНЫ ЭЗЛЭХ ХУВЬ, ХОТ, ХӨДӨӨ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Хот			Хөдөө		
	Нийт хүн ам	Өндөр настан	Өндөр настны эзлэх хувь	Нийт хүн ам	Өндөр настан	Өндөр настны эзлэх хувь
БҮГД	2 168 253	159 518	7.4	1 028 767	72 579	7.1
Архангай	20 648	1 793	8.7	73 676	5 189	7.0
Баян-Өлгий	38 950	2 278	5.9	64 958	3 647	5.6
Баянхонгор	31 731	2 336	7.4	56 277	3 339	5.9
Булган	15 522	1 605	10.3	45 822	3 833	8.4
Говь-Алтай	18 706	1 350	7.2	38 773	2 623	6.8
Дорноговь	44 714	2 619	5.9	25 145	1 958	7.8
Дорнод	46 221	3 634	7.9	35 799	2 498	7.0
Дундговь	12 412	1 129	9.1	34 286	2 945	8.6
Завхан	16 232	1 322	8.1	56 075	4 139	7.4
Өвөрхангай	32 891	2 396	7.3	82 846	6 115	7.4
Өмнөговь	26 367	1 823	6.9	43 491	2 494	5.7
Сүхбаатар	18 561	1 573	8.5	44 323	2 927	6.6
Сэлэнгэ	37 217	3 164	8.5	70 538	5 260	7.5
Төв	16 677	1 662	10.0	75 732	6 607	8.7
Увс	30 662	2 020	6.6	52 279	2 973	5.7
Ховд	30 777	1 986	6.4	57 301	3 603	6.3
Хөвсгөл	44 188	3 340	7.6	90 130	6 070	6.7
Хэнтий	27 525	2 248	8.2	49 795	3 802	7.6
Дархан-Уул	81 517	6 421	7.9	20 654	1 724	8.4
Орхон	100 183	7 172	7.1	3 849	387	10.1
Говьсүмбэр	10 427	655	6.3	7 018	446	6.4
Улаанбаатар	1 466 125	106 992	7.3	-	-	-

ХҮСНЭГТ 2.3. ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	232 097	96 226	55 343	32 806	25 163	22 559
Архангай	6 982	2 792	1 759	939	814	678
Баян-Өлгий	5 925	2 427	1 383	779	696	640
Баянхонгор	5 675	2 216	1 305	819	714	621
Булган	5 438	2 305	1 372	673	571	517
Говь-Алтай	3 973	1 655	843	565	509	401
Дорноговь	4 577	2 021	1 129	552	408	467
Дорнод	6 132	2 788	1 494	781	573	496
Дундговь	4 074	1 595	908	533	422	616
Завхан	5 461	2 179	1 171	786	702	623
Өвөрхангай	8 511	3 238	2 040	1 201	1 069	963
Өмнөговь	4 317	1 683	926	569	477	662
Сүхбаатар	4 500	1 995	1 115	529	412	449
Сэлэнгэ	8 424	3 715	2 108	1 121	818	662
Төв	8 269	3 486	2 002	1 083	880	818
Увс	4 993	2 096	1 117	717	616	447
Ховд	5 589	2 317	1 275	777	641	579
Хөвсгөл	9 410	3 954	2 199	1 259	1 040	958
Хэнтий	6 050	2 600	1 508	736	617	589
Дархан-Уул	8 145	3 386	1 962	1 213	888	696
Орхон	7 559	3 282	1 725	1 006	825	721
Говьсүмбэр	1 101	449	254	159	118	121
Улаанбаатар	106 992	44 047	25 748	16 009	11 353	9 835

ХҮСНЭГТ 2.4 ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	100.0	41.5	23.8	14.1	10.8	9.7
Архангай	100.0	40.0	25.2	13.4	11.7	9.7
Баян-Өлгий	100.0	41.0	23.3	13.1	11.7	10.8
Баянхонгор	100.0	39.0	23.0	14.4	12.6	10.9
Булган	100.0	42.4	25.2	12.4	10.5	9.5
Говь-Алтай	100.0	41.7	21.2	14.2	12.8	10.1
Дорноговь	100.0	44.2	24.7	12.1	8.9	10.2
Дорнод	100.0	45.5	24.4	12.7	9.3	8.1
Дундговь	100.0	39.2	22.3	13.1	10.4	15.1
Завхан	100.0	39.9	21.4	14.4	12.9	11.4
Өвөрхангай	100.0	38.0	24.0	14.1	12.6	11.3
Өмнөговь	100.0	39.0	21.5	13.2	11.0	15.3
Сүхбаатар	100.0	44.3	24.8	11.8	9.2	10.0
Сэлэнгэ	100.0	44.1	25.0	13.3	9.7	7.9
Төв	100.0	42.2	24.2	13.1	10.6	9.9
Увс	100.0	42.0	22.4	14.4	12.3	9.0
Ховд	100.0	41.5	22.8	13.9	11.5	10.4
Хөвсгөл	100.0	42.0	23.4	13.4	11.1	10.2
Хэнтий	100.0	43.0	24.9	12.2	10.2	9.7
Дархан-Уул	100.0	41.6	24.1	14.9	10.9	8.5

Орхон	100.0	43.4	22.8	13.3	10.9	9.5
Говьсүмбэр	100.0	40.8	23.1	14.4	10.7	11.0
Улаанбаатар	100.0	41.2	24.1	15.0	10.6	9.2

ХҮСНЭГТ 2.5. ХОТЫН ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	159 518	65 959	38 233	23 217	17 121	14 988
Архангай	1 793	709	446	263	216	159
Баян-Өлгий	2 278	1 009	530	277	242	220
Баянхонгор	2 336	867	553	345	300	271
Булган	1 605	646	404	210	188	157
Говь-Алтай	1 350	581	301	186	151	131
Дорноговь	2 619	1 186	659	314	218	242
Дорнод	3 634	1 606	878	473	370	307
Дундговь	1 129	456	255	152	102	164
Завхан	1 322	535	276	195	167	149
Өвөрхангай	2 396	832	587	348	336	293
Өмнөговь	1 823	697	405	255	194	272
Сүхбаатар	1 573	673	409	190	136	165
Сэлэнгэ	3 164	1 371	808	438	303	244
Төв	1 662	678	386	219	201	178
Увс	2 020	860	438	295	254	173
Ховд	1 986	826	439	294	246	181
Хөвсгөл	3 340	1 388	808	458	364	322
Хэнтий	2 248	937	585	282	234	210
Дархан-Уул	6 421	2 662	1 545	974	701	539
Орхон	7 172	3 120	1 626	949	782	695
Говьсүмбэр	655	273	147	91	63	81
Улаанбаатар	106 992	44 047	25 748	16 009	11 353	9 835

ХҮСНЭГТ 2.6. ХОТЫН ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	100.0	41.3	24.0	14.6	10.7	9.4
Архангай	100.0	39.5	24.9	14.7	12.0	8.9
Баян-Өлгий	100.0	44.3	23.3	12.2	10.6	9.7
Баянхонгор	100.0	37.1	23.7	14.8	12.8	11.6
Булган	100.0	40.2	25.2	13.1	11.7	9.8
Говь-Алтай	100.0	43.0	22.3	13.8	11.2	9.7
Дорноговь	100.0	45.3	25.2	12.0	8.3	9.2
Дорнод	100.0	44.2	24.2	13.0	10.2	8.4
Дундговь	100.0	40.4	22.6	13.5	9.0	14.5
Завхан	100.0	40.5	20.9	14.8	12.6	11.3
Өвөрхангай	100.0	34.7	24.5	14.5	14.0	12.2
Өмнөговь	100.0	38.2	22.2	14.0	10.6	14.9
Сүхбаатар	100.0	42.8	26.0	12.1	8.6	10.5
Сэлэнгэ	100.0	43.3	25.5	13.8	9.6	7.7
Төв	100.0	40.8	23.2	13.2	12.1	10.7
Увс	100.0	42.6	21.7	14.6	12.6	8.6

Ховд	100.0	41.6	22.1	14.8	12.4	9.1
Хөвсгөл	100.0	41.6	24.2	13.7	10.9	9.6
Хэнтий	100.0	41.7	26.0	12.5	10.4	9.3
Дархан-Уул	100.0	41.5	24.1	15.2	10.9	8.4
Орхон	100.0	43.5	22.7	13.2	10.9	9.7
Говьсүмбэр	100.0	41.7	22.4	13.9	9.6	12.4
Улаанбаатар	100.0	41.2	24.1	15.0	10.6	9.2

ХҮСНЭГТ 2.7. ХӨДӨӨГИЙН ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, АЙМГААР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	72 579	30 267	17 110	9 589	8 042	7 571
Архангай	5 189	2 083	1 313	676	598	519
Баян-Өлгий	3 647	1 418	853	502	454	420
Баянхонгор	3 339	1 349	752	474	414	350
Булган	3 833	1 659	968	463	383	360
Говь-Алтай	2 623	1 074	542	379	358	270
Дорноговь	1 958	835	470	238	190	225
Дорнод	2 498	1 182	616	308	203	189
Дундговь	2 945	1 139	653	381	320	452
Завхан	4 139	1 644	895	591	535	474
Өвөрхангай	6 115	2 406	1 453	853	733	670
Өмнөговь	2 494	986	521	314	283	390
Сүхбаатар	2 927	1 322	706	339	276	284
Сэлэнгэ	5 260	2 344	1 300	683	515	418
Төв	6 607	2 808	1 616	864	679	640
Увс	2 973	1 236	679	422	362	274
Ховд	3 603	1 491	836	483	395	398
Хөвсгөл	6 070	2 566	1 391	801	676	636
Хэнтий	3 802	1 663	923	454	383	379
Дархан-Уул	1 724	724	417	239	187	157
Орхон	387	162	99	57	43	26
Говьсүмбэр	446	176	107	68	55	40

ХҮСНЭГТ 2.8. ХӨДӨӨГИЙН ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВЬ, АЙМГААР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Насны бүлэг				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД	100.0	41.7	23.6	13.2	11.1	10.4
Архангай	100.0	40.1	25.3	13.0	11.5	10.0
Баян-Өлгий	100.0	38.9	23.4	13.8	12.4	11.5
Баянхонгор	100.0	40.4	22.5	14.2	12.4	10.5
Булган	100.0	43.3	25.3	12.1	10.0	9.4
Говь-Алтай	100.0	40.9	20.7	14.4	13.6	10.3
Дорноговь	100.0	42.6	24.0	12.2	9.7	11.5
Дорнод	100.0	47.3	24.7	12.3	8.1	7.6
Дундговь	100.0	38.7	22.2	12.9	10.9	15.3
Завхан	100.0	39.7	21.6	14.3	12.9	11.5
Өвөрхангай	100.0	39.3	23.8	13.9	12.0	11.0
Өмнөговь	100.0	39.5	20.9	12.6	11.3	15.6
Сүхбаатар	100.0	45.2	24.1	11.6	9.4	9.7
Сэлэнгэ	100.0	44.6	24.7	13.0	9.8	7.9
Төв	100.0	42.5	24.5	13.1	10.3	9.7
Увс	100.0	41.6	22.8	14.2	12.2	9.2
Ховд	100.0	41.4	23.2	13.4	11.0	11.0
Хөвсгөл	100.0	42.3	22.9	13.2	11.1	10.5
Хэнтий	100.0	43.7	24.3	11.9	10.1	10.0
Дархан-Уул	100.0	42.0	24.2	13.9	10.8	9.1
Орхон	100.0	41.9	25.6	14.7	11.1	6.7
Говьсүмбэр	100.0	39.5	24.0	15.2	12.3	9.0

ХҮСНЭГТ 3.1. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХҮЙС, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

ЭРЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал			
		Огт гэрлээгүй	Гэр бүлтэй	Цуцалсан, Тусгаарласан	Бэлэвсэн
БҮГД	100.0	2.6	81.6	2.6	13.2
Архангай	100.0	2.7	79.7	1.2	16.5
Баян-Өлгий	100.0	1.0	84.2	0.4	14.5
Баянхонгор	100.0	3.0	78.3	2.5	16.2
Булган	100.0	3.0	85.0	2.3	9.6
Говь-Алтай	100.0	2.8	81.6	1.0	14.6
Дорноговь	100.0	4.5	78.5	3.8	13.3
Дорнод	100.0	4.0	78.0	3.8	14.1
Дундговь	100.0	4.3	80.2	2.5	13.0
Завхан	100.0	2.7	82.5	0.6	14.3
Өвөрхангай	100.0	3.1	80.7	1.4	14.9
Өмнөговь	100.0	4.5	80.9	5.2	9.3
Сүхбаатар	100.0	3.7	79.9	2.4	14.0
Сэлэнгэ	100.0	2.3	82.2	3.0	12.6
Төв	100.0	3.0	80.8	2.7	13.5
Увс	100.0	1.6	79.8	0.4	18.1
Ховд	100.0	1.2	83.3	0.8	14.7

Хөвсгөл	100.0	3.2	79.5	2.5	14.8
Хэнтий	100.0	5.6	80.3	4.5	9.6
Дархан-Уул	100.0	1.7	81.0	3.0	14.4
Орхон	100.0	1.5	79.8	2.7	16.0
Говьсүмбэр	100.0	2.2	82.3	4.6	10.9
Улаанбаатар	100.0	2.2	82.6	2.9	12.3

ЭМЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Гэрлэлтийн байдал			
		Огт гэрлээгүй	Гэр бүлтэй	Цуцалсан, Тусгаарласан	Бэлэвсэн
БҮГД	100.0	3.0	49.5	2.6	44.9
Архангай	100.0	1.9	43.6	0.7	53.8
Баян-Өлгий	100.0	0.7	58.1	0.4	40.7
Баянхонгор	100.0	8.0	37.7	1.8	52.6
Булган	100.0	3.0	56.5	1.7	38.7
Говь-Алтай	100.0	10.8	42.6	0.6	46.0
Дорноговь	100.0	3.9	42.9	3.8	49.5
Дорнод	100.0	3.0	46.2	2.9	47.9
Дундговь	100.0	5.7	48.2	3.0	43.1
Завхан	100.0	6.8	43.3	0.6	49.3
Өвөрхангай	100.0	4.4	45.9	1.0	48.7
Өмнөговь	100.0	8.5	47.9	4.4	39.2
Сүхбаатар	100.0	4.0	39.0	1.0	56.0
Сэлэнгэ	100.0	1.6	51.5	2.7	44.2
Төв	100.0	2.0	49.3	2.2	46.4
Увс	100.0	2.0	44.5	0.2	53.2
Ховд	100.0	3.6	52.2	0.7	43.5
Хөвсгөл	100.0	7.2	44.8	2.0	46.0
Хэнтий	100.0	4.6	49.6	2.9	42.9
Дархан-Уул	100.0	0.9	46.8	3.0	49.3
Орхон	100.0	1.3	43.2	2.5	53.0
Говьсүмбэр	100.0	0.9	52.0	3.1	44.0
Улаанбаатар	100.0	2.0	52.5	3.4	42.0

ХҮСНЭГТ 3.2. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, ХҮЙС, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ ЭЭР, 2020 ОН

	Өрхийн тэргүүлэгч			Үүнээс : ганц бие	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	152 511	85 145	67 366	11 214	27 497
Архангай	5 055	2 838	2 217	519	1 297
Баян-Өлгий	4 083	2 626	1 457	156	354
Баянхонгор	4 238	2 088	2 150	388	1 286
Булган	3 719	2 288	1 431	340	848
Говь-Алтай	2 782	1 475	1 307	204	825
Дорноговь	4 096	2 294	1 802	366	742
Дорнод	2 716	1 619	1 097	277	654
Дундговь	3 999	2 142	1 857	342	1 215
Завхан	5 873	3 365	2 508	520	1 427
Өвөрхангай	2 914	1 592	1 322	292	808
Өмнөговь	2 902	1 697	1 205	189	665

Сүхбаатар	5 598	3 322	2 276	395	828
Сэлэнгэ	5 419	3 345	2 074	538	1 082
Төв	3 723	1 993	1 730	311	1 087
Увс	4 029	2 288	1 741	320	942
Ховд	6 936	3 620	3 316	611	1 784
Хөвсгөл	4 288	2 492	1 796	545	1 037
Хэнтий	5 327	2 932	2 395	304	806
Дархан-Уул	2 947	1 665	1 282	254	592
Орхон	4 847	2 866	1 981	290	712
Говьсүмбэр	731	412	319	61	150
Улаанбаатар	66 289	36 186	30 103	3 992	8 356

ХҮСНЭГТ 3.3. ӨНДӨР НАСТАН ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, ӨРХИЙН ХЭЛБЭР, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Өрхийн хэлбэр			
		Ганц бие	Ам бүлээрээ	Нийлмэл	Холимог ам бүлтэй
БҮГД	100.0	21.7	35.6	39.8	2.9
Архангай	100.0	33.4	42.1	23.2	1.4
Баян-Өлгий	100.0	11.1	51.4	37.2	0.3
Баянхонгор	100.0	36.7	39.4	23.8	0.2
Булган	100.0	28.8	43.5	27.3	0.5
Говь-Алтай	100.0	34.0	43.4	22.2	0.3
Дорноговь	100.0	23.7	38.5	37.0	0.8
Дорнод	100.0	30.2	41.5	27.9	0.4
Дундговь	100.0	36.8	41.9	21.2	0.1
Завхан	100.0	29.6	41.0	29.3	0.2
Өвөрхангай	100.0	33.7	40.6	25.3	0.4
Өмнөговь	100.0	24.7	41.3	33.8	0.2
Сүхбаатар	100.0	18.9	38.9	40.6	1.6
Сэлэнгэ	100.0	27.1	45.1	27.4	0.3
Төв	100.0	36.3	48.8	14.7	0.2
Увс	100.0	29.6	48.1	22.0	0.3
Ховд	100.0	32.9	44.2	22.4	0.6
Хөвсгөл	100.0	33.6	41.6	24.4	0.4
Хэнтий	100.0	17.9	38.0	42.6	1.5
Дархан-Уул	100.0	24.0	38.5	36.5	1.0
Орхон	100.0	17.3	35.3	45.7	1.7
Говьсүмбэр	100.0	24.7	39.0	36.0	0.2
Улаанбаатар	100.0	15.0	28.3	51.4	5.4

ХҮСНЭГТ 3.4. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ХАЛААЛТЫН БАЙДАЛ, АЙМАГ,НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Тоо	Хувь	Бүгд					
			Төвлөрсөн систем	Нам даралтын зуух	Цахилгаан халаагуур	Ердийн галлагаа	Газрын гүнийн дулаан	Шатдаг хий
БҮГД	95 760	100.0	44.6	6.9	1.9	46.6	-	-
Архангай	1 668	100.0	8.8	6.0	0.0	85.3	-	-
Баян-Өлгий	3 924	100.0	3.6	10.9	0.1	85.4	-	-
Баянхонгор	929	100.0	27.8	12.8	0.2	59.2	-	-
Булган	2 030	100.0	4.6	1.7	0.4	93.3	-	-
Говь-Алтай	454	100.0	41.2	9.7	0.9	48.2	-	-
Дорноговь	2 864	100.0	32.5	5.2	0.2	62.0	-	-
Дорнод	607	100.0	34.3	9.9	2.1	53.7	-	-
Дундговь	1 305	100.0	11.8	5.8	0.5	81.8	-	-
Завхан	1 834	100.0	13.6	7.5	0.6	78.3	-	-
Өвөрхангай	750	100.0	38.4	20.3	1.1	40.3	-	-
Өмнөговь	1 271	100.0	32.4	6.2	0.4	61.0	-	-
Сүхбаатар	4 484	100.0	20.3	4.9	0.5	74.2	-	-
Сэлэнгэ	2 408	100.0	19.9	7.4	0.8	71.9	-	-
Төв	729	100.0	28.5	11.2	0.3	59.8	0.1	-
Увс	1 143	100.0	22.9	15.4	0.6	61.0	0.1	-
Ховд	3 828	100.0	4.8	3.7	0.3	91.2	-	-
Хөвсгөл	1 665	100.0	23.5	6.1	1.3	69.0	-	0.1
Хэнтий	4 649	100.0	58.1	3.2	0.4	38.3	-	-
Дархан-Уул	1 591	100.0	48.0	9.2	0.9	41.9	-	-
Орхон	4 051	100.0	46.8	4.8	0.7	47.7	-	-
Говьсүмбэр	435	100.0	67.6	4.8	0.0	27.6	-	-
Улаанбаатар	53 141	100.0	59.3	7.2	3.1	30.4	-	-

ХҮСНЭГТ 3.5 (а) ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УНДНЫ УСНЫ ХАНГАМЖ, ЭХ ҮҮСВЭР, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, ХУВИАР, 2020 ОН / 2010 онтой ижил ангилалаар /

Аймаг, нийслэл	Өрх - Бүгд		Усан хангамжийн төрөл				Зөөврийн	БҮГД
	Тоо	Хувь	Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	Бие даасан систем - хүйтэн устай		
БҮГД	95 760	100.0	40.4	3.7	0.7	0.9	54.4	
Архангай	1 668	100.0	2.4	7.5	0.1	0.2	89.7	
Баян-Өлгий	3 924	100.0	2.9	2.4	1.4	3.8	89.4	
Баянхонгор	929	100.0	2.0	23.6	0.3	0.2	73.8	
Булган	2 030	100.0	1.4	3.3	0.0	0.8	94.4	
Говь-Алтай	454	100.0	3.3	36.1	0.7	0.4	59.5	
Дорноговь	2 864	100.0	31.8	0.3	0.1	0.3	67.5	
Дорнод	607	100.0	2.8	32.6	0.5	0.0	64.1	
Дундговь	1 305	100.0	1.6	9.0	0.1	0.1	89.3	
Завхан	1 834	100.0	5.3	7.5	0.4	0.4	86.4	
Өвөрхангай	750	100.0	9.1	37.6	0.9	1.3	51.1	
Өмнөговь	1 271	100.0	20.8	11.1	0.2	0.1	67.8	
Сүхбаатар	4 484	100.0	14.3	5.0	0.7	4.5	75.5	
Сэлэнгэ	2 408	100.0	11.7	5.8	0.5	0.5	81.5	
Төв	729	100.0	20.7	5.6	0.4	0.4	72.8	
Увс	1 143	100.0	19.3	1.2	0.7	3.0	75.8	
Ховд	3 828	100.0	0.8	3.5	0.1	0.1	95.6	
Хөвсгөл	1 665	100.0	14.4	7.5	0.2	0.4	77.5	
Хэнтий	4 649	100.0	53.1	3.4	0.0	1.5	42.1	
Дархан-Уул	1 591	100.0	10.4	38.0	0.1	0.3	51.2	
Орхон	4 051	100.0	43.4	2.8	0.0	0.1	53.7	
Говьсүмбэр	435	100.0	52.4	11.7	0.5	0.5	34.9	
Улаанбаатар	53 141	100.0	58.1	0.7	1.0	0.5	39.7	

Аймаг, нийслэл	Өрх - Бүгд		Усан хангамжийн төрөл				Зөөврийн
	Тоо	Хувь	Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	Бие даасан систем - хүйтэн устай	
БҮГД	77 350	100.0	48.8	4.1	0.8	0.7	45.7
Архангай	863	100.0	4.5	14.1	0.2	0.2	80.9
Баян-Өлгий	1 501	100.0	7.1	5.9	2.5	3.9	80.5
Баянхонгор	655	100.0	2.3	33.4	0.5	0.0	63.8
Булган	916	100.0	2.4	7.3	0.1	0.3	89.8
Говь-Алтай	288	100.0	3.8	56.3	1.0	0.7	38.2
Дорноговь	1 883	100.0	48.3	0.4	0.1	0.3	50.9
Дорнод	334	100.0	2.7	54.5	0.0	0.0	42.8
Дундговь	491	100.0	3.9	22.4	0.0	0.2	73.5
Завхан	927	100.0	8.7	13.8	0.3	0.3	76.8
Өвөрхангай	473	100.0	11.4	54.3	1.3	0.8	32.1
Өмнөговь	693	100.0	35.6	17.2	0.3	0.1	46.8
Сүхбаатар	1 837	100.0	17.1	9.6	0.3	2.8	70.1
Сэлэнгэ	679	100.0	36.7	16.1	0.1	0.4	46.7
Төв	428	100.0	35.3	9.3	0.7	0.7	54.0
Увс	649	100.0	33.3	2.0	0.6	4.9	59.2
Ховд	1 796	100.0	1.4	7.1	0.2	0.2	91.1
Хөвсгөл	686	100.0	18.1	17.9	0.3	0.7	63.0
Хэнтий	3 712	100.0	59.2	1.7	0.0	1.8	37.4
Дархан-Уул	1 178	100.0	12.1	44.2	0.2	0.4	43.0
Орхон	3 915	100.0	44.9	2.0	0.0	0.1	53.0
Говьсүмбэр	305	100.0	49.2	13.4	0.7	0.7	36.1
Улаанбаатар	53 141	100.0	58.1	0.7	1.0	0.5	39.7

Аймаг, нийслэл	Өрх - Бүгд		Усан хангамжийн төрөл				Зөөврийн
	Тоо	Хувь	Төвлөрсөн усан хангамж - халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн усан хангамж - хүйтэн устай	Бие даасан систем - халуун, хүйтэн устай	Бие даасан систем - хүйтэн устай	
БҮГД	18 410	100.0	5.1	2.2	0.4	1.6	90.8
Архангай	805	100.0	0.1	0.4	0.0	0.2	99.3
Баян-Өлгий	2 423	100.0	0.3	0.3	0.7	3.8	95.0
Баянхонгор	274	100.0	1.5	0.0	0.0	0.7	97.8
Булган	1 114	100.0	0.6	0.1	0.0	1.2	98.1
Говь-Алтай	166	100.0	2.4	1.2	0.0	0.0	96.4
Дорноговь	981	100.0	0.2	0.0	0.3	0.3	99.2
Дорнод	273	100.0	2.9	5.9	1.1	0.0	90.1
Дундговь	814	100.0	0.2	0.9	0.1	0.0	98.8
Завхан	907	100.0	1.8	1.0	0.6	0.4	96.3
Өвөрхангай	277	100.0	5.1	9.0	0.4	2.2	83.4
Өмнөговь	578	100.0	2.9	3.8	0.2	0.0	93.1
Сүхбаатар	2 647	100.0	12.4	1.8	1.0	5.6	79.3
Сэлэнгэ	1 729	100.0	1.9	1.7	0.6	0.6	95.1
Төв	301	100.0	0.0	0.3	0.0	0.0	99.7
Увс	494	100.0	1.0	0.2	0.8	0.4	97.6
Ховд	2 032	100.0	0.2	0.3	0.0	0.0	99.5
Хөвсгөл	979	100.0	11.8	0.2	0.2	0.1	87.6
Хэнтий	937	100.0	28.8	10.1	0.0	0.3	60.7
Дархан-Уул	413	100.0	5.3	20.3	0.0	0.0	74.3
Орхон	136	100.0	0.7	25.0	0.0	0.7	73.5
Говьсүмбэр	130	100.0	60.0	7.7	0.0	0.0	32.3

ХҮСНЭГТ 3.5(б). ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УНДНЫ УСНЫ ХАНГАМЖ, ЭХ ҮҮСВЭР, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Өрх- Бүгд		Сууцны доторхи						Сууцны гаднах												
	Тоо	Хувь	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон Бие даасан системээр хялблагдсан	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон нийтийн ус түгээх	Төвлөрсөн системд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх	Хамгаалагдсан гүний худаг	Хамгаалагдсан гар худаг	Хамгаалагдсан булаг, шанд	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	Хамгаалагдаагүй гар худаг	Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	Зөврийн усны үйлчилгээ	Ердийн хөсгөөрх зөөврийн ус	Савласан ус	Хурын ус	Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тийлгэм таларам)	Бусад		
БҮГД	95 760	100.0	43.3	99.2	0.8	56.7	14.0	9.9	57.3	6.4	0.3	0.8	0.8	0.2	2.9	0.3	3.5	0.0	3.4	0.2	
Архангай	1 668	100.0	9.4	99.4	0.6	90.6	1.3	40.6	45.6	0.4	0.9	2.8	0.3	2.4	0.1	0.0	2.7	-	2.8	-	
Баян-Өлгий	3 924	100.0	7.0	64.5	35.5	99.2	0.8	0.2	7.8	48.5	0.1	0.2	2.5	0.2	0.3	0.1	0.3	0.1	39.2	0.3	
Баянхонгор	929	100.0	25.0	99.6	0.4	99.4	0.6	11.2	58.8	0.7	0.7	0.9	1.0	1.3	8.9	0.6	5.5	-	4.2	-	
Булган	2 030	100.0	4.5	97.8	2.2	95.5	7.6	21.2	57.1	6.3	0.2	1.0	2.3	0.3	3.0	0.1	0.5	-	0.5	0.1	
Говь-Алтай	454	100.0	30.8	100.0	-	69.2	0.3	3.5	65.3	0.0	0.3	0.6	0.0	0.6	23.2	-	5.1	-	1.0	-	
Дорноговь	2 864	100.0	29.7	99.4	0.6	70.3	7.0	7.9	70.1	6.0	0.4	1.6	1.8	-	1.0	0.1	3.7	-	0.2	0.1	
Дорнод	607	100.0	30.8	100.0	-	69.2	7.9	0.2	82.9	3.1	0.0	0.0	0.5	-	-	-	5.2	-	-	0.2	
Дундговь	1 305	100.0	9.4	99.2	0.8	90.6	1.2	22.4	57.8	1.7	1.4	1.4	0.2	0.2	5.0	1.4	3.2	-	4.1	-	
Завхан	1 834	100.0	11.7	98.6	1.4	88.3	5.0	10.6	78.0	2.5	0.6	0.1	0.5	0.5	0.5	0.1	1.1	-	0.5	-	
Өвөрхангай	750	100.0	56.5	98.8	1.2	43.5	13.8	3.4	67.2	1.8	0.0	0.0	3.4	0.3	0.0	0.6	9.5	-	-	-	
Өмнөговь	1 271	100.0	30.1	99.5	0.5	69.9	27.6	9.6	51.2	0.8	4.2	0.3	0.0	0.1	4.7	0.1	1.4	-	-	-	
Сүхбаатар	4 484	100.0	19.0	89.7	10.3	81.0	2.1	5.0	61.6	20.6	0.0	1.8	2.4	0.0	3.6	0.2	1.7	-	0.9	-	
Сэлэнгэ	2 408	100.0	15.7	99.2	0.8	84.3	0.7	4.1	90.1	0.3	0.0	0.1	0.0	0.3	1.9	-	2.2	-	0.2	-	
Төв	729	100.0	25.4	98.4	1.6	74.6	3.1	0.6	79.0	5.5	1.1	1.7	0.9	0.9	0.6	-	3.5	-	3.1	-	
Увс	1 143	100.0	19.9	96.1	3.9	80.1	3.0	0.3	57.7	24.6	0.3	0.9	2.0	1.4	0.2	0.1	6.8	-	2.7	0.0	
Ховд	3 828	100.0	3.6	99.3	0.7	96.4	3.7	4.7	73.5	1.1	0.4	0.8	0.2	0.1	6.9	0.8	1.7	-	4.6	1.5	
Хөвсгөл	1 665	100.0	21.3	99.7	0.3	78.7	3.4	3.8	82.3	3.1	0.2	0.4	0.3	0.1	1.3	0.1	3.4	-	1.7	-	
Хэнтий	4 649	100.0	55.2	99.9	0.1	44.8	49.0	15.8	15.7	8.4	-	3.1	0.2	-	1.9	0.0	5.8	-	0.0	0.0	
Дархан-Уул	1 591	100.0	45.4	99.4	0.6	54.6	39.4	8.1	28.9	2.1	0.2	0.2	11.0	-	5.3	0.1	4.4	-	-	0.3	
Орхон	4 051	100.0	45.3	100.0	-	54.7	72.3	13.0	9.4	2.3	0.2	0.1	0.3	-	0.1	0.0	2.0	-	-	0.2	
Говьсүмбэр	435	100.0	58.6	99.6	0.4	41.4	10.0	6.7	71.7	1.7	0.6	-	-	-	0.6	-	8.3	-	0.6	-	
Улаанбаатар	53 141	100.0	58.0	99.6	0.4	42.0	15.9	10.6	64.2	0.2	0.0	0.5	0.0	0.0	3.3	0.3	4.9	0.0	0.0	0.0	

Аймаг, нийслэл	Өрх- Бүгд		Сууцны доторхи							Сууцны гаднах										
	Тоо	Хувь	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон	Бие даасан системээр холбогдсон	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон нийтийн ус түгээх байр	Төвлөрсөн системд холбогдоогүй нийтийн ус түгээх байр	Хамгаалагдсан гүний худаг	Хамгаалагдсан гар худаг	Хамгаалагдсан булаг, шанд	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	Хамгаалагдаагүй гар худаг	Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	Зөөврийн усны үйлчилгээ	Ердийн хөстөөрх зөөврийн ус	Савласан ус	Хурын ус	Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм)	Бусад
БҮГД	77 350	100.0	51.7	99.5	0.5	48.3	19.7	13.4	53.3	4.5	0.1	0.6	0.3	0.1	2.8	0.3	4.7	-	0.2	0.2
Архангай	863	100.0	17.7	99.3	0.7	82.3	2.8	86.1	1.8	0.4	1.5	-	-	1.7	0.1	-	5.5	-	-	-
Баян-Өлгий	1 501	100.0	14.6	78.5	21.5	85.4	0.3	0.3	9.3	87.1	0.1	0.2	0.5	-	0.9	-	0.9	-	-	0.5
Баянхонгор	655	100.0	34.5	100.0	0.0	65.5	8.6	17.7	56.4	1.2	0.9	1.2	0.7	1.6	1.9	0.9	7.9	-	0.9	-
Булган	916	100.0	8.8	98.8	1.2	91.2	16.2	44.7	24.2	11.3	0.2	0.2	2.2	0.1	0.2	-	0.6	-	-	0.1
Говь-Алтай	288	100.0	47.2	100.0	0.0	52.8	0.7	0.7	84.2	-	-	1.3	-	-	2.6	-	10.5	-	-	-
Дорноговь	1 883	100.0	44.9	99.8	0.2	55.1	13.5	15.3	64.4	0.3	-	0.6	-	-	1.2	0.2	4.5	-	-	-
Дорнод	334	100.0	51.2	100.0	0.0	48.8	16.0	0.6	71.8	-	-	-	-	-	-	-	11.0	-	-	0.6
Дундговь	491	100.0	23.4	99.1	0.9	76.6	1.3	58.0	10.6	4.0	1.3	0.5	0.3	0.3	10.1	4.3	8.0	-	1.3	-
Завхан	927	100.0	20.8	99.0	1.0	79.2	7.4	18.1	70.0	-	0.1	-	-	1.0	0.8	0.1	1.9	-	0.5	-
Өвөрхангай	473	100.0	82.2	99.5	0.5	17.8	28.6	6.0	38.1	1.2	-	-	-	-	-	-	26.2	-	-	-
Өмнөговь	693	100.0	49.9	99.4	0.6	50.1	69.2	21.3	6.9	0.0	-	-	-	-	-	-	2.6	-	-	-
Сүхбаатар	1 837	100.0	22.8	95.7	4.3	77.2	3.1	10.9	54.9	20.9	0.1	0.5	3.3	-	2.0	0.2	2.3	-	1.9	-
Сэлэнгэ	679	100.0	48.0	99.7	0.3	52.0	3.1	14.2	71.1	0.0	-	-	-	-	7.9	0.0	3.7	-	-	-
Төв	428	100.0	43.0	98.4	1.6	57.0	7.0	1.2	77.5	2.5	-	2.9	1.2	-	-	-	7.8	-	-	-
Увс	649	100.0	33.7	96.3	3.7	66.3	6.3	0.7	65.1	12.6	-	0.5	2.3	-	-	-	12.6	-	-	-
Ховд	1 796	100.0	7.3	99.2	0.8	92.7	7.9	9.9	65.7	0.4	-	0.2	0.0	-	8.1	0.4	3.5	-	0.6	3.3
Хөвсгөл	686	100.0	34.7	100.0	-	65.3	8.5	2.0	80.6	0.2	-	0.7	0.2	-	0.2	-	7.6	-	-	0.0
Хэнтий	3 712	100.0	59.3	99.9	0.1	40.7	61.2	16.5	7.2	1.0	-	4.0	0.3	-	2.4	0.1	7.2	-	0.1	0.1
Дархан-Уул	1 178	100.0	52.5	99.5	0.5	47.5	55.9	11.8	21.1	2.5	-	0.2	1.4	-	1.1	-	5.5	-	-	0.5
Орхон	3 915	100.0	46.1	100.0	0.0	53.9	75.7	12.7	8.6	0.4	0.1	0.1	0.3	-	0.1	0.0	1.8	-	-	0.2
Говьсүмбэр	305	100.0	55.1	99.4	0.6	44.9	9.5	8.0	70.1	0.0	0.7	0.0	0.0	-	0.7	0.0	10.2	-	0.7	0.0
Улаанбаатар	53 141	100.0	58.0	99.6	0.4	42.0	15.9	10.6	64.2	0.2	0.0	0.5	0.0	0.0	3.3	0.3	4.9	-	0.0	0.0

Аймаг, нийслэл	Өрх- Бүгд		Сууцны доторхи						Сууцны гаднах											
	Тоо	Хувь	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон	Бие даасан системээр холбогдсон	Бүгд	Төвлөрсөн системд холбогдсон нийтийн ус тггээх байр	Төвлөрсөн системд холбогдоогүй нийтийн ус тггээх байр	Хамгаалагдсан гүний худаг	Хамгаалагдсан гар худаг	Хамгаалагдсан булаг, шанд	Хамгаалагдаагүй гүний худаг	Хамгаалагдаагүй гар худаг	Хамгаалагдаагүй булаг, шанд	Зөөврийн усны үйлчилгээ	Ердийн хөстөөрх зөөврийн ус	Савласан ус	Хурын ус	Усны ил эх үүсвэр (гол, мөрөн, нуур, тойром, цөөрөм)	Бусад
БҮГД	18410	100.0	7.6	90.5	9.5	92.4	1.6	2.2	66.1	10.6	0.6	1.3	1.9	0.4	3.2	0.3	1.0	0.0	10.6	0.1
Архангай	805	100.0	0.5	100.0	-	99.5	-	0.2	84.4	0.4	0.2	5.4	0.6	3.1	0.1	-	0.2	-	5.2	-
Баян-Өлгий	2423	100.0	2.2	7.4	92.6	97.8	-	0.1	6.9	27.6	0.1	0.3	3.6	0.4	0.0	0.2	-	0.1	60.5	0.2
Баянхонгор	274	100.0	2.2	83.3	16.7	97.8	2.6	0.7	62.7	-	0.4	0.4	1.5	0.7	20.1	0.0	1.5	-	9.3	-
Булган	1114	100.0	0.9	90.0	10.0	99.1	1.2	3.5	82.0	2.6	0.1	1.5	2.4	0.4	5.1	0.1	0.4	-	0.8	-
Говь-Алтай	166	100.0	2.4	100.0	-	97.6	-	6.2	47.5	-	0.6	-	-	1.2	42.6	-	-	-	1.9	-
Дорноговь	981	100.0	0.4	25.0	75.0	99.6	-	0.1	76.0	12.1	0.9	2.8	3.7	-	0.8	0.1	2.8	-	0.4	0.3
Дорнод	273	100.0	5.9	100.0	-	94.1	2.7	-	89.9	5.1	-	-	0.8	-	-	-	1.6	-	-	-
Дундговь	814	100.0	1.0	100.0	-	99.0	1.1	5.8	79.8	0.6	1.5	1.7	0.1	0.1	2.6	0.1	1.0	-	5.5	-
Завхан	907	100.0	2.4	95.5	4.5	97.6	3.1	4.3	84.6	4.5	1.0	0.2	0.9	0.1	0.2	0.1	0.5	-	0.5	-
Өвөрхангай	277	100.0	12.6	91.4	8.6	87.4	8.7	2.5	77.3	2.1	-	-	4.5	0.4	0.0	0.8	3.7	-	-	-
Өмнөговь	578	100.0	6.4	100.0	-	93.6	0.9	2.0	79.7	1.3	6.8	0.6	-	0.2	7.8	0.2	0.6	-	-	-
Сүхбаатар	2647	100.0	16.4	83.9	16.1	83.6	1.4	1.3	65.8	20.5	0.0	2.7	1.8	0.0	4.7	0.2	1.3	-	0.3	-
Сэлэнгэ	1729	100.0	3.1	96.2	3.8	96.9	0.2	2.0	94.1	0.4	0.1	0.1	-	0.4	0.7	-	1.8	-	0.3	-
Төв	301	100.0	0.3	100.0	-	99.7	-	-	80.3	8.0	2.0	0.7	0.7	1.7	1.0	-	-	-	5.7	-
Увс	494	100.0	1.8	88.9	11.1	98.2	-	-	51.1	35.3	0.6	1.2	1.6	2.7	0.4	0.2	1.6	-	5.2	-
Ховд	2032	100.0	0.2	100.0	-	99.8	0.3	0.3	80.0	1.6	0.7	1.3	0.4	0.1	5.9	1.2	0.2	-	7.9	0.0
Хөвсгөл	979	100.0	12.0	99.1	0.9	88.0	0.8	4.8	83.2	4.5	0.3	0.2	0.3	0.1	1.9	0.1	1.2	-	2.6	-
Хэнтий	937	100.0	38.7	100.0	-	61.3	16.9	13.9	38.0	28.0	-	0.5	0.0	-	0.5	-	2.1	-	-	-
Дархан-Уул	413	100.0	25.2	99.0	1.0	74.8	9.4	1.3	43.0	1.3	0.6	0.3	28.5	-	12.9	0.3	2.3	-	-	-
Орхон	136	100.0	25.0	100.0	-	75.0	2.0	19.6	27.5	42.2	2.0	-	1.0	-	-	-	5.9	-	-	-
Говьсүмбэр	130	100.0	66.9	100.0	-	33.1	11.6	2.3	76.7	7.0	-	-	-	-	-	-	2.3	-	-	-

ХҮСНЭГТ 3.6. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ӨМЧИЙН БОЛОН ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, СУУЦНЫ ТӨРЛӨӨР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

	Бүгд				Хот				Хөдөө			
	Бүгд	Гэр	Байшин	Бусад сууц	Бүгд	Гэр	Байшин	Бусад сууц	Бүгд	Гэр	Байшин	Бусад сууц
БҮГД	152 511	55 298	95 760	1 453	101 752	23 544	77 350	858	50 759	31 754	18 410	595
Сууцны өмчийн хэлбэрээр:												
Иргэний	150 719	54 832	94 487	1 400	100 713	23 440	76 448	825	50 006	31 392	18 039	575
Хувийн ААНБ-ын	992	426	537	29	412	79	314	19	580	347	223	10
Төрийн өмчийн	800	40	736	24	627	25	588	14	173	15	148	10
Сууцны эзэмшлийн хэлбэрээр:												
Өөрийн эзэмшлийн	144 249	53 517	89 479	1 253	94 975	22 255	71 990	730	49 274	31 262	17 489	523
Бусдын сууцыг түрээслэдэг	3 315	605	2 673	37	2 957	498	2 433	26	358	107	240	11
Бусдын сууцанд түрээсгүй амьдардаг	4 635	1 102	3 381	152	3 544	728	2 723	93	1 091	374	658	59
Бусад	312	74	227	11	276	63	204	9	36	11	23	2

ХҮСНЭГТ 3.7. ӨНДӨР НАСТАН ГИШҮҮНТЭЙ, БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР, ТҮЛШНИЙ ТӨРӨЛ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, СУУЦНЫ ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, 2020 ОН

	Халаалтын эх үүсвэр							Хоол, ундаа ихэвчлэн болгодог түлш							
	Бүгд	Төвлөрсөн систем	Нам даралтын зуух	Цахилгаан халаагуур	Ердийн галлагаа	Газрын гүнийн дулаан	Шатдаг хий	Бүгд	Цахилгаан	Савласан хий	Мод	Нүүрс	Сайжруулсан түлш	Аргал, хөрзөн	Бусад
БҮГД	100.0	47.2	6.8	1.9	44.1	0.0	0.0	100.0	63.4	1.1	14.5	8.3	9.5	3.2	0.1
Байшингийн төрлөөр:															
Орон сууцны байшин	45.9	96.6	3.3	0.1	0.0	-	-	41.7	99.8	0.1	-	0.1	-	-	-
Бие даасан тохилог сууц	1.2	81.4	10.3	8.1	0.3	-	-	1.7	95.8	3.8	0.4	-	-	-	-
Сууцны тусдаа байшин	51.7	2.5	9.8	3.4	84.3	0.0	0.0	55.7	35.0	1.7	25.9	14.7	16.7	5.6	0.2
Нийтийн байр	1.1	45.1	7.8	2.7	44.4	-	-	0.3	81.4	-	7.0	2.3	7.0	2.3	-
Нийтийн зориулалттай бусад байр	0.1	40.2	13.4	9.8	36.6	-	-	0.6	72.0	0.0	3.7	3.7	19.5	-	1.2
Өмчийн хэлбэрээр:															
Иргэний	98.7	46.9	6.8	1.9	44.3	0.0	0.0	98.9	63.3	1.1	14.6	8.3	9.5	3.1	0.1
Хувийн ААНБ-ын	0.6	47.2	4.5	1.5	46.6	-	0.1	0.6	77.6	1.2	8.2	7.1	3.5	2.4	-
Төрийн өмчийн	0.8	77.9	2.3	0.7	19.2	-	-	0.6	76.8	-	7.3	2.4	6.1	7.3	-
Эзэмшлийн хэлбэрээр:															
Өөрийн эзэмшлийн	93.0	46.7	6.7	1.8	44.8	0.0	0.0	93.5	63.0	1.1	14.8	8.4	9.4	3.2	0.1
Бусдын сууцыг түрээслэдэг	3.1	67.7	7.7	5.8	18.8	-	-	2.0	87.9	0.3	4.0	2.0	4.4	1.3	-
Бусдын сууцанд түрээсгүй амьдардаг	3.7	41.7	7.5	2.2	48.6	-	0.0	4.1	60.8	1.3	14.5	7.9	12.6	2.8	-
Бусад	0.3	53.0	7.6	1.9	37.5	-	-	0.4	66.7	1.6	3.2	11.1	12.7	1.6	3.2

ХҮСНЭГТ 3.8 ӨНДӨР НАСТАН ГИШҮҮНТЭЙ, БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН УС, ЦАХИЛГААН ХАНГАМЖИЙН ЭХ ҮҮСВЭР, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, СУУЦНЫ ӨМЧ, ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

	Усан хангамж					Цахилгааны эх үүсвэр						БҮГД
	Бүгд	Төвлөрсөн халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн хүйтэн устай	Бие даасан халуун, хүйтэн устай	Бие даасан хүйтэн устай	Зөөврийн	Төвлөрсөн систем	Дизель станц	Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	Цахилгааны эх үүсвэргүй	
БҮГД	118 568	51 106	4 253	822	963	61 424	114 609	39	3 636	213	71	
Байшингийн төрлөөр												
Орон сууцны байшин	54 437	49 359	2 766	219	111	1 982	54 436	1	0	0	0	
Бие даасан тохилог сууц	1 460	888	342	165	64	1	1 460	0	0	0	0	
Сууцны тусдаа байшин	61 276	587	930	418	772	58 569	57 326	37	3 629	213	71	
Нийтийн байр	1 313	257	207	20	16	813	1 305	1	7	0	0	
Нийтийн зориулалттай бусад байр	82	15	8	0	0	59	82	0	0	0	0	
Өмчийн хэлбэрээр												
Иргэний	116 986	50 257	4 127	815	953	60 834	113 172	39	3 495	210	70	
Хувийн ААНБ-ын	669	256	49	4	10	350	533	0	132	3	1	
Төрийн өмчийн	913	593	77	3	0	240	904	0	9	0	0	
Эзэмшлийн хэлбэрээр												
Өөрийн эзэмшлийн	110 227	46 987	3 864	630	902	57 844	106 394	39	3 520	207	67	
Бусдын сууцанд түрээстэй	3 693	2 422	154	169	27	921	3 669	0	22	1	1	
Бусдын сууцанд түрээсгүй	4 331	1 547	222	18	32	2 512	4 229	0	94	5	3	
Бусад	317	150	13	5	2	147	317	0	0	0	0	

	Усан хангамж					Цахилгааны эх үүсвэр					
	Бүгд	Төвлөрсөн халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн хүйтэн устай	Бие даасан халуун, хүйтэн устай	Бие даасан хүйтэн устай	Зөөврийн	Төвлөрсөн систем	Дизель станц	Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	Цахилгааны эх үүсвэргүй
БҮГД	97 597	49 890	3 767	736	643	42 561	97 271	22	193	59	52
Байшингийн төрлөөр											
Орон сууцны байшин	52 785	48 249	2 428	215	106	1 787	52 784	1	0	0	0
Бие даасан тохилог сууц	1 377	859	322	143	53	0	1 377	0	0	0	0
Сууцны тусдаа байшин	42 265	528	810	362	469	40 096	41 940	21	193	59	52
Нийтийн байр	1 101	243	200	16	15	627	1 101	0	0	0	0
Нийтийн зориулалттай бусад байр	69	11	7	0	0	51	69	0	0	0	0
Өмчийн хэлбэрээр											
Иргэний	96 446	49 089	3 655	732	633	42 337	96 124	22	189	59	52
Хувийн ААНБ-ын	412	246	42	3	10	111	411	0	1	0	0
Төрийн өмчийн	739	555	70	1	0	113	736	0	3	0	0
Эзэмшлийн хэлбэрээр											
Өөрийн эзэмшлийн	90 385	45 912	3 432	558	598	39 885	90 075	22	182	57	49
Бусдын сууцанд түрээстэй	3 380	2 357	131	158	23	711	3 371	0	7	1	1
Бусдын сууцанд түрээсгүй	3 542	1 484	191	15	20	1 832	3 535	0	4	1	2
Бусад	290	137	13	5	2	133	290	0	0	0	0

ХӨДӨӨ

	Бүгд	Усан хангамж					Цахилгааны эх үүсвэр				
		Төвлөрсөн халуун, хүйтэн устай	Төвлөрсөн хүйтэн устай	Бие даасан халуун, хүйтэн устай	Бие даасан хүйтэн устай	Зөөврийн	Төвлөрсөн систем	Дизель станц	Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж	Бага оврын цахилгаан үүсгүүр	Цахилгааны эх үүсвэргүй
БҮГД	20 971	1 216	486	86	320	18 863	17 338	17	3 443	154	19
Байшингийн төрлөөр											
Орон сууцны байшин	1 652	1 110	338	4	5	195	1 652	0	0	0	0
Бие даасан тохилог сууц	83	29	20	22	11	1	83	0	0	0	0
Сууцны тусдаа байшин	19 011	59	120	56	303	18 473	15 386	16	3 436	154	19
Нийтийн байр	212	14	7	4	1	186	204	1	7	0	0
Нийтийн зориулалттай бусад байр	13	4	1	0	0	8	13	0	0	0	0
Өмчийн хэлбэрээр											
Иргэний	20 540	1 168	472	83	320	18 497	17 048	17	3 306	151	18
Хувийн ААНБ-ын	257	10	7	1	0	239	122	0	131	3	1
Төрийн өмчийн	174	38	7	2	0	127	168	0	6	0	0
Эзэмшлийн хэлбэрээр											
Өөрийн эзэмшлийн	19 842	1 075	432	72	304	17 959	16 319	17	3 338	150	18
Бусдын сууцанд түрээстэй	313	65	23	11	4	210	298	0	15	0	0
Бусдын сууцанд түрээсгүй	789	63	31	3	12	680	694	0	90	4	1
Бусад	27	13	0	0	0	14	27	0	0	0	0

ХҮСНЭГТ 3.9. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ, ӨӨРИЙН СУУЦГҮЙ ӨРХИЙН ТОО, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, СУУЦНЫ ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭР, ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХҮЙСЭЭР, ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Өндөр настан тэргүүлэгчтэй, сууцгүй өрх		Үүнээс хот, хөдөөгөөр, хувиар							
			Хот				Хөдөө			
	Бүгд	Үүнд: Эрэгтэй	Бүгд		Үүнээс: Сууц түрээслэдэг		Бүгд		Үүнээс: Сууц түрээслэдэг	
			Хувь	Үүнд: Эрэгтэй	Бүгд	Үүнд: Эрэгтэй	Хувь	Үүнд: Эрэгтэй	Бүгд	Үүнд: Эрэгтэй
БҮГД	8 262	4 090	82.0	49.0	43.6	45.7	18.0	18.8	24.1	25.4
Архангай	64	29	54.7	42.9	25.7	33.3	45.3	48.3	37.9	35.7
Баян-Өлгий	157	70	33.1	48.1	28.8	48.0	66.9	64.3	27.6	28.9
Баянхонгор	51	22	64.7	45.5	33.3	33.3	35.3	31.8	22.2	28.6
Булган	107	52	33.6	38.9	27.8	28.6	66.4	73.1	28.2	26.3
Говь-Алтай	46	23	54.3	48.0	28.0	25.0	45.7	47.8	33.3	27.3
Дорноговь	408	177	63.5	42.1	34.0	30.3	36.5	38.4	10.1	7.4
Дорнод	67	37	47.8	56.3	31.3	33.3	52.2	51.4	28.6	26.3
Дундговь	72	34	15.3	45.5	18.2	40.0	84.7	85.3	26.2	17.2
Завхан	97	47	17.5	47.1	35.3	50.0	82.5	83.0	37.5	46.2
Өвөрхангай	67	31	62.7	42.9	16.7	16.7	37.3	41.9	32.0	30.8
Өмнөговь	134	60	61.9	33.7	4.8	3.6	38.1	53.3	7.8	9.4
Сүхбаатар	290	150	40.0	44.8	27.6	28.8	60.0	65.3	25.3	27.6
Сэлэнгэ	187	109	28.9	61.1	14.8	12.1	71.1	69.7	34.6	39.5
Төв	42	23	64.3	59.3	25.9	31.3	35.7	30.4	13.3	14.3
Увс	92	49	52.2	43.8	37.5	33.3	47.8	57.1	38.6	39.3
Ховд	323	148	45.2	45.9	17.1	16.4	54.8	54.7	15.3	14.8
Хөвсгөл	231	122	47.2	49.5	30.3	29.6	52.8	55.7	13.1	14.7
Хэнтий	442	221	88.5	48.8	29.7	31.9	11.5	13.6	31.4	23.3
Дархан-Уул	207	125	60.9	61.1	32.5	32.5	39.1	38.4	30.9	37.5
Орхон	335	151	98.2	45.6	33.4	34.7	1.8	0.7	33.3	-
Говьсүмбэр	77	36	51.9	52.5	30.0	33.3	48.1	41.7	24.3	40.0
Улаанбаатар	4 766	2 374	100.0	49.8	50.1	52.1	-	-	-	-

ХҮСНЭГТ 3.10. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХИЙН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Гэрт амьдардаг өрх		Хатуу хог, хаягдал зайлуулалт					Бие засах газар				БҮГД Бохир ус зайлуулалт	
	Бүгд	Хувь	Үйлчилгээний байгууллагаар	Зөвшөө- рөгдсөн цэгт	Шатаадаг	Булдаг	Тогтсон цэг байхгүй	Сайжруулсан	Энгийн	Био жорлон	Задгай	Цооног	Задгай
БҮГД	55 298	100.0	44.7	17.5	2.7	0.3	34.8	1.3	80.1	0.1	18.4	55.6	44.4
Архангай	3 343	100.0	13.3	14.1	4.6	0.4	67.7	0.4	74.7	0.1	24.8	19.6	80.4
Баян-Өлгий	124	100.0	10.5	27.4	5.6	0.0	56.5	2.4	70.2	-	27.4	43.5	56.5
Баянхонгор	3 267	100.0	46.4	6.3	2.5	0.4	44.4	0.6	64.5	0.1	34.7	53.5	46.5
Булган	1 610	100.0	7.6	28.7	3.9	0.2	59.6	0.7	83.4	0.2	15.8	28.4	71.6
Говь-Алтай	2 308	100.0	31.0	23.7	1.7	0.2	43.4	2.1	59.9	-	38.0	52.7	47.3
Дорноговь	1 113	100.0	39.5	17.0	2.9		40.6	0.4	92.6	0.1	6.9	36.9	63.1
Дорнод	2 091	100.0	35.5	22.3	3.4	0.3	38.4	1.9	79.8	0.1	18.2	59.3	40.7
Дундговь	2 636	100.0	20.8	33.5	3.6	0.5	41.7	0.8	68.2	-	31.0	51.9	48.1
Завхан	3 987	100.0	35.4	14.8	1.4	0.4	47.9	0.5	64.3	0.1	35.1	45.0	55.0
Өвөрхангай	2 136	100.0	51.5	15.0	2.6	0.3	30.7	1.9	88.6	0.1	9.4	68.5	31.5
Өмнөговь	1 621	100.0	32.8	24.1	1.9	0.4	40.8	0.1	68.7	-	31.2	49.5	50.5
Сүхбаатар	1 055	100.0	15.8	43.0	3.4	0.2	37.5	0.5	94.4	-	5.1	42.8	57.2
Сэлэнгэ	2 956	100.0	19.8	33.0	3.2	0.3	43.6	0.8	75.1	0.0	24.1	38.5	61.5
Төв	2 965	100.0	26.4	30.9	3.4	0.2	39.1	1.0	62.3	0.1	36.7	43.8	56.2
Увс	2 772	100.0	12.8	36.9	2.7	0.5	47.2	1.5	67.1	0.4	31.1	47.0	53.0
Ховд	2 981	100.0	17.4	20.9	7.4	0.5	53.8	0.6	91.6	0.1	7.7	43.5	56.5
Хөвсгөл	2 549	100.0	30.0	25.3	3.8	0.5	40.4	0.2	86.8	0.2	12.8	47.2	52.8
Хэнтий	633	100.0	61.6	10.6	1.6	0.3	25.9	0.9	97.5	-	1.6	58.1	41.9
Дархан-Уул	1 325	100.0	42.3	10.6	10.2	1.2	35.7	1.1	77.4	0.1	21.4	42.3	57.7
Орхон	773	100.0	88.0	3.5	0.9	0.1	7.5	0.6	92.1	-	7.2	89.9	10.1
Говьсүмбэр	280	100.0	51.8	9.6	3.6	0.4	34.6	4.3	89.6	-	6.1	67.5	32.5
Улаанбаатар	12 773	100.0	95.4	1.9	0.0	0.0	2.6	2.4	96.8	0.3	0.4	86.3	13.7

	Гэрт амьдардаг ерх		Хатуу хог, хаягдал зайлуулалт					Бие засах газар				Бохир ус зайлуулалт	
	Бүгд	Хувь	Үйлчилгээний байгууллагаар	Зөвшөө- рөгдсөн цэгт	Шатаадаг	Булдаг	Тогтсон цэг байхгүй	Сайжруулсан	Энгийн	Био жорлон	Задгай	Цооног	Задгай
БҮГД	23 544	100.0	88.8	6.1	0.2	0.0	4.9	1.9	97.0	0.2	0.8	85.4	14.6
Архангай	349	100.0	84.2	2.0	0.3	0.3	13.2	0.6	96.8	0.9	1.7	63.9	36.1
Баян-Өлгий	23	100.0	52.2	43.5	-	-	4.3	-	100.0	-	-	91.3	8.7
Баянхонгор	1 091	100.0	96.1	1.1	0.1	-	2.7	0.5	98.1	0.1	1.4	95.9	4.1
Булган	118	100.0	51.7	9.3	-	-	39.0	-	94.9	0.8	4.2	58.5	41.5
Говь-Алтай	699	100.0	84.3	6.7	-	-	9.0	5.3	92.1	-	2.6	89.8	10.2
Дорноговь	434	100.0	83.9	2.3	0.5	-	13.4	0.5	97.9	-	1.6	54.6	45.4
Дорнод	461	100.0	84.8	14.8	-	-	0.4	6.1	93.5	-	0.4	98.5	1.5
Дундговь	435	100.0	94.9	1.4	-	-	3.7	0.5	98.6	-	0.9	94.3	5.7
Завхан	727	100.0	98.5	0.7	-	-	0.8	1.7	97.5	0.3	0.6	97.9	2.1
Өвөрхангай	731	100.0	94.4	2.3	-	-	3.3	1.1	98.2	-	0.7	96.4	3.6
Өмнөговь	326	100.0	90.8	7.4	-	-	1.8	0.3	98.5	-	1.2	97.9	2.1
Сүхбаатар	208	100.0	14.9	36.5	2.9	-	45.7	0.5	98.6	-	1.0	38.5	61.5
Сэлэнгэ	336	100.0	97.9	-	0.3	-	1.8	0.6	98.2	-	1.2	86.9	13.1
Төв	1 048	100.0	72.0	24.6	-	-	3.3	0.8	98.0	-	1.2	70.2	29.8
Увс	724	100.0	36.7	59.5	-	-	3.7	1.0	98.3	0.6	0.1	93.8	6.2
Ховд	535	100.0	73.8	3.4	-	0.4	22.4	1.3	97.6	-	1.1	80.9	19.1
Хөвсгөл	848	100.0	63.8	16.5	1.8	-	17.9	0.1	96.7	-	3.2	72.3	27.7
Хэнтий	469	100.0	76.1	6.2	1.3	-	16.4	0.6	99.1	-	0.2	68.0	32.0
Дархан-Уул	428	100.0	93.5	1.4	0.2	0.5	4.4	1.6	95.1	0.2	3.0	78.5	21.5
Орхон	655	100.0	98.9	0.5	0.2	0.2	0.3	0.8	99.1	-	0.2	98.2	1.8
Говьсүмбэр	126	100.0	95.2	3.2	0.8	-	0.8	1.6	96.8	-	1.6	96.0	4.0
Улаанбаатар	12 773	100.0	95.4	1.9	0.0	0.0	2.6	2.4	96.8	0.3	0.4	86.3	13.7

ХӨДӨӨ

Аймаг, нийслэл	Гэрт амьдардаг ерх		Хатуу хог, хаягдал зайлуулалт					Бие засах газар				Бохир ус зайлуулалт	
	Бүгд	Хувь	Үйлчилгээний байгууллагаар	Зөвшөө- рөгдсөн цэгт	Шатаадаг	Булдаг	Тогтсон цэг байхгүй	Сайжруулсан	Энгийн	Био жорлон	Задгай	Цооног	Задгай
БҮГД	31 754	100.0	12.0	26.1	4.5	0.5	56.9	0.8	67.6	0.1	31.5	33.5	66.5
Архангай	2 994	100.0	5.0	15.5	5.1	0.4	74.0	0.4	72.1	0.0	27.5	14.5	85.5
Баян-Өлгий	101	100.0	1.0	23.8	6.9	-	68.3	3.0	63.4	-	33.7	32.7	67.3
Баянхонгор	2 176	100.0	21.5	8.9	3.7	0.6	65.3	0.7	47.7	0.1	51.5	32.3	67.7
Булган	1 492	100.0	4.2	30.2	4.2	0.2	61.2	0.7	82.4	0.1	16.7	26.0	74.0
Говь-Алтай	1 609	100.0	7.9	31.0	2.5	0.2	58.4	0.7	45.9	-	53.4	36.6	63.4
Дорноговь	679	100.0	11.2	26.4	4.4	-	58.0	0.3	89.2	0.1	10.3	25.6	74.4
Дорнод	1 630	100.0	21.6	24.4	4.4	0.4	49.1	0.7	75.9	0.1	23.3	48.2	51.8
Дундговь	2 201	100.0	6.1	39.9	4.3	0.5	49.2	0.9	62.2	-	36.9	43.5	56.5
Завхан	3 260	100.0	21.4	18.0	1.7	0.5	58.4	0.3	56.9	0.1	42.8	33.3	66.7
Өвөрхангай	1 405	100.0	29.1	21.6	3.9	0.4	45.0	2.3	83.6	0.2	13.9	54.0	46.0
Өмнөговь	1 295	100.0	18.2	28.3	2.3	0.5	50.6	-	61.2	-	38.8	37.4	62.6
Сүхбаатар	847	100.0	16.1	44.6	3.5	0.2	35.5	0.5	93.4	-	6.1	43.9	56.1
Сэлэнгэ	2 620	100.0	9.8	37.3	3.6	0.3	49.0	0.8	72.2	0.0	27.0	32.3	67.7
Төв	1 917	100.0	1.5	34.3	5.3	0.3	58.6	1.1	42.7	0.1	56.1	29.3	70.7
Увс	2 048	100.0	4.3	28.9	3.6	0.6	62.5	1.7	56.0	0.3	42.0	30.5	69.5
Ховд	2 446	100.0	5.1	24.7	9.0	0.5	60.7	0.4	90.4	0.1	9.1	35.3	64.7
Хөвсгөл	1 701	100.0	13.1	29.6	4.8	0.8	51.6	0.3	81.9	0.2	17.6	34.7	65.3
Хэнтий	164	100.0	20.1	23.2	2.4	1.2	53.0	1.8	92.7	-	5.5	29.9	70.1
Дархан-Уул	897	100.0	17.9	14.9	14.9	1.6	50.6	0.9	68.9	-	30.2	25.0	75.0
Орхон	118	100.0	27.1	20.3	5.1	-	47.5	-	53.4	-	46.6	44.1	55.9
Говьсүмбэр	154	100.0	16.2	14.9	5.8	0.6	62.3	6.5	83.8	-	9.7	44.2	55.8

ХҮСНЭГТ 3.11. ӨНДӨР НАСТАН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХ, АХУЙН НӨХЦЛИЙН ЗАРИМ ҮЗҮҮЛЭЛТ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Гэрт амьдардаг өрх- Бүгд	Бохир усны цооногтой			Гаднаа жорлонтой			Гаднаа жорлон, бохир усны цооногтой		
		Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд	Хот	Хөдөө
БҮГД	55 298	30 743	20 102	10 641	45 097	23 348	21 749	29 933	20 055	9 878
Архангай	3 343	656	223	433	2 515	343	2 172	631	222	409
Баян-Өлгий	124	54	21	33	90	23	67	49	21	28
Баянхонгор	3 267	1 748	1 046	702	2 132	1 076	1 056	1 681	1 044	637
Булган	1 610	457	69	388	1 356	113	1 243	416	67	349
Говь-Алтай	2 308	1 217	628	589	1 431	681	750	1 108	624	484
Дорноговь	1 113	411	237	174	1 036	427	609	407	237	170
Дорнод	2 091	1 239	454	785	1 710	459	1 251	1 187	452	735
Дундговь	2 636	1 367	410	957	1 819	431	1 388	1 232	409	823
Завхан	3 987	1 796	712	1 084	2 588	723	1 865	1 737	711	1 026
Өвөрхангай	2 136	1 463	705	758	1 936	726	1 210	1 428	700	728
Өмнөговь	1 621	803	319	484	1 115	322	793	784	319	465
Сүхбаатар	1 055	452	80	372	1 001	206	795	438	79	359
Сэлэнгэ	2 956	1 139	292	847	2 245	332	1 913	1 098	291	807
Төв	2 965	1 298	736	562	1 877	1 035	842	1 250	733	517
Увс	2 772	1 304	679	625	1 910	723	1 187	1 240	679	561
Ховд	2 981	1 297	433	864	2 752	529	2 223	1 259	430	829
Хөвсгөл	2 549	1 204	613	591	2 223	821	1 402	1 179	611	568
Хэнтий	633	368	319	49	623	468	155	367	318	49
Дархан-Уул	1 325	560	336	224	1 041	415	626	547	332	215
Орхон	773	695	643	52	717	654	63	694	643	51
Говьсүмбэр	280	189	121	68	263	124	139	188	120	68
Улаанбаатар	12 773	11 026	11 026	-	12 717	12 717	-	11 013	11 013	-

ХҮСНЭГТ 4.1. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ТОО, ҮНДЭС, УГСАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР,
2020 ОН

БҮГД

Үндэс, угсаа	Насны бүлэг					Бүгд
	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
МОНГОЛЫН ХАРЬЯАТ - БҮГД	95 353	54 883	32 567	25 016	22 385	230 204
Үүнээс: Үндэс, угсаа						
Халх	79 493	45 470	26 858	20 487	18 313	190 621
Казах	2 794	1 640	897	783	724	6 838
Дөрвөд	2 520	1 428	945	761	517	6 171
Буриад	1 985	1 220	747	506	534	4 992
Баяд	2 062	1 193	820	598	494	5 167
Бусад	6 352	3 846	2 235	1 832	1 771	16 036
Гадаадын харьяат, харьяалалгүй	147	86	65	49	32	379

ЭРЭГТЭЙ

Үндэс, угсаа	Насны бүлэг					Бүгд
	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
МОНГОЛЫН ХАРЬЯАТ - БҮГД	41 171	22 496	12 732	9 922	7 578	93 899
Үүнээс: Үндэс, угсаа						
Халх	34 148	18 543	10 466	8 062	6 199	77 418
Казах	1 285	737	396	380	299	3 097
Дөрвөд	1 085	577	341	272	152	2 427
Буриад	813	494	296	199	160	1 962
Баяд	953	499	316	256	160	2 184
Бусад	2 816	1 613	893	729	596	6 647
Гадаадын харьяат, харьяалалгүй	71	33	24	24	12	164

ЭМЭГТЭЙ

Үндэс, угсаа	Насны бүлэг					Бүгд
	60-64	65-69	70-74	75-79	80+	
МОНГОЛЫН ХАРЬЯАТ - БҮГД	54 182	32 387	19 835	15 094	14 807	136 305
Үүнээс: Үндэс, угсаа						
Халх	45 345	26 927	16 392	12 425	12 114	113 203
Казах	1 509	903	501	403	425	3 741
Дөрвөд	1 435	851	604	489	365	3 744
Буриад	1 172	726	451	307	374	3 030
Баяд	1 109	694	504	342	334	2 983
Бусад	3 536	2 233	1 342	1 103	1 175	9 389
Гадаадын харьяат, харьяалалгүй	76	53	41	25	20	215

ХҮСНЭГТ 4.2. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ШАШИН ШҮТЛЭГ, ШАШНЫ ТӨРӨЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ДҮНД ЭЗЛЭХ ХУВИАР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Шүтдэггүй	Шашинтан				
			Будда	Христ	Ислам	Бөө	Бусад
БҮГД	100.0	27.4	91.4	2.1	3.6	2.3	0.7
60-64	41.6	30.0	90.9	2.2	3.5	2.8	0.7
65-69	24.5	28.0	91.4	2.0	3.5	2.3	0.8
70-74	14.2	25.2	91.8	2.4	3.2	2.0	0.6
75-79	10.7	23.9	91.8	2.1	3.6	1.6	0.9
80+	9.0	22.0	92.0	1.6	4.4	1.5	0.6
ХОТ	71.3	29.8	92.4	2.6	2.1	2.3	0.6
60-64	40.5	33.0	91.4	2.8	2.2	2.9	0.7
65-69	24.8	7.6	92.3	2.5	2.1	2.4	0.7
70-74	14.8	26.8	92.9	2.9	2.0	1.7	0.5
75-79	11.0	2.8	93.3	2.4	2.2	1.6	0.5
80+	9.0	24.0	94.4	1.9	1.8	1.3	0.5
ХӨДӨӨ	28.7	8.7	89.1	1.0	6.7	2.3	0.9
60-64	44.3	23.1	90.0	0.9	6.0	2.5	0.6
65-69	24.0	2.1	89.3	1.0	6.6	2.0	1.0
70-74	12.6	20.6	88.8	1.1	6.3	2.7	1.0
75-79	10.1	0.8	87.8	1.4	7.3	1.7	1.9
80+	9.0	17.0	86.4	1.0	10.1	1.8	0.7

ХҮСНЭГТ 4.3. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, , 2020 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Боловсролгүй	Үүнээс: Бичиг үсэггүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	БҮГД
									Дээд
БҮГД	230 204	6 585	2 261	41 467	37 170	51 755	10 925	29 275	53 027
Архангай	6 982	285	112	2 448	1 669	987	288	671	634
Баян-Өлгий	5 837	421	110	1 745	972	1 068	334	455	842
Баянхонгор	5 675	201	103	2 101	1 484	732	194	460	503
Булган	5 436	133	56	1 412	1 576	830	247	549	689
Говь-Алтай	3 972	216	70	1 568	821	512	156	345	354
Дорноговь	4 571	111	43	1 149	1 088	765	180	651	627
Дорнод	6 128	154	75	1 116	1 731	1 166	309	849	803
Дундговь	4 073	168	54	1 645	933	347	133	424	423
Завхан	5 454	693	235	1 831	1 132	669	242	425	462
Өвөрхангай	8 510	294	87	3 948	1 882	794	222	645	725
Өмнөговь	4 245	186	81	1 523	832	528	143	423	610
Сүхбаатар	4 498	207	90	1 432	972	391	395	654	447
Сэлэнгэ	8 399	108	36	1 048	2 059	2 159	667	1 254	1 104
Төв	8 262	184	74	1 906	2 290	1 230	588	944	1 120
Увс	4 972	406	122	1 686	995	630	294	471	490
Ховд	5 566	377	135	1 631	1 212	864	251	673	558
Хөвсгөл	9 402	560	177	3 458	1 917	1 528	252	818	869
Хэнтий	6 046	244	94	1 652	1 682	985	241	610	632
Дархан-Уул	8 103	124	24	840	1 286	2 194	497	1 344	1 818
Орхон	7 515	184	60	965	1 073	2 074	360	1 215	1 644
Говьсүмбэр	1 099	15	-	238	203	257	58	156	172
Улаанбаатар	105 459	1 314	423	6 125	9 361	31 045	4 874	15 239	37 501

ХОТ

Аймаг, нийслэл	Бүгд	Боловсролгүй	Үүнээс: Бичиг үсэггүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дээд
БҮГД	157 786	2 808	925	14 268	18 664	43 871	7 574	23 092	47 509
Архангай	1 793	56	47	278	262	550	74	248	325
Баян-Өлгий	2 204	45	13	237	248	628	198	261	587
Баянхонгор	2 336	81	48	632	460	492	97	279	295
Булган	1 605	31	0	210	377	345	77	257	308
Говь-Алтай	1 349	70	17	342	210	320	64	154	189
Дорноговь	2 618	46	21	395	503	616	114	446	498
Дорнод	3 634	67	21	447	892	886	187	584	571
Дундговь	1 129	32	16	191	217	205	52	183	249
Завхан	1 319	115	21	254	221	285	79	137	228
Өвөрхангай	2 396	46	10	816	517	310	60	279	368
Өмнөговь	1 821	59	16	342	316	361	51	254	438
Сүхбаатар	1 572	65	28	245	260	239	161	365	237
Сэлэнгэ	3 148	36	18	276	711	876	215	507	527
Төв	1 660	25	8	197	294	353	111	267	413
Увс	2 017	160	35	409	350	431	122	225	320
Ховд	1 977	64	10	265	331	477	128	363	349
Хөвсгөл	3 339	154	51	625	627	947	79	378	529
Хэнтий	2 248	76	44	420	582	516	93	273	288
Дархан-Уул	6 381	86	18	576	860	1 778	392	1 112	1 577
Орхон	7 128	172	60	878	970	2 015	326	1 185	1 582
Говьсүмбэр	653	8	-	108	95	196	20	96	130
Улаанбаатар	105 459	1 314	423	6 125	9 361	31 045	4 874	15 239	37 501

Хөдөө

Аймаг	Бүгд	Боловсролгүй	Үүнээс: Бичиг үсэггүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дээд
БҮГД	72 418	3 777	1 336	27 199	18 506	7 884	3 351	6 183	5 518
Архангай	5 189	229	65	2 170	1 407	437	214	423	309
Баян-Өлгий	3 633	376	97	1 508	724	440	136	194	255
Баянхонгор	3 339	120	55	1 469	1 024	240	97	181	208
Булган	3 831	102	57	1 202	1 199	485	170	292	381
Говь-Алтай	2 623	146	53	1 226	611	192	92	191	165
Дорноговь	1 953	65	22	754	585	149	66	205	129
Дорнод	2 494	87	54	669	839	280	122	265	232
Дундговь	2 944	136	38	1 454	716	142	81	241	174
Завхан	4 135	578	214	1 577	911	384	163	288	234
Өвөрхангай	6 114	248	78	3 132	1 365	484	162	366	357
Өмнөговь	2 424	127	65	1 181	516	167	92	169	172
Сүхбаатар	2 926	142	62	1 187	712	152	234	289	210
Сэлэнгэ	5 251	72	18	772	1 348	1 283	452	747	577
Төв	6 602	159	65	1 709	1 996	877	477	677	707
Увс	2 955	246	87	1 277	645	199	172	246	170
Ховд	3 589	313	125	1 366	881	387	123	310	209
Хөвсгөл	6 063	406	126	2 833	1 290	581	173	440	340
Хэнтий	3 798	168	50	1 232	1 100	469	148	337	344
Дархан-Уул	1 722	38	5	264	426	416	105	232	241
Орхон	387	12	-	87	103	59	34	30	62
Говьсүмбэр	446	7	-	130	108	61	38	60	42

ХҮСНЭГТ 4.4. ӨНДӨР НАСТАЙХҮН АМЫН ТОО, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Боловсролын түвшин	Насны бүлэг											
	Бүгд		60-64		65-69		70-74		75-79		80+	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	93 899	136 305	41 171	54 182	22 496	32 387	12 732	19 835	9 922	15 094	7 578	14 807
Боловсролгүй	1 937	4 648	695	930	383	724	229	603	278	869	352	1 522
Бичиг үсэг мэддэг	1 393	2 914	459	569	273	450	166	400	210	570	283	927
Бичиг үсэг мэддэггүй	544	1 734	236	361	110	274	63	203	68	299	69	595
Боловсролтой	91 962	131 657	40 476	53 252	22 113	31 663	12 503	19 232	9 644	14 225	7 226	13 285
Бага	13 443	28 024	4 060	5 790	2 913	5 605	1 979	4 571	2 128	5 098	2 363	6 960
Суурь	17 040	20 130	8 751	9 227	4 155	4 818	1 847	2 543	1 382	1 920	905	1 622
Бүрэн дунд	22 835	28 920	12 040	13 352	5 517	7 115	2 575	3 906	1 645	2 520	1 058	2 027
Техникийн болон мэргэжлийн	5 459	5 466	2 893	2 764	1 341	1 303	611	711	400	416	214	272
Тусгай мэргэжлийн дунд	9 387	19 888	3 953	8 687	2 469	5 381	1 399	2 941	949	1 755	617	1 124
Дээд	23 798	29 229	8 779	13 432	5 718	7 441	4 092	4 560	3 140	2 516	2 069	1 280

Боловсролын түвшин	Насны бүлэг											
	Бүгд		60-64		65-69		70-74		75-79		80+	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	63 224	94 562	27 420	37 763	15 156	22 654	8 892	14 094	6 697	10 287	5 059	9 764
Боловсролгүй	769	2 039	278	376	149	296	101	253	93	392	148	722
Бичиг үсэг мэддэг	578	1 319	150	226	126	192	90	179	65	270	135	453
Бичиг үсэг мэддэггүй	191	720	128	150	23	104	11	74	28	122	13	269
Боловсролтой	62 455	92 523	27 142	37 387	15 007	22 358	8 791	13 841	6 604	9 895	4 911	9 042
Бага	3 914	10 354	978	1 433	742	1 671	569	1 628	711	2 123	914	3 499
Суурь	8 089	10 575	3 752	3 988	1 998	2 510	962	1 548	789	1 327	588	1 202
Бүрэн дунд	18 886	24 985	9 812	11 210	4 610	6 136	2 158	3 501	1 386	2 268	920	1 870
Техникийн болон мэргэжлийн	3 374	4 200	1 755	2 027	814	1 014	394	586	269	339	142	234
Тусгай мэргэжлийн дунд	6 994	16 098	3 029	6 781	1 797	4 356	1 039	2 416	679	1 520	450	1 025
Дээд	21 198	26 311	7 816	11 948	5 046	6 671	3 669	4 162	2 770	2 318	1 897	1 212

ХӨДӨӨ

Боловсролын түвшин	Насны бүлэг											
	Бүгд		60-64		65-69		70-74		75-79		80+	
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	30 675	41 743	13 751	16 419	7 340	9 733	3 840	5 741	3 225	4 807	2 519	5 043
Боловсролгүй	1 168	2 609	417	554	234	428	128	350	185	477	204	800
Бичиг үсэг мэддэг	878	1 688	226	332	198	277	114	248	130	328	185	502
Бичиг үсэг мэддэггүй	290	921	191	222	36	151	52	129	40	177	56	326
Боловсролтой	29 507	39 134	13 334	15 865	7 106	9 305	3 712	5 391	3 040	4 330	2 315	4 243
Бага	9 529	17 670	3 082	4 357	2 171	3 934	1 410	2 943	1 417	2 975	1 449	3 461
Суурь	8 951	9 555	4 999	5 239	2 157	2 308	885	995	593	593	317	420
Бүрэн дунд	3 949	3 935	2 228	2 142	907	979	417	405	259	252	138	157
Техникийн болон мэргэжлийн	2 085	1 266	1 138	737	527	289	217	125	131	77	72	38
Тусгай мэргэжлийн дунд	2 393	3 790	924	1 906	672	1 025	360	525	270	235	167	99
Дээд	2 600	2 918	963	1 484	672	770	423	398	370	198	172	68

ХҮСНЭГТ 4.5. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ХҮЙСЭЭР, 2020 ОН

БҮГД

Аймаг, нийслэл	Хүн ам -Бүгд	Ажиллах хүч	Үүнд:		Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	Үүнд:						
			Ажил эрхэлдэг	Ажилгүй		Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонир- холгүй	Бусад
БҮГД	232 097	38 778	37 958	820	193 319	105	185 059	3 213	1 244	1 832	96	1 770
Архангай	6 982	1 837	1 806	31	5 145	1	4 971	81	20	53	2	17
Баян-Өлгий	5 925	989	909	80	4 936	2	4 699	93	44	45	5	48
Баянхонгор	5 675	1 383	1 353	30	4 292	1	4 174	53	23	20	2	19
Булган	5 438	1 572	1 529	43	3 866	2	3 628	67	53	60	2	54
Говь-Алтай	3 973	1 123	1 111	12	2 850	-	2 759	47	11	12	1	20
Дорноговь	4 577	974	961	13	3 603	-	3 467	70	8	27	2	29
Дорнод	6 132	685	635	50	5 447	-	5 311	57	33	19	2	25
Дундговь	4 074	1 204	1 195	9	2 870	-	2 779	46	8	16	4	17
Завхан	5 461	1 101	1 083	18	4 360	-	4 194	64	10	36	5	51
Өвөрхангай	8 511	2 250	2 226	24	6 261	2	6 113	65	13	33	2	33
Өмнөговь	4 317	1 264	1 248	16	3 053	-	2 898	54	14	24	1	62
Сүхбаатар	4 500	690	684	6	3 810	-	3 698	75	4	21	3	9
Сэлэнгэ	8 424	1 311	1 271	40	7 113	5	6 761	106	84	81	3	73
Төв	8 269	1 970	1 967	3	6 299	1	6 095	75	36	37	1	54
Увс	4 993	1 149	1 139	10	3 844	-	3 676	63	11	69	4	21
Ховд	5 589	985	961	24	4 604	2	4 362	65	42	60	8	65
Хөвсгөл	9 410	2 034	1 988	46	7 376	1	7 050	152	51	75	2	45
Хэнтий	6 050	1 363	1 345	18	4 687	2	4 299	122	53	127	9	75
Дархан-Уул	8 145	863	814	49	7 282	2	6 997	164	39	60	1	19
Орхон	7 559	578	569	9	6 981	-	6 719	157	11	66	1	27
Говьсүмбэр	1 101	151	140	11	950	-	925	15	1	5	-	4
Улаанбаатар	106 992	13 302	13 024	278	93 690	84	89 484	1 522	675	886	36	1 003

ЭРЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Хүн ам -Бүгд	Ажиллах хүч	Үүнд:		Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	Үүнд:						
			Ажил эрхэлдэг	Ажилгүй		Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонир- холгүй	Бусад
БҮГД	95 074	23 781	23 181	600	71 293	40	65 697	2 308	512	1 492	72	1 172
Архангай	2 954	1 168	1 145	23	1 786	-	1 659	58	9	45	2	13
Баян-Өлгий	2 661	696	655	41	1 965	1	1 839	52	9	30	2	32
Баянхонгор	2 169	761	739	22	1 408	1	1 325	38	13	16	1	14
Булган	2 401	1 008	975	33	1 393	1	1 239	36	27	45	2	43
Говь-Алтай	1 535	638	629	9	897	-	839	34	3	9	-	12
Дорноговь	1 869	568	559	9	1 301	-	1 193	56	2	25	2	23
Дорнод	2 525	493	444	49	2 032	-	1 924	51	15	19	2	21
Дундговь	1 705	690	683	7	1 015	-	944	34	6	14	4	13
Завхан	2 211	737	719	18	1 474	-	1 348	49	4	34	5	34
Өвөрхангай	3 504	1 365	1 349	16	2 139	-	2 039	43	5	30	-	22
Өмнөговь	1 809	728	715	13	1 081	-	967	39	7	21	1	46
Сүхбаатар	1 774	462	456	6	1 312	-	1 224	60	2	17	3	6
Сэлэнгэ	3 669	875	844	31	2 794	2	2 546	78	43	68	3	54
Төв	3 692	1 258	1 256	2	2 434	1	2 292	52	19	33	1	36
Увс	2 047	682	674	8	1 365	-	1 226	51	6	62	2	18
Ховд	2 331	662	645	17	1 669	-	1 506	50	11	54	7	41
Хөвсгөл	3 807	1 247	1 216	31	2 560	-	2 346	94	21	69	2	28
Хэнтий	2 650	881	867	14	1 769	1	1 507	88	19	99	7	48
Дархан-Уул	3 300	544	509	35	2 756	-	2 551	124	18	50	1	12
Орхон	3 206	386	377	9	2 820	-	2 614	122	6	59	1	18
Говьсүмбэр	460	101	91	10	359	-	342	9	1	5	-	2
Улаанбаатар	42 795	7 831	7 634	197	34 964	33	32 227	1 090	266	688	24	636

ЭМЭГТЭЙ

Аймаг, нийслэл	Хүн ам - Бүгд	Ажиллах хүч	Үүнд:		Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	Үүнд:						
			Ажил эрхэлдэг	Ажилгүй		Сургуульд сурдаг	Тэтгэвэрт	Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	Гэрийн ажилтай	Тохирох ажил олдохгүй байгаа	Ажиллах сонир- холгүй	Бусад
БҮГД	137 023	14 997	14 777	220	122 026	65	119 362	905	732	340	24	598
Архангай	4 028	669	661	8	3 359	1	3 312	23	11	8	-	4
Баян-Өлгий	3 264	293	254	39	2 971	1	2 860	41	35	15	3	16
Баянхонгор	3 506	622	614	8	2 884	-	2 849	15	10	4	1	5
Булган	3 037	564	554	10	2 473	1	2 389	31	26	15	-	11
Говь-Алтай	2 438	485	482	3	1 953	-	1 920	13	8	3	1	8
Дорноговь	2 708	406	402	4	2 302	-	2 274	14	6	2	-	6
Дорнод	3 607	192	191	1	3 415	-	3 387	6	18	-	-	4
Дундговь	2 369	514	512	2	1 855	-	1 835	12	2	2	-	4
Завхан	3 250	364	364	-	2 886	-	2 846	15	6	2	-	17
Өвөрхангай	5 007	885	877	8	4 122	2	4 074	22	8	3	2	11
Өмнөговь	2 508	536	533	3	1 972	-	1 931	15	7	3	-	16
Сүхбаатар	2 726	228	228	-	2 498	-	2 474	15	2	4	-	3
Сэлэнгэ	4 755	436	427	9	4 319	3	4 215	28	41	13	-	19
Төв	4 577	712	711	1	3 865	-	3 803	23	17	4	-	18
Увс	2 946	467	465	2	2 479	-	2 450	12	5	7	2	3
Ховд	3 258	323	316	7	2 935	2	2 856	15	31	6	1	24
Хөвсгөл	5 603	787	772	15	4 816	1	4 704	58	30	6	-	17
Хэнтий	3 400	482	478	4	2 918	1	2 792	34	34	28	2	27
Дархан-Уул	4 845	319	305	14	4 526	2	4 446	40	21	10	-	7
Орхон	4 353	192	192	-	4 161	-	4 105	35	5	7	-	9
Говьсүмбэр	641	50	49	1	591	-	583	6	-	-	-	2
Улаанбаатар	64 197	5 471	5 390	81	58 726	51	57 257	432	409	198	12	367

ХҮСНЭГТ 4.6. АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН

Насны бүлэг	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010									
БҮГД	12562	8458	4104	6394	4392	2002	6180	4066	2102
60-64	7328	4857	2471	4090	2718	1372	3246	2139	1099
65-69	3201	2199	1002	1523	1084	439	1679	1115	563
70-74	1387	974	413	559	422	137	831	552	276
75-79	505	344	161	179	137	42	326	207	119
80+	141	84	57	43	31	12	98	53	45
2020									
БҮГД	37958	23181	14777	18264	10913	7351	19694	12268	7426
60-64	23606	14387	9219	11932	6975	4957	11674	7412	4262
65-69	8221	5056	3165	3827	2295	1532	4394	2761	1633
70-74	3216	2026	1190	1480	993	487	1736	1033	703
75-79	1860	1159	701	695	471	224	1165	688	477
80+	1055	553	502	330	179	151	725	374	351

ХҮСНЭГТ 4.7. ТЭТГЭВЭР АВДАГ ХҮН АМЫН ТОО, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ, ҮСГИЙН МЭДЛЭГ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2010, 2020 ОН

Боловсролын түвшин	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
2010									
БҮГД	136 360	54 980	81 380	95 123	38 267	56 856	41 237	16 713	24 524
Боловсролгүй	16 353	4 299	12 054	7 006	1 644	5 362	9 347	2 655	6 692
Бичиг үсэг мэддэг	10 697	3 176	7 521	4 587	1 180	3 407	6 110	1 996	4 114
Бичиг үсэг мэддэггүй	5 656	1 123	4 533	2 419	464	1 955	3 237	659	2 578
Боловсролтой	120 007	50 681	69 326	88 117	36 623	51 494	31 890	14 058	17 832
Бага	42 518	13 740	28 778	23 228	6 704	16 524	19 290	7 036	12 254
Суурь	15 700	7 253	8 447	11 186	4 960	6 226	4 514	2 293	2 221
Бүрэн дунд	21 955	9 451	12 504	19 264	7 983	11 281	2 691	1 468	1 223
Техникийн болон мэргэжлийн	3 031	1 624	1 407	2 243	1 074	1 169	788	550	238
Тусгай мэргэжлийн дунд	15 306	5 888	9 418	12 503	4 471	8 032	2 803	1 417	1 386
Дээд	21 497	12 725	8 772	19 693	11 431	8 262	1 804	1 294	510
2020									
БҮГД	184 813	65 565	119 248	134 364	48 667	85 697	50 449	16 898	33 551
Боловсролгүй	5 158	1 142	4 016	2 431	550	1 881	2 727	592	2 135
Бичиг үсэг мэддэг	3 376	852	2 528	1 674	435	1 251	1 681	419	1 253
Бичиг үсэг мэддэггүй	1 782	290	1 488	757	115	630	1 046	173	882
Боловсролтой	179 655	64 423	115 232	131 933	48 117	83 816	47 722	16 306	31 416
Бага	32 620	8 407	24 213	13 312	3 300	10 012	19 308	5 107	14 201
Суурь	27 880	10 583	17 297	16 212	6 252	9 960	11 668	4 331	7 337
Бүрэн дунд	43 453	16 957	26 496	37 908	14 670	23 238	5 545	2 287	3 258
Техникийн болон мэргэжлийн	8 776	3 873	4 903	6 480	2 619	3 861	2 296	1 254	1 042
Тусгай мэргэжлийн дунд	25 214	7 183	18 031	20 517	5 637	14 880	4 697	1 546	3 151
Дээд	41 712	17 420	24 292	37 504	15 639	21 865	4 208	1 781	2 427

ХҮСНЭГТ 4.8. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	37 958	23 181	14 777	18 264	10 913	7 351	19 694	12 268	7 426
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	19 384	12 165	7 219	2 024	1 383	641	17 360	10 782	6 578
Уул уурхай, олборлолт	640	540	100	510	429	81	130	111	19
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 538	858	680	1 202	690	512	336	168	168
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	470	332	138	430	299	131	40	33	7
Ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагаа	215	157	58	176	126	50	39	31	8
Барилга	1 156	874	282	1 067	791	276	89	83	6
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	2 299	1 254	1 045	1 939	1 081	858	360	173	187
Тээвэр агуулахын үйл ажиллагаа	847	742	105	752	659	93	95	83	12
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	361	166	195	316	150	166	45	16	29
Мэдээлэл, холбоо	295	219	76	247	181	66	48	38	10
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	412	190	222	367	173	194	45	17	28
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	95	60	35	91	57	34	4	3	1
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	783	477	306	669	408	261	114	69	45
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	742	551	191	677	500	177	65	51	14
Төрийн удирдлага, батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн нийгмийн хамгаалал	1 567	990	577	1 332	797	535	235	193	42
Боловсрол	2 973	1 571	1 402	2 681	1 379	1 302	292	192	100
Хүний эрүүл мэнд, нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	1 414	397	1 017	1 268	344	924	146	53	93
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	277	201	76	240	168	72	37	33	4
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	2 364	1 352	1 012	2 168	1 222	946	196	130	66
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа, өрхийн өөрийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн, нэр төрлөөр нь тодорхойлох боломжгүй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ	62	40	22	46	33	13	16	7	9
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	64	45	19	62	43	19	2	2	-

ХҮСНЭГТ 4.9. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН, БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Насны бүлэг	Боловсролын түвшин							
	Бүгд	Боловсролгүй	Бага	Суурь	Бүрэн дунд	Техникийн болон мэргэжлийн	Тусгай мэргэжлийн дунд	Дээд
БҮГД								
БҮГД	36 328	886	7 795	7 353	5 258	1 677	3 158	10 201
60-64	22 841	400	3 545	5 202	3 948	1 242	2 096	6 408
65-69	7 827	180	1 989	1 448	882	280	710	2 338
70-74	3 022	98	986	410	277	95	213	943
75-79	1 739	108	743	214	118	41	107	408
80+	899	100	532	79	33	19	32	104
ХОТ								
БҮГД	16 768	97	513	1 299	3 316	758	1 808	8 977
60-64	11 258	52	245	928	2 567	594	1 259	5 613
65-69	3 464	22	114	247	511	112	382	2 076
70-74	1 291	13	60	69	160	35	113	841
75-79	577	7	57	38	61	12	43	359
80+	178	3	37	17	17	5	11	88
ХӨДӨӨ								
БҮГД	19 560	789	7 282	6 054	1 942	919	1 350	1 224
60-64	11 583	348	3 300	4 274	1 381	648	837	795
65-69	4 363	158	1 875	1 201	371	168	328	262
70-74	1 731	85	926	341	117	60	100	102
75-79	1 162	101	686	176	57	29	64	49
80+	721	97	495	62	16	14	21	16

ХҮСНЭГТ 4.10. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГ ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМ, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛАЛ, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨГӨӨР, 2020 ОН

Ажил, мэргэжлийн ангилал	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	37 958	23 181	14 777	18 264	10 913	7 351	19 694	12 268	7 426
Менежер	3 503	2 054	1 449	3 149	1 819	1 330	354	235	119
Мэргэжилтэн	6 436	3 251	3 185	5 900	2 967	2 933	536	284	252
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	693	445	248	563	351	212	130	94	36
Контор, үйлчилгээний ажилтан	832	437	395	739	373	366	93	64	29
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	2 108	1 193	915	1 746	1 023	723	362	170	192
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	19 043	11 958	7 085	1 768	1 235	533	17 275	10 723	6 552
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	1 249	825	424	936	638	298	313	187	126
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	1 279	1 217	62	1 035	986	49	244	231	13
Энгийн ажил, мэргэжил	2 653	1 693	960	2 275	1 420	855	378	273	105
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	162	108	54	153	101	52	9	7	2

ХҮСНЭГТ 4.11. ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХОТ, ХӨДӨӨ, 2020 ОН

Ажил эрхлэлтийн байдал	Бүгд	Насны бүлгээр				
		60-64	65-69	70-74	75-79	80+
БҮГД						
БҮГД	37958	23606	8221	3216	1860	1055
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	5515	4331	763	286	103	32
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	11040	6671	2642	1022	463	242
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	179	133	31	7	6	2
Цалин хөлстэй дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	3	1	-	1	1	-
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	47	34	10	-	3	-
ААНБ-ын ажил олгогч	284	196	67	15	5	1
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	102	63	26	8	3	2
Цалин хөлстэй ажилтангүй ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	177	112	41	13	8	3
Цалин хөлстэй ажилтангүй өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	18343	10654	4133	1693	1161	702
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	2268	1411	508	171	107	71
ХОТ						
БҮГД	18264	11932	3827	1480	695	330
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	4647	3598	679	258	85	27
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	10011	5936	2426	966	449	234
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	152	116	27	6	3	-
Цалин хөлстэй дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	2	1	-	1	-	-
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	36	28	5	-	3	-
ААНБ-ын ажил олгогч	235	155	61	13	5	1
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	60	42	14	3	1	-
Цалин хөлстэй ажилтангүй ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	79	54	21	2	2	-
Цалин хөлстэй ажилтангүй өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	2825	1855	548	213	143	66
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	217	147	46	18	4	2
ХӨДӨӨ						
БҮГД	19694	11674	4394	1736	1165	725
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	868	733	84	28	18	5
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	1029	735	216	56	14	8
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	27	17	4	1	3	2
Цалин хөлстэй дагалдан, мэргэшиж буй дадлагажигч	1	-	-	-	1	-
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	11	6	5	-	-	-
ААНБ-ын ажил олгогч	49	41	6	2	-	-
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн ААН-ийн ажил олгогч	42	21	12	5	2	2
Цалин хөлстэй ажилтангүй ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	98	58	20	11	6	3
Цалин хөлстэй ажилтангүй өрхийн ААН-ийн үйл ажиллагаа эрхлэгч	15518	8799	3585	1480	1018	636
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	2051	1264	462	153	103	69

ХҮСНЭГТ 4.12. ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТНЫ ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, 2020 ОН

Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	12 196	7 099	5 097	7 718	4 488	3 230	4 478	2 611	1 867
Харааны	1 993	1 098	895	1 203	640	563	790	458	332
Ярианы	220	116	104	103	58	45	117	58	59
Сонсголын	937	586	351	551	339	212	386	247	139
Хөдөлгөөний	3 661	1 933	1 728	2 138	1 126	1 012	1 523	807	716
Сэтгэцийн	1 245	679	566	794	436	358	451	243	208
Бусад	3 499	2 284	1 215	2 509	1 622	887	990	662	328
Хавсарсан	641	403	238	420	267	153	221	136	85

ХҮСНЭГТ 4.13. ОЛДМОЛ ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ӨНДӨР НАСТАЙ ХҮН АМЫН ТОО, ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛИЙН ХЭЛБЭР, ХҮЙС, ХОТ, ХӨДӨӨ, 2020 ОН

Хөгжлийн бэрхшээлийн хэлбэр	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	8 058	4 908	3 150	5 281	3 210	2 071	2 777	1 698	1 079
Харааны	1 253	733	520	760	436	324	493	297	196
Ярианы	69	46	23	38	28	10	31	18	13
Сонсголын	430	274	156	282	176	106	148	98	50
Хөдөлгөөний	2 394	1 300	1 094	1 467	792	675	927	508	419
Сэтгэцийн	554	329	225	390	229	161	164	100	64
Бусад	2 895	1 933	962	2 048	1 363	685	847	570	277
Хавсарсан	463	293	170	296	186	110	167	107	60